

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü

ANIT VE MEYDANLARDA ORAN VE ÖLÇEK KAVRAMLARININ İNCELENMESİ; İZMİR KONAK İLÇESİ ÖRNEĞİNDE

Yüksek Lisans Tezi

Çağdaş KANER

Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı

İzmir
2023

T.C
EGE ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü

**ANIT VE MEYDANLARDA ORAN VE ÖLÇEK
KAVRAMLARININ İNCELENMESİ; İZMİR KONAK
İLÇESİ ÖRNEĞİNDE**

Yüksek Lisans Tezi

Çağdaş KANER

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ

Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı
Peyzaj Mimarlığı Yüksek Lisans Programı

İzmir
2023

EGE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

EÜ Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca **Yüksek Lisans Tezi** olarak sunduğum “**Anıt ve Meydanlarda Oran ve Ölçek Kavramlarının İncelenmesi; İzmir Konak İlçesi Örneğinde**” başlıklı bu tezin kendi çalışmam olduğunu, sunduğum tüm sonuç, doküman, bilgi ve belgeleri bizzat ve bu tez çalışması kapsamında elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara atıf yaptığımı ve bunları kaynaklar listesinde usulüne uygun olarak verdiğimi, tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını, bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya diğer bir üniversitede başka bir tez çalışması içinde sunmadığımı, bu tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda bilimsel etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

04/07/2023

Çağdaş KANER

ÖZET**ANIT VE MEYDANLARDA ORAN VE ÖLÇEK KAVRAMLARININ
İNCELENMESİ; İZMİR KONAK İLÇESİ ÖRNEĞİNDE**

KANER, Çağdaş

Yüksek Lisans Tezi, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erhan Vecdi Küçükbaş

Temmuz, 2023, 127 sayfa

Oran ve ölçek kavramlarının kamusal dış mekan tasarımı söz konusu olduğunda ne kadar önemli olduğunu göz önünde bulundurarak değerlendirmeler yapılabilmesi için bir yöntem geliştirmeyi hedefleyen bu çalışma içerisinde, kamusal dış mekan tiplerinden meydanlar araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda İzmir İline bağlı Konak İlçe sınırları içerisinde bulunan 3 adet meydan (Atatürk Meydanı, Cumhuriyet Meydanı, Gündoğdu Meydanı) ve bu meydanlar içerisinde bulunan 3 adet anıt (İzmir Saat Kulesi, Gazi Anıtı, Cumhuriyet Ağacı Anıtı) inceleme altına alınmıştır. Araştırmanın temelini oluşturan veri toplama aşamasında araştırma alanlarına dair önceden hazırlanmış olan gözlem formları, AutoCAD, Sketchup, Photoshop ve Google Earth programlarından yararlanılarak oluşturulan silüet kesit çalışmaları yer almaktadır. Yapılan çalışmalar doğrultusunda araştırma kapsamına dahil edilen meydanlar ve içerisinde bulunan anıtlar 4'er başlık altında değerlendirilmiştir. Mevcut çalışma alanlarında oransal açıdan büyük eksikliklerin göze çarptığı dolaylı yoldan ölçek kavramı açısından da eksikliklerin bulunduğu görülmüştür. İnsan ölçeğinde hissedilebilme açısından da sadece 1 araştırma alanının yeterli düzeyde olduğu değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda 3 çalışma alanına yönelik çeşitli öneriler getirilmiştir. Getirilen bu öneriler çalışma alanlarının içerisinde bulunan anıtların meydan genelinde hissedilen egemenlik etkilerini arttıracak, tarihi ve kültürel değerlerini öne çıkaracak türdendir. Ayrıca 3 çalışma alanı için insan ölçeğinde algılanan tanımlanmış mekan hissinin arttırılmasına yönelik öneriler bulunmakta ve 2 çalışma alanı içerisinde hissedilemeyen insan ölçeğinde mekan algısını da sağlamaya yönelik öneriler yer almaktadır. Son olarak da uygun oran ve ölçek değerlerinin

kullanımıyla çevresiyle görsel bir uyuma sahip, kentsel dokuya uygun meydanlar tasarlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meydan, Anıt, Oran, Ölçek, Algı, İzmir, Konak, Atatürk Meydanı, Cumhuriyet Meydanı, Gündoğdu Meydanı, İzmir Saat Kulesi, Gazi Anıtı, Cumhuriyet Ağacı Anıtı.

ABSTRACT**EXAMINATION OF RATIO AND SCALE CONCEPTS IN
MONUMENTS AND SQUARES; IZMIR KONAK DISTRICT
EXAMPLE**

KANER, Çağdaş

MSc. Thesis, Department of Landscape Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ

July, 2023, 127 pages

This study aims to develop a method to assess the importance of the concepts of proportion and scale in the design of public outdoor spaces. The research area selected for this study is public squares. Within this scope, three squares located in the Konak district of İzmir Province, Turkey (Atatürk Square, Cumhuriyet Square, Gündoğdu Square) and three monuments within these squares (İzmir Clock Tower, Gazi Monument, Republic Tree Monument) were examined. The data collection phase, which forms the basis of the research, includes observation forms prepared in advance for the research areas and silhouette section studies created using AutoCAD, Sketchup, Photoshop, and Google Earth programs. Based on the conducted studies, the squares included in the research and the monuments within them were evaluated under four main headings. It was observed that there are significant deficiencies in terms of proportion and scale in the existing study areas. Furthermore, only one research area was considered to be sufficient in terms of the perceived human scale. Based on the obtained results, various recommendations were made for the three study areas. These suggestions aim to enhance the dominant impact of the monuments within the squares, and highlight their historical and cultural values. Additionally, there are suggestions to increase the perceived sense of defined space for the three study areas and to establish the concept of human scale for the two study areas. Lastly, the aim is to design squares with visual harmony with their surroundings, suitable proportions, and scales that fit into the urban fabric.

Key Words: Square, Monument, Ratio, Scale, Perception, İzmir, Konak, Atatürk Square, Cumhuriyet Square, Gündoğdu Square, İzmir Clock Tower, Gazi Monument, Republic Tree Monument

ÖNSÖZ

Aktif bir şekilde karakalem resimler çizen biri olarak, kompozisyon içerisinde bulunan nesnelerin birbirleriyle ve resmin bütünüyle olan oransal dengelerinin, estetik bir görüntü elde edebilmek için ne kadar önemli olduğunu deneme yanılma yöntemleriyle sezgisel bir şekilde fark ettim. Ardından bu yöntemin kendimi geliştirme açısından yeterli olmadığını fark edip araştırmalara başladım. Araştırmalar ilerledikçe oran kavramının beklediğimden de büyük bir öneme sahip olduğu öğrendim.

Bu çalışma gerçekleştirilmeden önce danışman hocam Prof. Dr. Erhan Vecdi Küçükbaş'a araştırma konusunu belirlemek adına 30'a yakın geçmiş dönemlerde yayınlanmış olan tez ve makale başlıklarını sundum. Çalışma her ne kadar benim ilgimi çeken bir çalışma olsa bile danışmanımın da ilgisini çekebilmek benim için önemliydi. Yapmış olduğumuz görüşmelerin sonucunda ortak bir karar alıp oran ve ölçek kavramlarının anıt ve meydanlar üzerindeki önemi üzerine çalışmaya karar verdik. Bu karardan sonra araştırma alanı olarak ilk aşamada İzmir Kentinin en eski meydanı olan Atatürk Meydan'ı düşünüldü. Ancak çalışmanın kapsamını büyütmek ve farklı alanlar üzerinden bambaşka sonuçlar çıkarabileceğimizi düşündüğümüz için Cumhuriyet Meydanı ve Alsancak Gündoğdu Meydanı'nı çalışma kapsamına dahil ettik.

Bu çalışma kapsamının ilgili meslek öğrencilerine, sektör çalışanlarına ve yerel yönetimlere yön gösterici bir niteliğe sahip olması amaçlanmıştır.

İZMİR

04/07/2023

Çağdaş KANER

İÇİNDEKİLER**Sayfa**

ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
İÇİNDEKİLER	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvii
ÇİZELGELER DİZİNİ	xxiv
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	xxv
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR	3
2.1. Anıt Kavramı	3
2.2. Meydan Kavramı	4
2.2.1. Tarihsel süreç içinde meydanlar	4
2.2.2. Meydan türleri	9
2.2.3. Meydan planlama ve tasarım ilkeleri	18
2.3. Oran ve Ölçek Kavramları	21
2.3.1. Oran kavramı	21

İÇİNDEKİLER (devam)

	<u>Sayfa</u>
2.3.2. Ölçek kavramı	32
2.4. Algı.....	36
2.4.1. Çevresel algı.....	37
2.4.2. Mekansal algı	38
2.4.3. Görsel algı	39
3. MATERYAL VE YÖNTEM	44
3.1. Materyal	44
3.1.1. Araştırma alanlarının konumları	45
3.1.2. Araştırma alanlarının tarihsel süreçlerdeki değişimleri	46
3.2. Yöntem.....	63
4. BULGULAR.....	71
4.1 Atatürk Meydanı	71
4.2. Cumhuriyet Meydanı	75
4.3. Gündoğdu Meydanı.....	79
5. DEĞERLENDİRME.....	83
5.1. Atatürk Meydanı – İzmir Saat Kulesi	83

İÇİNDEKİLER (devam)

Sayfa

5.1.1. Ölçek kavramının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi.....	83
5.1.2. Oran ve mekânsal kapalılık kavramlarının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi	84
5.1.3. Geçmişten günümüze oran ve ölçek kavramlarının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi;.....	86
5.1.4. Oran-ölçek ve egemenlik kavramlarının İzmir Saat Kulesi genelinde değerlendirmesi.....	87
5.2. Cumhuriyet Meydanı – Gazi Anıtı	90
5.2.1. Ölçek kavramının Cumhuriyet Meydanı genelinde değerlendirilmesi.....	90
5.2.2. Oran ve mekânsal kapalılık kavramlarının Cumhuriyet Meydanı genelinde değerlendirilmesi	91
5.2.3. Geçmişten günümüze oran ve ölçek kavramlarının Cumhuriyet Meydanı genelinde değerlendirilmesi;.....	93
5.2.4. Oran-ölçek ve egemenlik kavramlarının Gazi Anıtı genelinde değerlendirmesi.....	94
5.3. Gündoğdu Meydanı – Cumhuriyet Ağacı Anıtı	97
5.3.1. Ölçek kavramının Gündoğdu Meydanı genelinde değerlendirilmesi.....	97
5.3.2. Oran ve mekânsal kapalılık kavramlarının Gündoğdu Meydanı genelinde değerlendirilmesi	98

İÇİNDEKİLER (devam)**Sayfa**

5.3.3. Geçmişten günümüze oran ve ölçek kavramlarının Gündoğdu Meydanı genelinde değerlendirilmesi;	100
5.3.4. Oran-ölçek ve egemenlik kavramlarının Cumhuriyet Ağacı Anıtı genelinde değerlendirmesi.....	101
5.4. Üç çalışma alanı kapsamında genel bir değerlendirme.....	104
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	108
KAYNAKLAR DİZİNİ	117
TEŞEKKÜR.....	126
ÖZGEÇMİŞ	127

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.1. Kapalı meydan örneği Piazza Santissima Annunziata	10
2.2. Piazza Santissima Annunziata uydu görüntüsü	10
2.3. Egemen meydan örneği Aziz Petrus Meydanı.....	12
2.4. Aziz Petrus Meydanı uydu görüntüsü.....	12
2.5. Çekirdek meydan örneği The Piazza di SS. Giovanni E Paolo, Venice	13
2.6. The Piazza di SS. Giovanni E Paolo, uydu görüntüsü.....	13
2.7. Bağlantılı meydan örneği, The Imperial Fora, Roma	14
2.8. Bağlantılı Meydan Örneği, The Imperial Fora, Roma, uydu görüntüsü	14
2.9. Piazza ve Piazzetta, Venedik	15
2.10. Piazza ve Piazzetta, Venedik, uydu görüntüsü	15
2.11. Piazza Re Enzo, Piazza del Nettuno, Piazza Maggiore	15
2.12. Piazza Re Enzo, Piazza del Nettuno, Piazza Maggiore, uydu görüntüsü	16
2.13. Piazza d’Erbe ve Piazza dei Signori, Verona	16
2.14. Piazza d’Erbe ve Piazza dei Signori, Verona, uydu görüntüsü	17

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.15. Freiburger Münster.....	17
2.16. Freiburger Münster, uydu görüntüsü	18
2.17. İçerisinden kare şeklinde parçalar çıkartılan altın dikdörtgenler	23
2.18. Altın Spiral	24
2.19. Modülör Şeması	26
2.20. Modülör Oran Teorisiyle tasarımların ölçeklendirilmesi.....	26
2.21. Unite D'Habitation (Barınma Ünitesi), Marsilya.....	27
2.22. Antik Yunan ve Roma sütun düzenleri	28
2.23. Parthenon Tapınağı, Yunanistan	28
2.24. Santa Maria Novella Bazilikası, Floransa	29
2.25. Tatamilerin dizilimine göre oda planlarının farklılıkları.....	30
2.26. Görüş alanı içerisinde üçte bir kuralı	31
2.27. İngiliz çiftlik evlerinde üçte bir kuralı.....	32
2.28. Bitkilerle mekanları bölmek, insan ölçeğine indirmek mümkündür.....	34
2.29. Ebbinghaus İllüzyonu.....	34
2.30. İnsan mekan ilişkilerinin algılanış biçimindeki değişimler.....	35

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
2.31. Düşey ve yataydaki görüş açıları	39
3.1. İzmir'in konumu ve İzmir il sınırları içerisinde Konak ilçesinin konumu	45
3.2. Çalışma alanlarının konumları.....	46
3.3. Voyvoda Konağı (Hükümet Konağı).....	47
3.4. Sarı Kışla.....	48
3.5. Atatürk Meydanı 1970'li yıllar	48
3.6. Atatürk Meydanı 1980'li yıllar	49
3.7. Galeria Projesi.....	50
3.8. 2003 yılında uygulanan tasarımdan sonra Atatürk Meydanı	51
3.9. Günümüz Konak Meydanı ve çevresi arazi kullanımı.....	52
3.10. Eski rıhtım ve Pasaport İskele.....	53
3.11. Büyük İzmir Yangını	54
3.12. Cumhuriyet Meydanı o dönemki adıyla Gazi Meydanı.....	54
3.13. Kordon boyunca uzanan yapıların değişimi	55
3.14. Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresi	56

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
3.15. Günümüz Cumhuriyet Meydanı ve çevresi arazi kullanımı.....	57
3.16. Kordon geçmiş yıllar.....	58
3.17. Konsolosluklar	59
3.18. Kordon 1970’li yıllar.....	59
3.19. Kordon’a yapılan dolgu öncesi ve sonrası	60
3.20. 2000 yılı şubat ayından bir uydu görüntüsü	61
3.21. Alsancak Gündoğdu Meydanı ve Cumhuriyet Ağacı Anıtı	61
3.22. Günümüz Gündoğdu Meydanı ve çevresi arazi kullanımı.....	62
3.23. Yöntem akış diyagramı	63
4.1. Atatürk Meydanı alan sınırları ve yüz ölçümü.....	72
4.2. Atatürk Meydanı’na ait kesit çalışmaları	73
4.3. İzmir Saat Kulesi.....	74
4.4. Sınırlayıcı öğelerin ve toplu taşıma duraklarının İzmir Saat Kulesine olan uzaklıkları.....	74
4.5. Cumhuriyet Meydanı alan sınırları ve yüzölçümü.....	76
4.6. Cumhuriyet Meydanı kesit çalışmaları	77

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
4.7. Gazi Anıtı.....	78
4.8. Sınırlayıcı öğelerin ve toplu taşıma duraklarının Gazi Anıtına olan uzaklıkları	78
4.9. Gündoğdu Meydanı alan sınırları ve yüz ölçümü.....	80
4.10. Gündoğdu Meydanı kesit çalışmaları	81
4.11. Cumhuriyet Ağacı Anıtı.....	82
4.12. Sınırlayıcı öğelerin ve toplu taşıma duraklarının Cumhuriyet Ağacı Anıtına olan uzaklıkları	82
5.1. Atatürk Meydanı yakın çevresi.....	83
5.2. Atatürk Meydanı içerisinde kullanılan yer döşemeleri.....	84
5.3. Atatürk Meydanı AA ve BB bakış doğrultuları.....	85
5.4. Atatürk Meydanı AA ve BB Kesiti.....	85
5.5. Meydanın Doğu doğrultusunda bulunan binalar	86
5.6. Yalı Cami ve Hükümet Konağı.....	86
5.7. Geçmişten Günümüze Atatürk Meydanı	87
5.8. İzmir Saat Kulesi'nin meydan genelindeki oransal analizi	89
5.9. Cumhuriyet Meydanı yakın çevresi	90

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
5.10. Cumhuriyet Meydanı içerisinde kullanılan yer döşemeleri	91
5.11. Cumhuriyet Meydanı AA ve BB bakış doğrultuları	92
5.12. Cumhuriyet Meydanı AA ve BB Kesiti	92
5.13. Meydanın kuzeydoğu doğrultusunda kalan binalar	93
5.14. Meydanın doğu doğrultusunda kalan binalar	93
5.15. Geçmişten Günümüze Cumhuriyet Meydanı	94
5.16. Gazi Anıtı'nın meydan genelindeki oransal analizi	96
5.17. Gündoğdu Meydanı yakın çevresi.....	97
5.18. Gündoğdu Meydanı içerisinde kullanılan yer döşemeleri.....	98
5.19. Gündoğdu Meydanı AA ve BB bakış doğrultuları.....	99
5.20. Gündoğdu Meydanı AA ve BB Kesiti	99
5.21. Gündoğdu Meydanı'nın doğu doğrultusunda bulunan binalar	100
5.22. Yunan Başkonsolosluğu (Solda) ve Atatürk Müzesi (Sağda).....	100
5.23. Gündoğdu Meydanı ve yakın çevresinin yıllar içerisindeki değişimi.....	101
5.24. Cumhuriyet Ağacı Anıtı'nın meydan genelindeki oransal analizi	103

ŞEKİLLER DİZİNİ (devam)

<u>Sekil</u>	<u>Sayfa</u>
5.25. Soldan sağa Cumhuriyet Meydanı – Gündoğdu Meydanı – Atatürk Meydanı	104
5.26. Soldan sağa Cumhuriyet Meydanı yakın çevresi - Gündoğdu Meydanı yakın çevresi - Atatürk Meydanı yakın çevresi	104
5.27. Soldan sağa Cumhuriyet Meydanı yakın çevresi - Gündoğdu Meydanı yakın çevresi - Atatürk Meydanı yakın çevresi	105
5.28. Soldan sağa Cumhuriyet Meydanı - Atatürk Meydanı - Gündoğdu Meydanı	105
5.29. Soldan sağa İzmir Saat Kulesi – Cumhuriyet Ağacı Anıtı – Gazi Anıtı	106
5.30. Soldan sağa İzmir Saat Kulesi - Cumhuriyet Ağacı Anıtı - Gazi Anıtı	106

ÇİZELGELER DİZİNİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
2.1. Fibonacci Serisi.....	22
3.1 Gözlem Formu Örneği	67
4.1. Atatürk Meydanı ve İzmir Saat Kulesi gözlem formu	71
4.2. Cumhuriyet Meydanı ve Gazi Anıtı gözlem formu	75
4.3 Gündoğdu Meydanı ve Cumhuriyet Ağacı Anıtı gözlem formu.....	79

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

<u>Simgeler</u>	<u>Açıklama</u>
E.Ü.	Ege Üniversitesi
İ.T.Ü.	İstanbul Teknik Üniversitesi
cm	Santimetre
m	Metre
m ²	Metrekare
km	Kilometre
km ²	Kilometrekare

1. GİRİŞ

İnsan dünyaya geldiği andan itibaren içerisinde bulunduğu çevre ile devamlı olarak etkileşim halindedir. Araştırma konumuzun bir parçası olan meydanlarda etkileşim halinde olunan bu çevreye oranla çok daha küçük bir mekân birimidir. Meydanlar geçmişten günümüze toplumsal yaşam içerisinde en yoğun ve yaygın olarak kullanılan kamusal dış mekanlarından bir tanesidir ve insan-mekân ilişkilerinin sürdürülmesine olanak sağlayan temel yapı taşlarındandır (Küçükbaş ve Özkan 1994). Ayrıca meydanlar bulundukları coğrafya içerisindeki toplumun; kültürüne, inançlarına, yaşam şekillerine, tarihsel ve toplumsal değişimlerine ayna tutmuşlardır (Küçükbaş ve Özkan 1994).

Günümüzde başarılı bir meydan oluşumunda dört mevsim yedi gün yirmi dört saat kullanıcılar tarafından ilgi gören kullanıcıları üzerinde aidiyet hissiyatı uyandıran, çeşitli aktive imkanları sunan meydan örnekleri ön plana çıkmaktadır. Bu tarz meydanlar oluşturabilmek içinde oran ve ölçek terimlerinin iyi kavranması yapılacak olan planlama ve tasarım çalışmaları için büyük bir önem taşımaktadır. Oran, mimarlık teorisinin ilk ve en temel konusudur (Frings, 2007). Meydanı çevreleyen yapıların boyutları, içerisinde bulunan anıt ve plastik öğelerin oransal dengeleri mekânda algılanan ölçek değerleri ile insan ölçeği ilişkisinin kurulması, kullanıcıların burada vakit geçirmesi, aidiyet hissedebilmesi ve tercih etmesi için öne çıkan etmenlerdendir.

Meydanlarda ve içerisinde bulunan anıtlar üzerinde oran ve ölçek kavramlarının ne şekilde algılandığı ve ne denli bir öneme sahip olduğunu incelemek bu çalışmanın ana amacıdır. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışma altı bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünü giriş kısmı oluşturmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde kapsamlı (yerli ve yabancı kaynak) bir literatür taraması sonucu; anıt, meydan, oran, ölçek ve algı kavramlarına çeşitli alt başlıklarla beraber değinilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Konak ilçe sınırları dahilinde bulunan Atatürk Meydanı - İzmir Saat Kulesi, Cumhuriyet Meydanı - Gazi Anıtı ve Gündoğdu Meydanı - Cumhuriyet Ağacı, anıtları tanıtılmıştır. Çalışmanın

dördüncü bölümünde kurgulanan yöntem doğrultusunda; çalışma alanları içerisinde gerçekleştirilen arazi çalışmaları, oluşturulan gözlem formları ve silüet kesit çalışmaları doğrultusunda çeşitli incelemeler ve saptamalar yapılarak elde edilen veriler sayesinde bulgular kısmı oluşturulmuştur. Çalışmanın beşinci bölümünü ise elde edilen bulguların yorumlandığı, değerlendirme kısmı oluşturmaktadır. Altıncı bölüm olan Sonuç ve Öneriler kısmı ise çalışmanın son bölümünü oluşturmaktadır.

2. LİTERATÜR

2.1. Anıt Kavramı

Bir insanın yaşam döngüsünü özetlemek gerekirse insan doğar, yaşayarak gelişir ve ölür. Bu döngü içerisinde insanlar sürekli var oluşsal sebepler içerisinde yaşamı ve ölümü anlamlandırmaya ve kavramaya çalışmaktadır. Kimilerine göre ölüm bir yok oluş ve bitiş iken, ahiret inancı olan kimselere göre ise yeni yaşamın bir başlangıcı olarak anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bu iki zıt düşünceye rağmen insanlar kaybedilenin veya kaybedilenlerin varlığına dair izleri yaşadıkları dünya üzerinde bırakma amacı ile anıtlar inşa etmişlerdir. Anıtlar tarih sahnesi içerisinde yer alan önemli bir olayın ya da bir toplum veya topluluk tarafından önem atfedilmiş bir insanın gelecek kuşaklarca tanınmasına, hatırlanmasına ve anılmasına olanak sağlama görevini üstlenmiş sembol niteliğinde unsurlardır. Ayrıca anıtlar ve anma mekanları bir çeşit savunma mekanizması olarak da görev üstlenmiştir (Nora, 1989). Nora'ya göre anıtlar; zamanı durdurarak, unutmaya hissinin engellemekte ve ölümün karşısında ölümsüzleştirmeyi koyarak ölümsüzlüğü maddeleştirmektedir. (Polat, 2019).

Anıt kelimesinin TDK'e göre sözlük anlamı; “önemli bir olayın veya bir kişinin gelecek kuşaklarca tarih boyunca anılması için yapılan, göze çarpacak büyüklükte, sembol niteliğinde yapı, abide” şeklindedir. Alois Riegl ise “Modern Anıt Kültü” başlıklı makalesinde anıt kavramını şu şekilde tanımlamaktadır; “İnsanların yapmış olduğu işlerini veya hünelerini, gelecek nesillerin zihninde yaşatma amacıyla yapmış olduğu eserler” (Riegl, 2015). Anıt kavramı zaman içerisinde kuşakları birbirlerine bağlayan ve insanların kültürel ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan bir kavramdır (Giedion, 2000). Bu kavramın ayrıca zamansal bir boyutu vardır ve zaman bir anıtı simge olma olanağı bahşetmektedir (Kuban, 1973). Kuban'a (1973) göre tarihi bir anıt; kendi çağında değil, yapıldığı tarihten sonra gelen zamanlarla anıt statüsünü kazanmaktadır. Anıt türleri beş başlık altında sınıflandırılabilir. Bu sınıflandırmaya göre anıtlar; Amaçlanmamış Anıt, Amaçlanmış Anıt, Doğa Anıtı, Kült ve Tarihi Anıt olarak çeşitlilik göstermektedir (Riegl, 2015). Anıtlar tür açısından farklı farklı sınıflandırmalar içerisine dahil olsalar bile üstlenmiş olduğu görev açısından ortak bir paydada buluşmaktadırlar.

2.2. Meydan Kavramı

Bütünleşik bir kentsel tasarım çalışması içerisinde, çevresi ile alakalı olmayan mimari yapılar tekil olarak bir anlam ifade etmez. Bu yapıların anlam veya anlamlar kazanabilmeleri için konumlandığı çevre ile organik bir bütünlük içerisinde olması gerekmektedir. Özellikle meydan kavramı sokaklarla birlikte bu bütünlüğün sağlanabilmesi için fazlasıyla önemli bir yer tutmaktadır.

“Kentsel sirkülasyonu başlatma ve yönlendirme ile kent insanına toplanma mekanı olarak hizmet veren geniş açık alanlara meydan adı verilmekte olup, bu mekanlar her türlü yerleşim biriminin odak noktası ya da odak noktalarıdır” (Özkan ve Küçüknerbaş, 1994).

Meydanlar kentsel dokunun en dikkat çeken ögesidir (Schulz, 1971). Kentsel yaşamın vazgeçilmez mekanlarından bir tanesidir ve geçmişten günümüze kentlerin tarihsel gelişimine ve değişimine ayna tutan kültürel ortamlardır.

Kullanım tercihleri açısından, farklı işlevsel ve biçimsel özelliklere sahip olabilen meydanlar, gün ve saat sınırı olmaksızın ve din, dil, ırk vb. ayırım yapılmaksızın her kesimden insanın içerisinde bulunabildiği, herkesin eşit derecede kullanımına açık olan ve bu sayede içerisinde çeşitli sosyal, kültürel, toplumsal ve ekonomik etkinliklerin gerçekleştirildiği belirli bir görsel kaliteye sahip kamusal dış mekanlardır.

Meydan kavramı ilk ortaya çıktığında, bireylerin ya da toplulukların toplanmalarına ve buluşmalarına olanak sağlayan mekanlar olarak tanımlanmıştır. Yani meydanlara atfedilen öncelikli görev insanların toplanma ve dağılmalarına olanak sağlamasıdır. Ancak gün geçtikçe farklı anlamlar ve fonksiyonlar kazanan meydanlar; toplumsal yaşamın sürdürülebilirliği ve kentsel kimlik oluşumuna kadar çok geniş yelpazede yeni görevler de üstlenmiştir.

2.2.1. Tarihsel süreç içinde meydanlar

Mekân fikri mutlak ve değişmeyen bir anlam taşımış olsaydı meydanlar tarihsel süreçler içerisinde işlevleri ve biçimleri bakımından değişiklikler göstermezdi. Tarihsel süreçleri incelediğimizde çeşitli toplumların meydanlara

atfettiği anlamların ve görevlerin sürekli değişim içerisinde olduğunu söylemek yanlış olmaz. Meydanlar, tasarlandığı dönemin koşullarına, konumlandığı topraklardaki toplumların yaşam tarzlarına ve gereksinimlerine göre işlevsel ve biçimsel farklılıklar taşımaktadır. Zamanla değişen siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel koşullar nedeniyle geçmişten günümüze çeşitli coğrafyalarda konumlanmış olan meydanları dönemseldir açıdan kategorize etmek mümkündür.

a. Antik çağlarda meydanlar

İlk Çağ diye adlandırılan dönemde kurulan Mısır, Hint ve Mezopotamya uygarlıkları içerisindeki siyasi ve yönetsel koşullar, toplumsal ve psikolojik ihtiyaçlar halkın planlı bir toplanma yeri oluşturulması için yetersiz kalmıştır ve bu uygarlıklarda tam anlamıyla meydan özelliğini taşıyan oluşumlar gözlemlenememiştir (Dizdaroğlu, 2005). Meydan kavramının tam anlamıyla ortaya çıkışı M.Ö. 500’lerde Yunan uygarlığına dayanmaktadır. O dönem içerisinde Agora adı ile anılan meydanlar Yunan kentlerinde pazar yeri vazifesi görerek, yerli halkın kendi ürettikleri ya da tüccarlar tarafından çeşitli ticaret yolları aracılığıyla kent dışından gelen ürünlerin ve malların satışlarının yapıldığı mekanlar olmuştur (Ersoy, 1995). Bu işlevi dışında daha sonralardan agoraların içerisinde halkın birlikte tanışıp kaynaştığı ve özgürce tartışabildiği bir ortam oluşmuştur. Bu durum agoralara ticari fonksiyonları dışında kültürel ve siyasi bir kimlikte kazandırmıştır (Nurlu ve Erdem, 1994).

Roma döneminde ise meydanlar, Forum adı ile anılmış ve agoraların üstlendiği ticari ve sosyal faaliyetlerin üstüne, mekanı çevreleyen yapıların seyredilmesine ve algılanmasına fırsat sağlayan ön plan niteliği de kazanmıştır (Dizdaroğlu, 2005). Olabildiğince geometrik ve simetrik bir düzen içerisinde çeşitli mimari öğeler ile donatılan forumlar adeta Antik Roma kültürünün düzenini ve disiplinini yansıtmaktadır (Akman, 2020). Bu mimari öğeler Roma İmparatorluğunun o dönemki kudretini ve ihtişamını gösterme amacı taşımıştır. Forumlarda, savaş alanında zaferler kazanmış komutanların heykelleri bu amaca yönelik olarak konumlandırılmıştır.

Agora ve Forumların yapısal olarak birbirinden ayrıldığı nokta; Agoralarda manzara odaklı bir yapı varken Forumlarda anıtsal bir yapı hakimdir (Akman, 2020). Başlarda aristokratların, din ve ticaretle uğraşan insanların yoğun kullanımı altında olan bu mekanlar zamanla halkın mülkiyeti altına da girmiştir.

b. Orta Çağda meydanlar

Orta Çağ Roma imparatorluğunun çöküşünden sonra Avrupa’da Rönesans’ın doğuşuna kadar geçen süreye verilen isimdir. Bu süre zarfında ekonomik ve sosyal açıdan sıkıntıların yaşandığı, kiliselerin hegemonyası altında şekillenen kentlerde, yapısal öğelerin anıtsal üstünlüğünden uzakta, daha çok dış mekanların ön planda olduğu kentsel doku oluşumu gözlemlenmiştir (Zucker, 1959).

Orta çağ kentleri; Eski Roma kentlerinin planlarına sadık kalınarak oluşturulan, dini yapıların çevresinde gelişim gösteren, önemli bir liman veya nehir kıyısının yakınlarında gelişim gösteren ve yeni sıfırdan kurulan kentler olarak dört farklı şekilde gelişim göstermiştir (Zucker, 1959). Orta Çağ kentlerinin dört farklı şekilde düzenlenmesinin bir sonucu olarak 3 farklı tipte meydan oluşumları gözlenmiştir. Bunlardan ilki kilisenin egemen konuma geçmesi ve kent merkezinin en önemli ögesi olması sebebi ile çevresinde dini unsurların ve yönetim binalarının bulunduğu kilise meydanları (Parvis). İkincisi bir saray ya da idare binasının önünde veya dönemin zenginlerinin ve ileri gelenlerinin yaşadıkları yapılarla çevrilmiş durumda bulunan resmi meydanlar. Üçüncüsü ise çevresi dükkanlarla çevrili merkezi kısımda satış alanlarının, çeşmelerin ve bazı idari binaların olduğu alış-veriş amacı ile kullanılan pazar yerleridir (Aykılıç, 2015). Izgarasal planlamadan uzak bir yapıda, organik çizgilerle oluşan orta çağ meydanları, kent ölçeğiyle uyumlu bir haldedir (Çınar, 2005). Bu dönem içerisinde bulunan meydanlar, dar sokaklara ulaşılan toplanma, buluşma mekânlarıdır (Akman, 2020).

c. Barok döneminde meydanlar

Barok düzeninde mimari öğeler, görüntü içerisine sürekli olarak bir hiyerarşi içerisinde dahil olur ve önce algılanan öge daha sonra karşılaşılabilecek olan ögenin hazırlayıcısı niteliğindedir. Buradaki amaç her kademede şaşırtıcı, göz alıcı,

beklenmedik ve çok hareketli tasarımlar sunarak onu görsel açıdan mekânsal bütünlüğün zirvesine ulaştırmaktır (Dizdaroğlu, 2005). Barok dönemi estetik güzellik anlayışının hat safhalara çıktığı bir dönemdir ve Rönesans dönemindeki tasarım anlayışına olabildiğince zıt bir yönde ilerlemiştir. Bu dönem içerisindeki tasarımlar, Rönesans Dönemi tasarımlarının, dengeli ve sabit olan bütünlüğüyle ters düşmektedir (Çulcuoğlu, 1995). Meydana açılan yolların doğrultuları, su öğelerinin kullanımı, anıtların konumları, teraslamalar aracılığı ile elde edilen kot farklılıkları, çevredeki binaların biçimleri ve bunların birbirleriyle ve meydanla kurmuş olduğu ilişki, meydana hareketliliği oluşturmaktadır (Çulcuoğlu, 1995).

d. Rönesans döneminde meydanlar

Orta çağdaki kent yapısından farklı olarak, Rönesans dönemi kentlerinde artık kent planlama çalışmaları gözlenmeye başlanmıştır. Yollar ışınsal ya da ızgarasal bir şekilde kent meydanına açılır (Altan, 1989). Kentler planlanırken matematiksel kusursuzluk ve mükemmeliyetçilik anlayışı doğrultusunda hareket edilmiştir. Kent içerisinde mimari birlik ve bütünlük sağlanmaya çalışılmış, tasarımlarda kullanılan geometrik şekiller aracılığı ile kent genelinde egemenlik hissiyatı en üst düzeye çıkarılmıştır (Çınar, 2005). Rönesans Dönemi Meydanları; kentlerin gereksinimlerini geri planda tutup, estetik kaygıların yoğun biçimde hissedildiği görkemli mekanlar oluşturma gayesi ile şekillenmiştir. Orta Çağ Döneminin sıradan gözüken mütevazı evlerinin yerini kentlerde yaşayan ve soylu sınıfı diye adlandırılan insanların gösterişli evleri almıştır (Akman, 2020). Bu dönem içerisinde meydanların sayısında artış gözlenirken, Rönesans Dönemi Meydanları, geometrik tasarımlar yoluyla merkezîyetçi devlet sisteminin kentsel dış mekanlarda güçlü bir simgesi olmuştur (Vardar, 1990). Orta çağda kilise ve katedral çevresinde gelişim gösteren meydanlar, Rönesans döneminde gerçekçi ve dünyevi ihtiyaçlar doğrultusunda gelişim göstermiştir.

e. Cumhuriyet öncesi Türkiye’de meydanlar

İslamiyet sonrası değişen dini anlayışın etkilerinden kaynaklı Osmanlı kentlerinde bazı istisnalar dışında meydan diye bir kavram görülememektedir. Bunun sebebi alış-veriş yapılan çarşı gibi mekanların kapalı mekanlar olması, içe

2.2.2. Meydan türleri

Bir tasarım şekillenirken form veya fonksiyonellikten yoksun bir tasarım anlayışı düşünülemez. Meydanlar da bir tasarım ürünü olması sebebi ile belirli form ve fonksiyonlara sahiptir. Sahip olunan bu form ve fonksiyonlar meydanların sınıflandırılmasında aynı oranda öneme sahip iki unsurdur. Bu unsurlar doğrultusunda meydan türlerine dair geçmişten günümüze çeşitli sınıflandırmalar ortaya atılmıştır. Kimileri meydanları sahip oldukları geometrik formlarına göre kimileri ise bu formları farklı elementlerle birlikte değerlendirip bir sınıflandırma içerisine almıştır.

Meydan türleri, temelde metrik ve ritmik olarak iki ana başlık altında irdelenebilir. Metrik meydanlar; belirli biçimsel kurallara ve harmonik etkilere sahip olan meydanlardır. Ritmik meydanlar ise; belirli biçimsel kurallarla kontrol edilemeyen ve harmonik etkileri olmayan meydanlardır (Aslan, 2006).

Sitte (1979) ise meydan türlerini, geniş ve derin başlıkları altında iki ana grupta sınıflandırmaya almıştır. Diğer türlerin egemen bir yapını çevresinde ve bu yapıya bağlı bir şekilde geliştiğini savunmuştur.

Krier (1979) meydanları, plan görüntüleri doğrultusunda sahip oldukları geometrik şekillerine göre daire, üçgen ve kare olarak 3 ana başlıkta sınıflandırmıştır. Ritmik, metrik, açık, kapalı vb. türden meydanlar bu 3 formdan türemiştir.

Zucker (1959) ise meydanları, beş mimari forma göre sınıflandırmıştır. Bunlar; kendi içlerine belirgin geometrik formlara sahip ve çevresinde mimari unsurların tekrarı ile içerisinde bulunan kullanıcılarına kapalılık hissiyatı uyandıran ‘kapalı meydanlar’, alan genelinde baskın duruda bulunan bir ana yapı veya yapı grubuna doğru yönelmiş ‘egemen meydanlar’, merkezi bir mimari unsurun çevresinde şekillenmiş ‘çekirdek meydanlar’, bazı tekil meydanların bir bütünmüş gibi algılandığı yada kullanıcıları tarafından aralarında ilişki kurulabilen ‘bağlantılı meydanlar’ ve herhangi bir geometrik şekil ile tarif edilemeyen ve sınırları kullanıcıları tarafından net olarak algılanamayan ‘amorfor meydanlardır’ (Akman, 2020).

a. Kapalı meydanlar

Kare, dikdörtgen, daire vb. gibi düzgün geometrik şekilli planları olan ve kendisini çevreleyen mimari unsurlar nedeniyle içerisinde bulunan kullanıcıya kapalılık hissiyatı uyandıran meydanlardır (Şekil 2.1 ve Şekil 2.2). Bu hissiyat meydanı çevreleyen yapıların düzenli tekrarıyla ortaya çıkmıştır. Bu yapılar arasında genellikle monotonluktan ziyade bir uyum söz konusudur (Öztürk, 2009) Moughtin'e (1992) göre kapalı meydanlar bir odanın sahip olduğu mekansal kapalılık özelliğini taşır. Dış ortamlarda mekan hissi yaratmak için, ağaçlar, binalar vb. gibi öğelerle o ortam çevresine yeterli düzeyde sınırlamalar getirilmelidir. (Spreirgen, 1965). Kapalı olarak nitelendirilecek olan kamusal dış mekanların mekansal etkileri, çevresinde bulunan yapıların yükseklikleri, şekilleri, birleşik yapıda olup olmamaları, anıt fiskeye vb. gibi öğelerin konumları ve tüm bunların oran ve ölçek açısından uyumuna göre değişkenlik göstermektedir (Öztürk, 2009).

Şekil 2.1. Kapalı meydan örneği Piazza Santissima Annunziata (Google Earth, 2023).

Şekil 2.2. Piazza Santissima Annunziata uydu görüntüsü (Google Earth, 2023).

Kapalı olarak nitelendirilen bir meydanın mekânsal olarak kapladığı alan ve onu çevreleyen yapıların yükseklikleri arasındaki oransal bağıntı meydan içerisinde bulunan kullanıcıların hissiyatlarını çeşitlendirmektedir. Alanın genişliği ve onu çevreleyen yapıların yüksekliği oransal açıdan kıyaslandığında yükseklik anormal derecede fazla ise; kullanıcılar üzerlerinde baskı hisseder ve bu durum kullanıcılar için sıkıntı teşkil eder. Tam tersi durumlarda ise alanın genişliği onu çevreleyen yapıların yüksekliğinden oransal açıdan anormal derecede fazla ise; bu sefer kullanıcılar kendilerini huzursuz ve korunmasız hissederler. Bu tarz meydanlar insanlar tarafından oransız ve ölçeksiz olarak algılanır (Moughtin, 1992). Tüm bu olumsuzlukların yaşanmaması için birçok tasarımcı, meydan boyutları ve çevresinde konumlanmış olan mimari yapıların yükseklikleri arasında bir denge kurmayı amaçlamaktadır. Bu dengeyi kurabilmek için meydana yer alan bina yükseklikleri, açık alan genişliğinin yaklaşık 1/3'ü, en az 1/6'sı kadar olmalıdır (Aslan, 2006).

b. Egemen meydanlar

Egemenlik bir kompozisyonda kullanılan öğelerden birinin ya da bir grubun diğer öğelere göre ölçü, değer, renk ve doku bakımından üstünlük sağlamasıdır.

Egemen meydanlar ise baskın bir yapı ya da yapı grubu çevresinde şekillenmiş meydanlara atfedilen bir tanımdır. Meydan ve çevresinde bulunan bütün mimari unsurlar, alan genelinde hakimiyet kurmuş olan baskın yapı ya da yapı grubuna göre şekillenir (Şekil 2.3 ve Şekil 2.4). Baskın olarak adlandırılan unsur bir kilise, saray veya görkemli bir mimariye sahip bir kemer, çeşme ya da köprü olabilir (Öztürk, 2009). Egemen meydanlar sınıflandırmasına dahil olan meydan örneklerinde plastik öğeler, kent mobilyaları, bu baskın yapıların hakimiyetini arttıracak şekilde yerleştirilip tasarlanmıştır. Meydana ulaşım sağlayan ana yolun doğrultusu baskın yapıya ait aksı belirler ve kullanıcılar direkt görsel olarak baskın yapıya doğru yönlendirilmiştir (Dizdaroğlu, 2005).

Zucker'in (1959) sınıflandırmasına göre; egemen meydanlar, meydan genelinde baskın bir durumda olan yapı veya yapı grubu ile karakterize edilir. Alana egemen sıfatını kazandıran bu baskın yapının hakimiyetinin algılanabilmesi için de

alan içerisinde belirli bir görüş mesafesi ve derinlik olmak zorundadır. Bu mesafe 27° görüş açısıyla baskın yapının yüksekliğin iki katı kadar olmalıdır. Birleşik bir formdaki yapıda ise, 18° 'lik görüş açısı ve yüksekliğin üç katı kadar görüş mesafesi gerekmektedir (Moughtin, 1992).

Moughtin'e (1992) göre ise bir meydan geniş veya derin olsun, ana yapının ya da yapı grubunun, meydan genelinde güçlü bir hakimiyeti bulunuyor ise o meydanı egemen meydan sınıflandırması içine alabiliriz.

Şekil 2.3. Egemen meydan örneği Aziz Petrus Meydanı (Doktorungezirehberi, 2023).

Şekil 2.4. Aziz Petrus Meydanı uydu görüntüsü (Google Earth, 2023).

c. Çekirdek meydanlar

Alanı ve yakın çevresini yönlendiren güçlü bir görsel etkiye sahip bina veya vurgu elemanı çevresinde gelişirler (Dizdaroğlu, 2005) (Şekil 2.5 ve Şekil 2.6). Çekirdek olarak adlandırılan yapı; bir anıt, çeşme, dikili taş veya heykel olabilir ve bu yapı konumlandığı alan içerisinde dikey doğrultuda çevresindeki alanı etkisi altına almaktadır. Bu meydan türünün en karakteristik örnekleri Rönesans döneminde yapılmıştır.

Şekil 2.5. Çekirdek meydan örneği The Piazza di SS. Giovanni E Paolo (Wikimedia Commons, 2023).

Şekil 2.6. The Piazza di SS. Giovanni E Paolo, uydu görüntüsü (Google Earth, 2023).

d. Bağlantılı meydanlar

En az iki tekil meydanın estetik ve organik açıdan bir bütünün parçalarıymış gibi bir araya gelmeleriyle ortaya çıkarlar (Öztürk, 2009). Lokasyon olarak birbirine yakın birden fazla meydanı birbirine bağlamaya yönelik birçok yöntem bulunmaktadır. Bağlantılı meydanlar; birbirlerine açılan meydanlar, fiziksel olarak cadde veya sokaklar aracılığıyla birbirleriyle bağlantılı olan meydanlar, ana bir aks doğrultusunda yayılım gösteren büyük kamu meydanları ve egemen bir yapı da önemli bir referans noktası ile ilişkilendirilebilen meydanlar olabilirler (Aslan, 2006). Alanlar birbirinden farklı ve bölünmüş olmalarına rağmen birbirleriyle ilişkilidir (Turgut, 1999). Dört şekli vardır:

Birincisi, birbirinden farklı boyutlara sahip bir dizi tekil meydanın tek yönde ardışık bir şekilde konumlanmalarıyla oluşmuştur (Öztürk, 2009) (Şekil 2.7 ve Şekil 2.8).

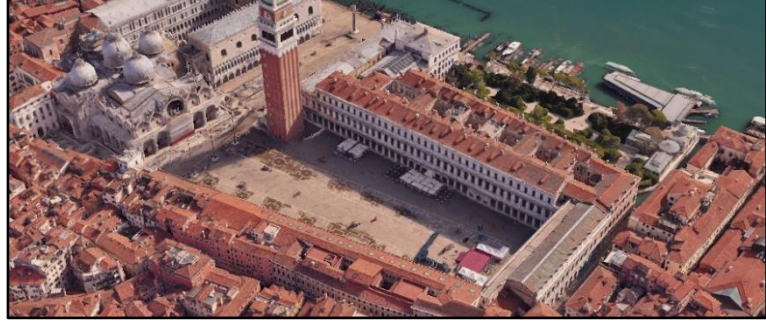

Şekil 2.7. Bağlantılı meydan örneği, The Imperial Fora, Roma (Google Earth, 2023).

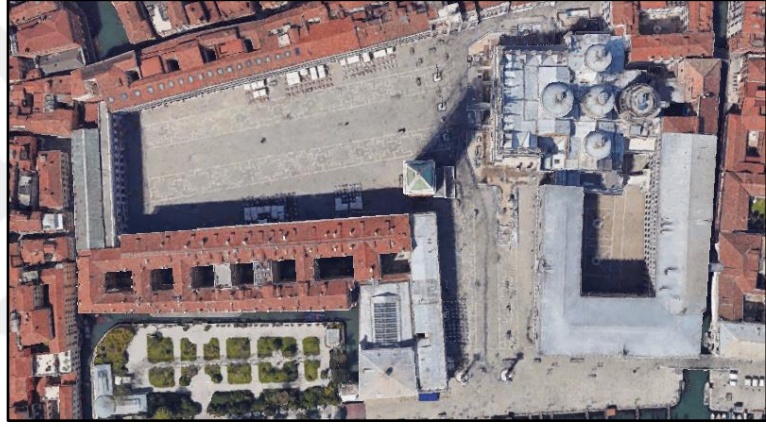

Şekil 2.8. The Imperial Fora, Roma, uydu görüntüsü (Google Earth, 2023).

İkincisi, biri diğerinden daha büyük boyutta olan iki tekil meydan akslarının bir açılı doğrultusunda kesişmeleriyle oluşur (Öztürk, 2009) (Şekil 2.9 ve Şekil 2.10).

Şekil 2.9. Piazza ve Piazzetta, Venedik (Google Earth, 2023).

Şekil 2.10. Piazza ve Piazzetta, Venedik, uydu görüntüsü (Google Earth, 2023).

Üçüncüsü, farklı boyutlarda üç veya üçten fazla tekil meydanın egemen bir yapı çevresinde konumlanmasıyla oluşur (Öztürk, 2009) (Şekil 2.11 ve Şekil 2.12).

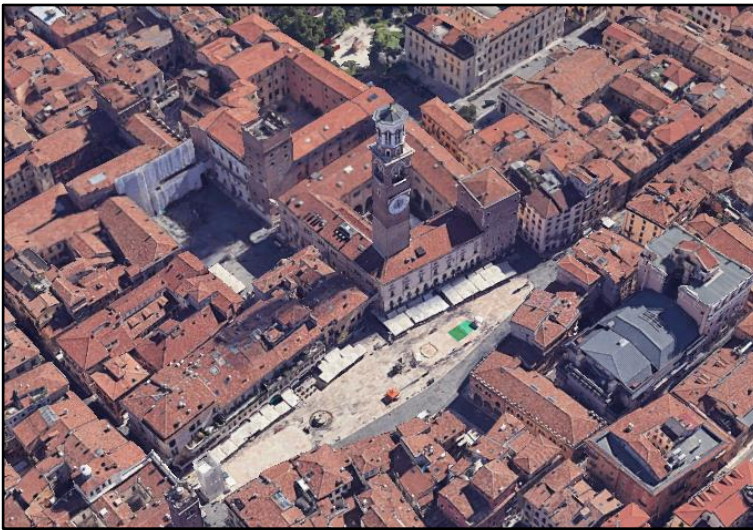

Şekil 2.11. Piazza Re Enzo, Piazza del Nettuno, Piazza Maggiore (Google Earth, 2023).

Şekil 2.12. Piazza Re Enzo, Piazza del Nettuno, Piazza Maggiore, uydu görüntüsü (Google Earth, 2023).

Dördüncüsü ise tekil iki veya daha fazla meydanın bina bloklarıyla birbirinden ayrı konumlarda olmalarına rağmen kentsel doku içerisinde tutarlı bir şekilde yer edinmeleriyle oluşur (Öztürk, 2009). Alanlar bölünmüş olmalarına rağmen birbirleriyle ilişkili durumdadır (Dizdaroğlu, 2005) (Şekil 2.13 ve Şekil 2.14).

Şekil 2.13. Piazza d'Erbe ve Piazza dei Signori, Verona (Google Earth, 2023).

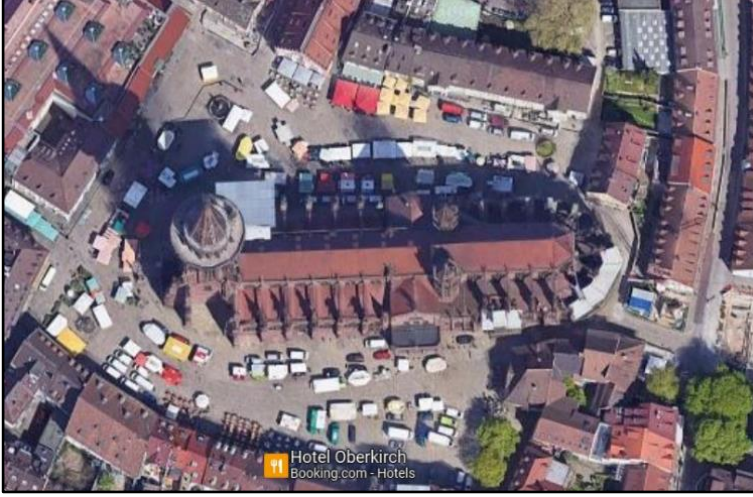
Şekil 2.14. Piazza d'Erbe ve Piazza dei Signori, uydu görüntüsü (Google Earth, 2023).

e. Amorf meydanlar

Amorf kelime anlamı olarak kendine özgü geometrik bir biçimi olmayan anlamına gelmektedir. Amorf meydanlar ise artistik bir özellik ve estetik kaliteden yoksun olan meydanlardır. Amorf bir meydanın boyutları çok büyük, alanın çevresinde bulunan yapıların meydan boyutlarına oranları ise fazlasıyla düzensizdir (Dizdaroğlu, 2005) (Şekil 2.15. ve Şekil 2.16). Meydanın kapladığı alan ile çevresindeki yapıların oransal açıdan uyumsuzluğu veya meydan içerisinde bulunan çeşme, heykel vb. gibi plastik öğelerin alan içerisinde yanlış konumlandırılması nedeniyle estetik bir görünümünden yoksun olan bazı meydanlar bu kategoride sayılabilir. 19. yüzyılda yapılmış olan ve çevresi tekrar canlandırılmak istenen tiyatro, kilise vb. yapıların, vurgu etkisini artırma amacıyla çevresinin boşaltılması ve etraflarında tanımsız, anlamsız boşluklar oluşmasının bir sonucu olarak bu alanlar amorf meydanlar haline getirmiştir (Öztürk, 2009).

Şekil 2.15. Freiburger Münster (Google Earth, 2023).

Şekil 2.16. Freiburger Münster, uydu görüntüsü (Google Earth, 2023).

2.2.3. Meydan planlama ve tasarım ilkeleri

Geçmiş zamanlarda Antik Yunan felsefesi, insanı felsefi düşüncelerin merkezi halinde konumlandırmış ve ön plana çıkarmıştır. Bu doğrultuda meydan planlama ve tasarım çalışmaları yürütülürken de insan faktörü yürütülen çalışmaların merkezi niteliğindedir. Meydan içerisinde vakit geçirecek olan insanların alandan çok amaçlı bir şekilde faydalanabilmesi için uygun ortamlar sağlanmalı ve bu ortamlara çeşitli işlevler kazandırılmalıdır. Sadece fonksiyonel kaygı güderek planlamalar yapılmamalı, toplum içerisindeki her bir bireyin katılabileceği, kaynaşabileceği, deneyimleyebileceği mekânlara sahip bir tasarım anlayışı içerisinde hareket edilmelidir (Gündüz, 1995). Meydan yediden yetmişe tüm yaş ve cinsiyet gruplarına, ayrıca hareket kabiliyeti kısıtlı ve engelli insanlar olmak üzere her kesime hitap etmelidir. (Oktay, 1999). Bir meydanı belirleyen sınırlayıcılarıdır. Meydanın sınırlayıcı elemanlarla çevrelenmiş olması meydanı görsel kalite ve niteliksel açıdan zenginleştiren bir özelliktir (Gültekin, 1996; Hızlan, 1994). Çünkü uygun oranlar doğrultusunda konumlandırılmış olan çevreleme elemanlarının yaratmış olduğu kuşatılmışlık hissi insanlar üzerinde bir güven duygusu yaratmaktadır (Alexander vd., 1977). Bu koşulların yanı sıra büyüklüğü, gün içerisinde o alanı kullanan kullanıcı sayısına uygun olmalıdır. Kullanıcılar açısından çekici bir görsel kaliteye sahip olması, toplanma, buluşma, yürüyüş ve dinlenme gibi faaliyetler için uygun düzenlemelerin varlığı, bir meydanın odak noktası olabilmesi açısından çekici kılan özelliklerdir

(Barnet, 1982). Bir meydanın en çok ilgi gören yeri ise hareketli bir manzaraya sahip bölümüdür (Gehl, 1996).

İyi bir planlama ve ardından tasarım evresinden geçmiş olan bir meydanın kullanım açısından devamlılığının sağlanabilmesi için kolay erişilebilir, güvenli ve bakımının kolay olması önemlidir (Marcus and Francis, 1990). Ayrıca meydanın kullanım açısından devamlılığı için bakım ve onarım çalışmaları göz ardı edilmemelidir (Demir, 1999).

a. Meydan planlama ilkeleri

Bir meydan planlanma çalışması yürütülürken; ticari, sosyal, kültürel ve rekreatif kullanım amaçlarını bir arada güden bütüncül bir anlayış hakim olmalıdır. Meydan içerisindeki yeşil alanlar, su öğeleri, oturma ve dinlenme alanları, yaya sirkülasyonunun sağlandığı alanlar fonksiyonel açıdan birbirlerinden farklılıklar göstermeli fakat kopukluklar göstermemelidir.

Planlanacak olan meydan için, gündüz-gece, yaz-kış farklı mevsimlere uygun işlevsel çeşitlilik sağlamalı ve bu doğrultuda arazi kullanım kararları alınmalıdır. Meydanların planlanma aşaması, kent geneli ulaşım planlaması ve kentsel düzenlemelerden ayık olarak düşünülemeyecek bir konudur. Bir meydan planlanırken, kent içi ulaşım planlarıyla birlikte inceleme altına alınmalı ve yakın çevresi ile olan ilişkisi göz ardı edilmemelidir (Kavi, 2003).

Ölçek ve oransal açıdan çevresi ile uyumlu olmayan meydan planlama çalışmalarının sonucunda oluşturulmuş olan meydanlar bir süre sonra kimliksizleşerek ve yapılış amacından uzaklaşarak kent içi moloz yığınlarının arasına karıştığı görülmektedir. Ayrıca meydan planlama aşamalarında, gerekli alt yapı ve detay çalışmalarının sağlıklı yürütülebilmesi için disiplinler arası çoklu çalışma ortamları oluşturulmalıdır.

b. Meydan tasarım ilkeleri

Meydanlar bazen bulunduğu kentin karakteristiğini yansıtan bazen de o kente karakteristik bir kimlik kazandıran alanlardır. Doğru bir şekilde tasarlanmış bir

meydan kullanıcılarını kendiliğinden içine çeker. Bu durum o meydana ait bir kimlik oluşabilmesi için gereken ilk koşuldur. Ardından insanların-toplumların o meydana ne kadar benimsediği ne derecede aidiyet hissettiği, hangi amaçlarla kullandığına göre şekillenmektedir. Meydandaki yaşanmışlıklar ve tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen olaylar sonucu bazı meydanlar bir kent ismi düşünüldüğünde ilk akla gelen odak noktalarından biri olabildiği gibi tarihin tozlu sayfalarına gömülen yitip giden alanlarda olabilmektedirler. Tarihi dokusunu ve özelliklerini koruyarak günümüze kadar ulaşmış olan Kızıl Meydan bulunduğu kentin kimliğini başarıyla yansıtan meydanlardan bir tanesidir.

Bir kentsel tasarım süreci gerçekleştirilirken bu süreç içerisine yeterli düzeyde kullanıcı katılımının sağlanamayışı kentsel mekan kalitesinde ve mekan performansında düşümlere neden olmaktadır. Kullanıcı fikirleri dikkate alınarak yürütülen bir tasarım süreci ile ulaşılmak istenilen hedeflere kısa sürede içerisinde ulaşılabilir (Kara ve Küçükerbaş 2001). Tasarım sürecine hedef kitlenin katılımının sağlanması, o tasarımın performansının ve kalitesinin artmasında önemli bir faktördür.

Bir meydan tasarımının başarı kriteri sadece işlevsel açıdan nitelikli olması ile ölçülemez. İşlevsel ve biçimsel yanlarının dışında kullanıcılarına yaşattığı hissiyatlar da o tasarımın başarılı sayılabilmesi için gerekli olan ölçü kriterlerine dahildir. Örneğin; Bulunduğu kentte kimlik kazanıp o coğrafyanın insanları tarafından benimsenmiş ve başarılı görülen tasarıma sahip bir meydan daha farklı coğrafyalara ait bir kent içerisinde aynı tasarımla aynı kimliği ve başarıyı kazanamayabilir. Bu durumun sebebi farklı sosyo-kültürel alt yapılardır. Bu nedenlerle bir meydan tasarımı söz konusu olduğunda tasarıma yön verecek olan kararların kesinliğinden ve keskinliğinden söz edemeyiz. Söylenecek kesin bir şey var ise o da herhangi bir meydan tasarımı gerçekleştirilirken o meydana atfedilecek olan biçimsel ve işlevsel ölçütlerin doğru bir şekilde kurulması ve tasarım sürecinde olabildiğince yerel halkın görüş ve düşüncelerinden ayırık hareket edilmemesidir.

Başarı kriterleri arasında yukarıda saydığımız biçim, fonksiyon, kullanıcı profilleri dışında yakın çevresiyle olan etkileşimine yönelik kararlarda tasarıma yön verecek olan etmenlerdir. Meydana erişimi kolaylaştıracak olan sokakların sayısı,

genişliği, içerisinde bulunan binaların mimari yapısı, yüksekliği tüm bunlar tasarım gerçekleştirilirken dikkate alınması gereken konulardır (Moughtin, 1992).

2.3. Oran ve Ölçek Kavramları

Oran kavramı TDK'e göre; "Büyüklik, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan bağıntı, nispet, rasyo" şeklinde tanımlanmaktadır.

Ölçek ise; "Birim olarak kabul edilmiş herhangi bir şeyin alabildiği ölçü" şeklinde kabul edilmektedir.

2.3.1. Oran kavramı

Oran kavramı geçmişte standart ölçü birimleri henüz kullanılmaya başlanmamışken tasarımları şekillendiren onlara yön veren ve günümüzde de yön vermeye devam eden olmazsa olmaz bir kavramdır. Bir mekan oluşturulurken oransal bütünlüğün sağlanması ve doğru oranları yakalayabilmek o mekanın hem işlevselliği hem de biçimi açısından fazlasıyla önemlidir (Moughtin, 1992).

Geçmişten günümüze bu bütünlüğün sağlanabilmesi için çeşitli zamanlarda ve coğrafyalarda tasarımlara yön veren birçok oran teorileri ortaya atılmıştır. Bunlardan bazıları; Altın Oran, Antropometri, Modülör, Klasik Düzen, Rönesans Teorileri, Ken ve Simetridir (Ching, 2010).

Bu oran teorilerinden bazıları bulundukları coğrafya ile sınırlı kalmayıp dünya genelinde kabul görüp tasarımları şekillendirmiştir.

İyi bir oran yakalamanın yolları iki üst satırda belirtilen teorilerin belirli kurallarına dayanabildiği gibi, deneysel yöntemlerle ve sezgisel yaklaşımlarla da elde edilebilir (Bell, 2005). Özellikle peyzaj mimarlığı meslek disiplini tasarlanaçak olan unsur yukarıda belirtilen kurallar dahilinde tasarlanabilir. Ancak çok geniş yüz ölçümüne sahip doğal bir ortam içerisinde sezgisel olan yöntemin işlevselliği daha çok ön plana çıkmaktadır.

a. Altın Oran

Geçmişten günümüze insanoğlunun bir şeyleri mükemmelleştirme çabası ve kutsallaştırma ihtiyacı bazı terimleri hayatımıza dahil etmiştir. Bu terimlerden yalnızca birisi olan Altın oran 1.618033... şeklinde sonsuza kadar giden irrasyonel bir sayıdır. "Kutsal Oran", "İlahi Oran" veya "Altın Sayı" gibi isimlerle de anılıp Yunanca ϕ , ϕ veya Φ sembolleri ile gösterilmektedir (Günver ve ark 2014). Bu tasvirlerin nedeni, insanların, Evren içerisinde gerçekleşen ve gerçekleşmekte olan olayların ve süreçlerin bu sayı etrafında şekillendiğine inanmalarıdır. Bu inanç doğrultusunda, "Altın Oran" erişilebilecek en estetik ve tanrısal geometrileri bizlere sunmaktadır (Bakırcı, 2014).

Altın oranı matematiksel açıdan ele alırsak; Leonardo Fibonacci 1200'lü yıllarda, daha sonralarda kendi adı ile anılacak bir seri üretmiştir. Bu serinin matematiksel olarak formülü: $F_n = F_{n-1} + F_{n-2}$, $n > 1$, $F_0 = 0$, $F_1 = 1$ 'dir (Bakırcı, 2014). Fibonacci serisi, sonsuza kadar devam eder ve sayılar sonsuza yaklaştıkça serinin içerisinde art arda gelen iki sayı arasındaki oran, Altın Oran'a yakınsamaya başlar (Günver ve ark, 2014). Ancak bu sayılar arasındaki oran hiçbir zaman mutlak değildir (Çizelge 2.1).

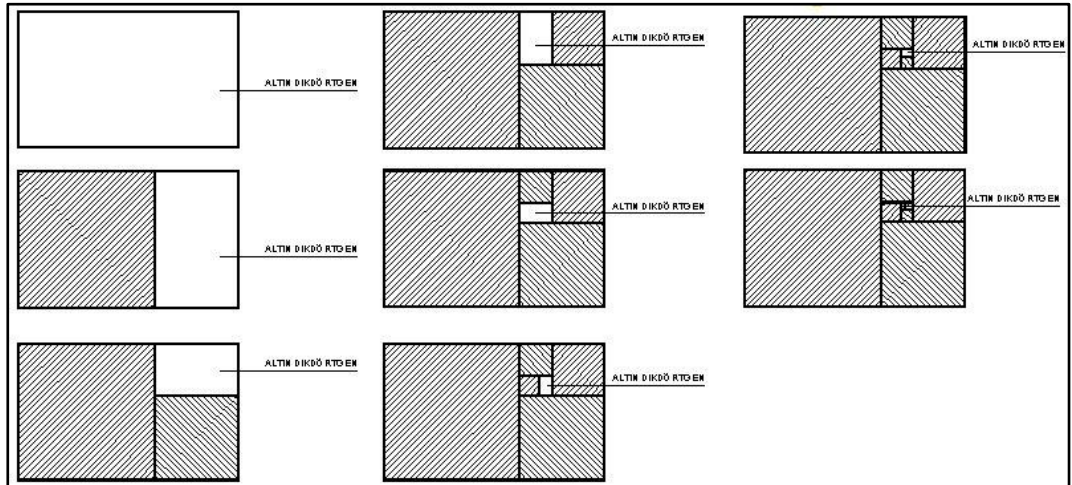
Çizelge 2.1. Fibonacci Serisi

GÜNCEL	SONRAKİ	SONRAKİ / GÜNCEL
1	2	2
2	3	1,5
3	5	1,66666667
5	8	1,6
8	13	1,61538462
13	21	1,61538462
21	34	1,61904762
34	55	1,61764706
55	89	1,61818182
89	144	1,61797753
144	233	1,61805556
233	377	1,61802575
377	610	1,61803714
610	987	1,61803279

Altın oranı geometrik açıdan ele alırsak; bir şeklin altın orana uygunluğunu test etmek için uzun kenar ve kısa kenarın toplamını uzun kenara bölmemiz gereklidir. Örneğin: Elimizde a ve b olarak 2 parçaya bölünmüş bir doğru parçası olsun. Bu doğru parçasında a uzun olan bölüm b ise kısa olan bölümdür. Burada altın oranı yakalamak istersek $(a+b) / a = a / b = 1.6180339887498948482045861...$ diye sonsuza kadar uzayıp giden bu sayıyı vermelidir. Altın oranı doğru parçası dışında bazı dikdörtgen, ikiz kenar üçgen ve beşgenlerde bulmak mümkündür (Mario, 2003).

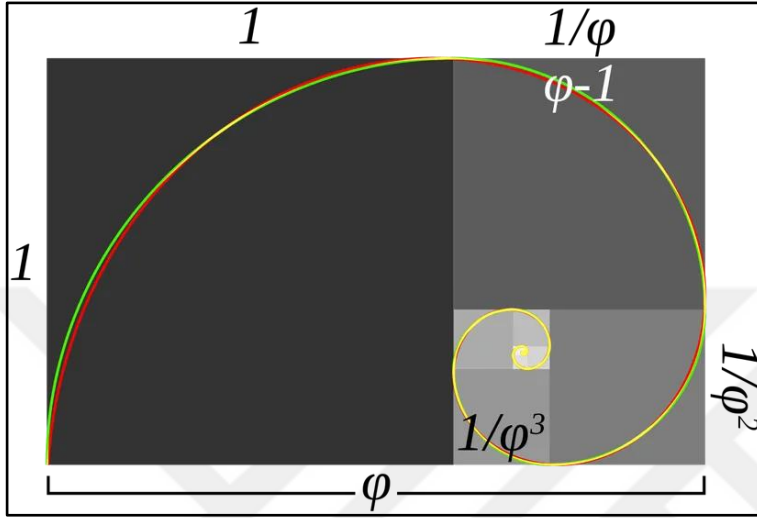
Altın Dikdörtgenler kısa kenarı 1 uzun kenarı 1.618 birimden oluşan dikdörtgenlerdir (Bingöl, 2006). Altın dikdörtgen şekli önce kenar uzunlukları 1'e 1 birim olan kare çizimi ile başlar. Ardından bu kare ortadan iki eşit dikdörtgen oluşturacak şekilde 2 eşit parçaya ayrılır. Karenin tabanının orta noktasından pergeli yardımı ile karenin köşesine değecek şekilde bir daire çizilir ve çizilen dairenin yarı çapı kare içerisindeki dikdörtgenin köşegenidir. Ardından, mevcut olan karenin tabanını, çizdiğimiz daireyle kesişene kadar uzatılır.

Tüm bu aşamalardan sonra ortaya çıkan şekli bir dikdörtgene tamamladığımızda, altın dikdörtgen elde etmiş oluruz. Elde edilen altın dikdörtgenden artık her seferinde kalan dikdörtgenin kısa kenarının uzunluğuna eşit kenar uzunluğuna sahip bir kare çıkardığımızda geriye kalan şeklimiz tekrardan altın dikdörtgen olacaktır (Bell, 2005) (Şekil 2.17).

Şekil 2.17. İçerisinden kare şeklinde parçalar çıkartılan altın dikdörtgenler (Bingöl, 2006).

Altın dikdörtgenin içerisinde çıkarılan her bir kare parçasının içine yarı çapı karelerin bir kenar uzunluğuna eşit olan çeyrek çemberler çizerek Altın Spiral elde edilmiş olur. Bu şekil kimi insanlarca hayat eğrisi ismi atfedilerek birçok anlam yüklenmeye çalışılmış olan bir şekildir. Kimilerine göre ise basit bir spiraldir (Şekil 2.18).

Şekil 2.18. Altın Spiral (Bakırcı 2014).

b. Antropometri

Tasarımlar kullanıcılarının yaşam kalitesini ve standartlarını iyileştirme amaçlı ortaya konulan sonuç ürünleridir. Çevre, teknolojik cihaz, yapı, kıyafet, alet – ekipman gibi ürünlerin kullanıcısının insan olduğu düşünüldüğünde tüm bu tasarımların insan vücudunun büyüklüğünü ve oranlarını ele alan antropometriden yararlanılarak üretilmesi kaçınılmazdır. Antropometrik oranlar ürünün bir noktada kalıbını oluşturmaktadır (Kaya ve Özok, 2016). Günümüzde ise antropometri tasarımların standardı haline gelen bir kavram olmuştur ve antropometrik ölçüler dikkate alınmadan üretilen bir ürünün işlevselliğinden söz etmek mümkün değildir.

Geçmişte insan organlarının boyutları (parmak, ayak, kol gibi) çeşitli coğrafyalarda ölçü birimleri olarak kullanılmıştır (Ching F. 2010). Fakat bu durum aynı coğrafyalarda bile değişkenlik gösteren farklı vücut oranları nedeniyle çeşitli karmaşalara sebebiyet vermiştir. Bu karmaşaların ortadan kalkabilmesi için dünya genelinde kabul gören metrik sisteme geçiş yapılmıştır.

İngilizlerde:

- 1 Inch: 2.54 cm.
- 1 Foot: 30.48 cm.
- 1 Yard: 91.44 cm.

Türklerde:

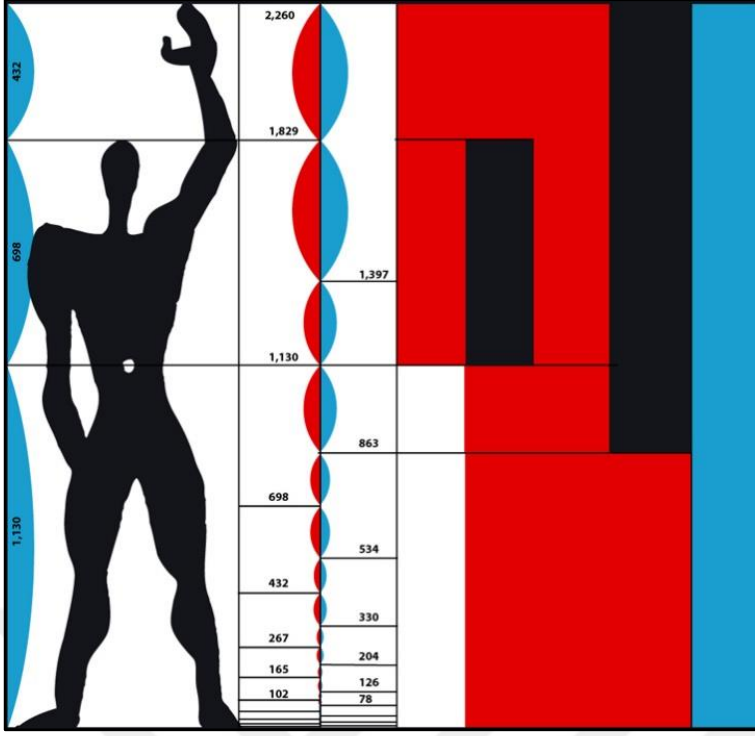
- 1 Endaze: 65.25 cm.
- 1 Arşın: 68.58 cm.

c. Modülör sistem

Modülör kelimesi etimolojik olarak Fransızca “module” (birim) ve “or” (altın) kelimelerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Altın oran kavramının insan vücut boyutlarında da var olduğunu savunan matematiksel bir sistemdir (Sözen ve Tanyeli, 2011).

Modülör sistem, bir kenarı 69,8 cm olan kare çizimi ile başlar. Daha sonra bu kare altın oran kısmında anlatılan yöntemlerle altın dikdörtgene evrilerek şemanın ilk parçası elde edilmiş olur. Elde ettiğimiz bu altın dikdörtgenin üstüne özdeş bir adet daha altın dikdörtgen konularak içerisine figürümüzü dahil edeceğimiz şemamız ortaya çıkar. Şema içerisine boyu 183 cm olan bir eli havada iken 226 cm'lere ulaşan figür yerleştirilir. Alt vücut olarak kabul edilen göbek deliğinden ayaklara kadar olan kısım 113 cm iken üst vücut yani göbek deliğinden başa kadar olan kısım 69,8 cm uzunluğa sahiptir.

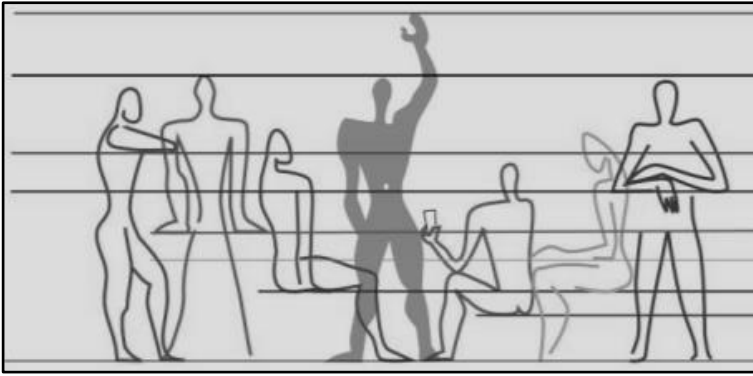
Fibonacci serisinde de olan bir sistematik toplama yöntemi ile 4, 6, 10, 16, 27, 43, 70, 113 ve 183 cm uzunlukları elde edilir. Bu seri kırmızı seridir. 13, 20, 33, 53, 86, 140, 226 cm uzunluklarının olduğu seri ise mavi seriyi oluşturur (Corbusier, 1954) (Şekil 2.19).

Şekil 2.19. Modülör Şeması (Corbusier, 1954).

Bu şemadan yola çıkılarak oluşturulan mobilya standartlarına göre:

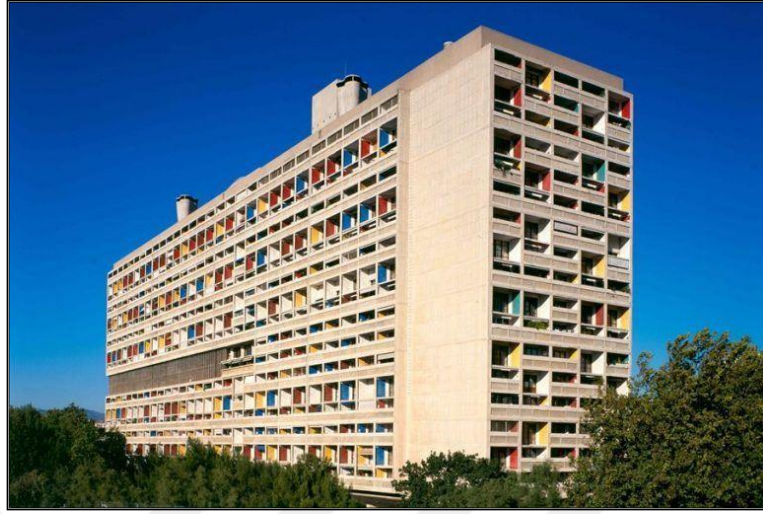
Koltuklar 27 cm, sandalyeler 43 cm, masalar 70 cm, tezgâhlar 86 cm, barlar ise 113 cm yüksekliğinde olmalıdır (Corbusier, 1954) (Şekil 2.20).

Şekil 2.20. Modülör Oran Teorisiyle tasarımların ölçeklendirilmesi (Corbusier, 1954).

Bu teori sadece günümüzde kullanılan konut ve mobilya standartlarını oluşturmakla kalmayıp çağdaş mimariye de yön vererek insan – çevre ilişkilerin geliştirilmesine

yönelik fikirler üretilmesi açısından birçok tasarımcıya kılavuzluk yapmaktadır (Şekil 2.21).

Şekil 2.21. Unite D'Habitation (Barınma Ünitesi), Marsilya (Arkitektuel 2023).

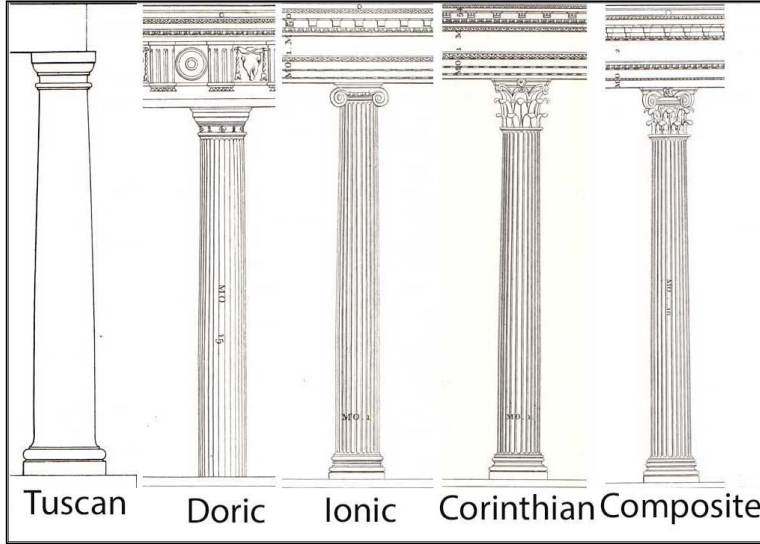
d. Klasik Düzen

Klasik dönem mimarlarına göre; doğru oranları yakalayabilmenin temeli Pisagor tarafından oluşturulan müzikal ve matematiksel alt yapı 'Pythagoras' sistemidir (Ching, 2010).

Antik çağda Yunanlılar ve Romalılar tarafından kullanılan, güzellik ve mükemmel uyumu temsil eden Klasik Düzen sabit bir ölçü birimine değil, parçaların bütüne oranlanmasına dayanan matematiksel bir sistemdir.

Temel ölçü birimi yapı içerisinde kullanılacak olan bir kolonun çapıdır. Yapının tamamı bu kolon çapına göre oranlanarak tasarlanmıştır (Ching, 2010). Klasik düzende amaç, bir yapının tüm bölümlerinin, birbirleri ile orantılı ve uyumlu olmasıdır.

Klasik Düzen kendi içerisinde 5 ayrı sütun türü ile tasarımları şekillendirmiştir. Bunlar: Doric (Dor), Ionic (İyon), Corinthian (Korint), Composite (Kompozit), Tuscan (Tuskan) düzenleridir (Ching, 2010) (Şekil 2.22).

Şekil 2.22. Antik Yunan ve Roma sütun düzenleri (Ching, 2010).

Klasik Düzen’e en iyi örneklerden biri olarak Perslerin MÖ 480’de Athena Tapınağını yerle bir etmesinin ardından inşa edilen Parthenon Tapınağı verilebilir (Şekil 2.23). Antik Yunan’ın ve Atina demokrasisinin de sembolü olan tapınak Dor düzeni ile inşa edilmiştir (Ching, 2010).

Şekil 2.23. Parthenon Tapınağı, Yunanistan (Wikipedia, 2023).

e. Rönesans Teorileri

İtalyanca “Rinascita” kelimesinden türetilen Rönesans sözcüğü “Yeniden Doğuş” anlamına gelir. Başlangıçta günahlarından arınma anlamı ile dini bir şekilde

kullanılmış olsa da sonralardan edebiyat, güzel sanatlar, bilim ve teknolojik alanlarındaki gelişmeleri ifade etmek için kullanılmıştır (Atasoy ve Tükel, 2016).

Rönesans mimarisinin temelinde ise Roma İmparatorluğu döneminde inşa edilmiş yapılar ve o dönemde yaşamış olan yazar ve filozofların eserleri ilham kaynağı olmuştur. Vitruvius'un MS 100 yılında kaleme aldığı kentsel ve mimari tasarımların anlatıldığı 10 ciltlik eseri "De Architectura" Rönesans döneminin ünlü mimarlarından olan Leon Batista Alberti tarafından Latinceye ve ardından diğer dillere çevrilmiştir (Yıldız, 2023). Bu eser sayesinde Rönesans mimarları, antik çağın üslup, düzen, oran-orantı, gibi bilgilerine erişmişlerdir (Ching, 2010).

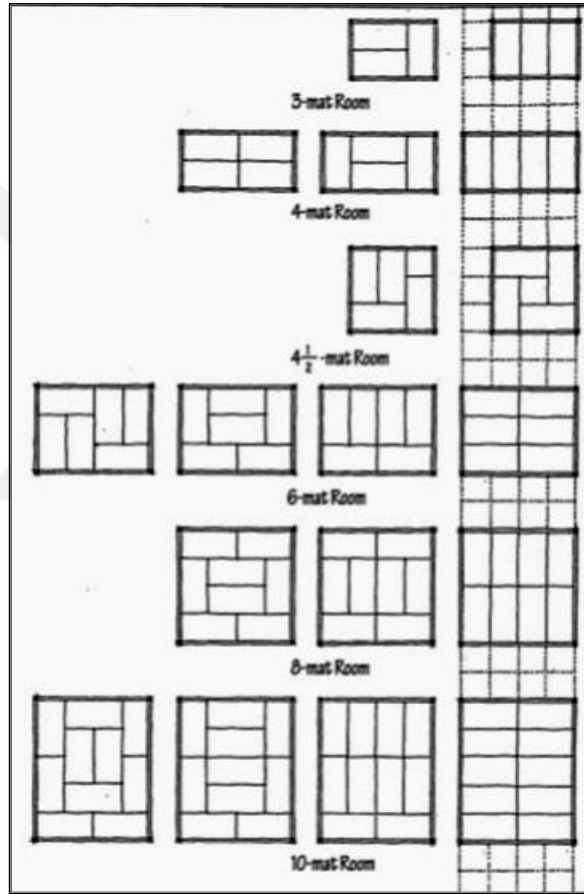
Rönesans mimarisinin amacı tasarımlarda geometrik kusursuzluk ve birlikteliği elde etme arzusudur. Merkezi bir planda şekillenen yapılarda kare form ve daire şekline atfedilen tanrısal kusursuzluğu inançları doğrultusunda ideal form olarak görülmüşlerdir. Simetri kullanmaktan çekinilmemiş aksine tasarımlar olabildiğince simetrik formlarda hayata geçirilmiştir (Şekil 2.24). Işıklıdırmanın önemi artmış kullanılan aydınlatma elemanları rastgele değil de yönlendirici olacak şekilde tasarlanmıştır. Yatay düzlemde gelişen ve genişleyen Rönesans Mimarisinde yapılar Gotik mimarisinin aksine göğe uzanma çabasından uzaktır. Gotik mimari katedral gibi dinsel yapılar üzerine yoğunlaşırken Rönesans mimarisinde sivil mimari ön plana çıkmaktadır. Resimler heykeller mimari yapıların süslenmesinde büyük bir yer kaplamaktadır ve meydanların merkezini süvari heykelleri süsler (Yıldız, 2023).

Şekil 2.24. Santa Maria Novella Bazilikası, Floransa (Wikipedia, 2023).

f. Ken

Ken anlam olarak geleneksel japon ölçü birimidir. Başlarda yapı içerisindeki iki kolon arasındaki aralıkları belirlemek için kullanılsa da daha sonradan geleneksel Japon konut mimarisinin standardı haline gelmiştir. Temel ölçü birimi yere serilen tatamilerin sayısına ve yerleşimine bağlı olan $1/2$ orana sahip yer paspaslarıdır (Ching, 2010). Yapılar ken modülüne göre şekillenmiş ve yere serilen tatami adındaki paspasların sayısına göre de boyutlandırılmıştır (Şekil 2.25).

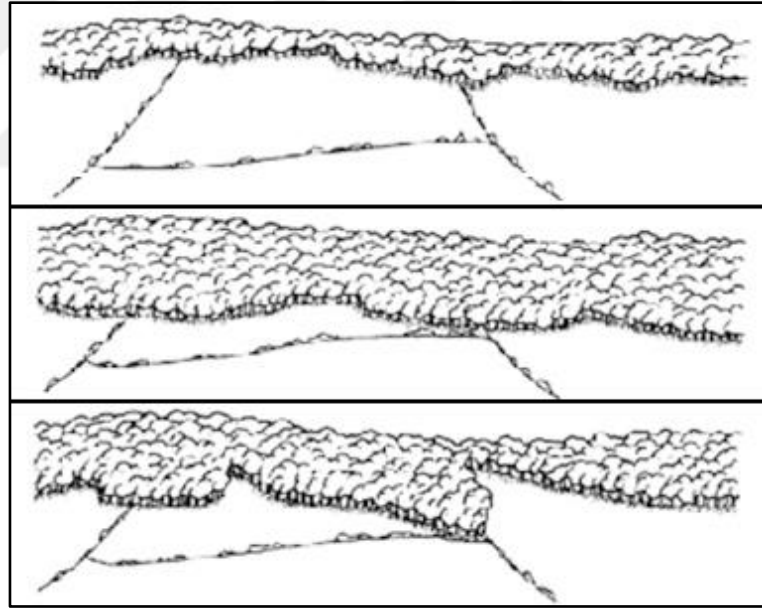
Şekil 2.25. Tatamilerin dizilimine göre oda planlarının farklılıkları (Ching, 2010).

g. Üçte bir kuralı

Peyzajdaki oran ve ölçek algısı, gözlemcinin konumu tarafından belirlenir ve gözlemcinin bulunduğu konumun yerinden, yüksekliğinden, o konumda bulunurken gözlemcinin manzara ile olan bakış açısına kadar değişkenlik göstermektedir. Peyzajın düzensiz olduğu, gözlemciye göre ölçek algısının

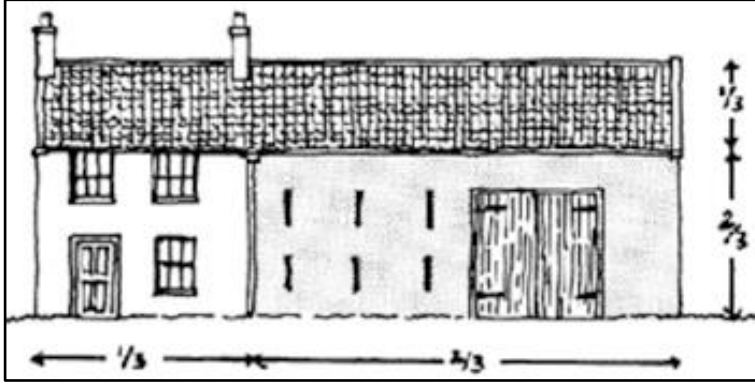
değişkenlik göstereceği durumlarda daha içgüdüsel bir yaklaşıma ihtiyaç duyulur. Yunan matematiksel dizgesinden esinlenilerek geliştirilen bu kural tasarıma yön veren elemanların birbirleri arasında oransal dengeyi yakalayabilmek için kullanılır (Bell, 2005).

Örnekle açmak gerekirse: Bir manzara içerisinde giren ve görsel açıdan bu manzaranın üçte birinden daha az miktarda yer kaplayan ağaçlık bir alan gözlemci açısından tatmin edici bir görüntü oluşturmaz. Bu ağaçlık alanın, açık alana göre yarı yarıya yer kapladığı durumlarda ne ağaçlık alan ne de açıklık kısım baskın konuma geçemez ve gözlemci için konforsuz bir görüntü izlenimi oluşturur. Son olarak manzara genelinde üçte ikiden daha fazla miktarda yer kaplayan ağaçlık bir alan, gözlemci üzerinde aşırı baskı hissiyatı uyandıracaktır. Bir manzara içerisinde ideal olan oran, üçte bir ağaçlık alana karşı üçte ikilik açık alan varlığıdır (Bell, 2005) (Şekil 2.26).

Şekil 2.26. Görüş alanı içerisinde üçte bir kuralı (Bell, 2005).

Bu kuralın kullanımını bazı İngiliz çiftlik evlerinde görmek mümkündür. Duvar yüksekliği tüm yapının üçte ikisi kadarken çatı yüksekliği üçte biri kadardır ve evin bitişiğinde konumlanan ahır tüm yapının üçte ikisi kadarken, ev üçte biri kadardır (Şekil 2.27). Bu sayede tasarımda bulunan oransal denge yakın uzak fark etmeksizin daha kolay bir şekilde anlaşılabilir (Bell, 2005).

Şekil 2.27. İngiliz çiftlik evlerinde üçte bir kuralı (Bell, 2005).

2.3.2. Ölçek kavramı

Ölçek, insan ile yaşadığı çevre ve dünya arasındaki ilişkinin açıklığa kavuşabilmesi için ortaya çıkmış bir kavramdır. Rönesans döneminden itibaren ölçek kavramı, insanı dünyevi her şeyin doğru ölçüsü olarak gören ve oran kavramının insandan dünya geneline yayılmasını yönlendiren hümanist bir kavram olarak nitelendirilmektedir (Lahoud, 2012).

Ölçek kavramı, toplumsal, kültürel ve tarihsel olarak farklı bağlamlarla da ilişkilendirilebilmektedir (Kandemir ve Kasap, 2017). Birçok akademisyen ölçek kavramının esnek, kararsız ve sürekli dönüşüme tabi olduğunu kabul eder (Lahoud, 2012). Bu doğrultuda ölçek kavramı sayesinde insan-mekan ilişkilerinin de farklı şekillerde tasarlanabilmesi ve kurgulanabilmesi kaçınılmazdır.

Mimarlıkta ise ölçek kavramı tasarımların proje çizimlerinde ve haritalarda kullanılan küçültme oranı olarak tanımlanabilir (Sözen ve Tanyeli, 2011). Bir nesne, gerçek hayatta 1'e 1 boyutlarında (1:1) "tam ölçeklidir". Örnekten yola çıkarak mimarlıkta ölçek bir nesne ile ölçülebilir bir diğer nesne arasındaki matematiksel ilişkiyi ifade eder. Bir mimari çizimde, oranı belirtmek için ölçek kullanırız bu da çizim ile tasarım ürünü arasındaki ilişkiyi belirler. Ölçeği saptayabilmek için, boyutları hakkında fikir sahibi olduğumuz başka bir şeyle kıyaslama yapabiliyor olmamız gerekir (Ching, 2003). Bu kıyaslama içinde çoğu zaman insan imgesi referans alınmaktadır.

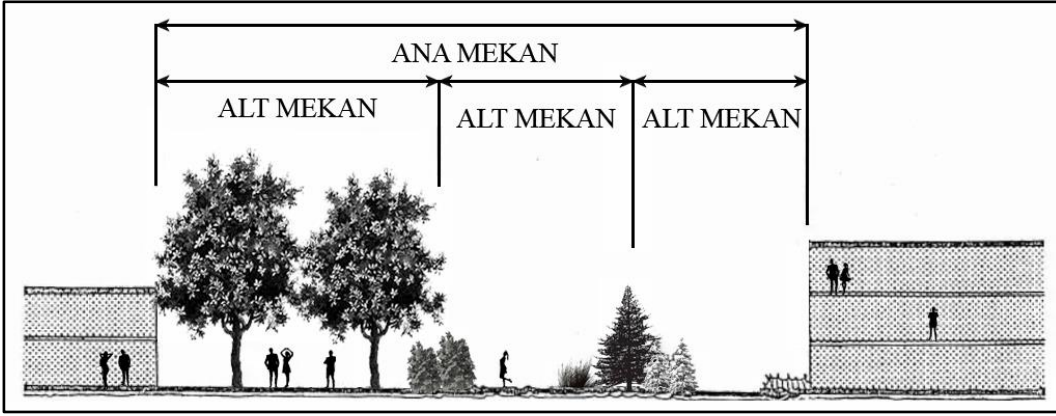
Mimarlıkta ölçek kavramı üç ayrı alt kola ayrılmaktadır. Mekanik ölçek, bir objenin fiziksel boyutunun dünya genelinde kabul görmüş standart ölçüm sistemlerine göre hesaplanmasına; insan ölçeği, bir şeyin bize hissettirdiği büyüklük hissine; görsel ölçek ise, bir objenin çevresindeki diğer objelerle kıyaslanarak boyutunun saptanmasına karşılık gelmektedir. (Ching, 2004).

Kentsel tasarımda ise ölçek konusu insan üstü ölçek (kentsel ölçek) ve insan ölçeği olarak iki ana başlık altında toplanabilir. Kent içerisindeki binalar ve açık alanlar bu iki ölçek baz alınarak tasarlanır. Ayrıca Kentsel tasarımda bu iki ölçek dışında Blumenfeld'in "ekstra insan ölçeği", George Banz'ın ise "mega ölçek" olarak adlandırdığı insan üstü ölçek sınıflandırmasının en üst sınırında yer alan bir başka ölçek fikri daha ortaya atılmıştır (Aslan, 2006).

Peyzaj mimarlığında ise ölçek kavramı, yatay ve düşey uzaklıklara bağlı olarak görüş alanı içerisine giren mesafelere göre çeşitlere ayrılır (Bell, 2005). Uzak mesafelerin bulunduğu bir görüş alanı içerisinde ölçek algısı devamlı olarak aktif bir durumda kalmalıdır. Görüş alanımız içerisindeki manzaranın ön planda olan kısmı ile arka planda kalan kısmı arasında açık bir şekilde ölçek farklılıkları bulunmaktadır. Görüş alanı içerisindeki manzaranın sahip olduğu ölçek aşamalarında ani değişimlerin yaşanmaması daha uyumlu ve istikrarlı bir ölçek algısı oluşturur (Booth, 1983).

Peyzaj elemanları ölçek geçişlerini kolaylaştırarak, insan üstü ölçek (kentsel ölçek) ile insan ölçeği arasında adeta bir köprü görevi üstlenmektedir (Şekil 2.28. Özkan ve Küçükerbaş, 1995).

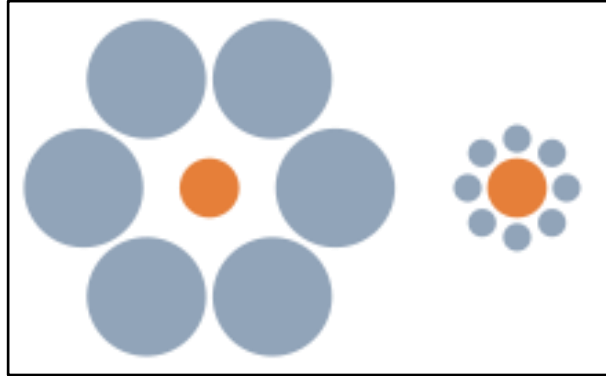
Örneğin: yüksek binalarla çevrili halde olan bir meydan hiçbir peyzaj ögesi yokken o meydanın içerisinde bulunan insanın ölçek algısı ile çevresinde ve içinde canlı peyzaj öğeleri bulunan bir meydan içerisindeki ölçek algısı çok farklıdır. Ağaç ve çalıların bulunduğu örnekteki ölçek geçişleri doğru bir şekilde sağlanmış ise insan ölçeğinde algılanan ve tanımlanmış bir mekan kurgulanmış olur. Bunun sonucunda da kullanıcı bu tarz bir ortamda kendini daha rahat hisseder.

Şekil 2.28. Bitkilerle mekanları bölmek, insan ölçeğine indirmek mümkündür (Özkan ve Küçükerbaş, 1995).

a. Görsel ölçek

Psikologların, görsel bilginin algılaması konusunda yürüttüğü çalışmalar gösteriyor ki bir şeyin gerçek boyutu ancak boyutlarını bildiğimiz başka bir şeyin boyutu ile kıyaslanarak algılanabilir. Bazı nesnelerin bize olduğundan büyük veya küçük gelmesinin sebebi çevresindeki nesnelerin boyutu ile ilişki kurup değerlendirmemizden kaynaklıdır (Ching, 2003).

Şekil 2.29. Ebbinghaus İllüzyonu (Wikipedia, 2023).

Ebbinghaus İllüzyonu bu görüşü destekler nitelikte bir çalışmadır. Birbirine yakın bir konumda yerleştirilen aynı büyüklükteki turuncu renkli iki daireden birinin çevresinde kendinden büyük daireler, diğerinin çevresinde ise kendinden küçük daireler konumlandırıldığında, ortaya yerleştirilen dairelerin birinin olduğundan daha büyük diğerinin ise daha küçük algılanmasıdır. Aslında özdeş

Antik Yunan felsefesi insanı felsefi düşüncelerin merkezi halinde konumlandığından beri günümüze kadar birçok meslek disiplini yürüttüğü çalışmalarda bu düşünceye paralel bir şekilde hareket etmekte ve sonuç ürünlerini ortaya koymaktadır. Mimaride ve kent planlamasında da bu düşünce doğrultusunda yapılan tasarımlar şekillenirken insan ölçeği gerçek boyutları yansıttığı için çevrenin, yapıların, meydanların, sokakların hatta yolların boyutları insan figürü ile kıyaslanır (Özkan ve Küçükbaş, 1995).

İnsan ölçeğinde mekan; kullanıcısının tüm duyu organlarıyla hissedebildiği ve algılayabildiği bir ortamdır. İnsan ölçeği ile ilişkisi düzgün kurulamayan veya insan ölçeğine indirgenemeyen durumlarda insanın içerisinde kaybolduğu ve ezildiği mekanlar ortaya çıkar (Özkan ve Küçükbaş, 1995). Neticede mimari tasarımlar insan ve onun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi içindir. Bu sebeptendir ki iyi bir tasarım eninde sonunda insan ölçeği ile ilişkili olmalıdır.

Meydan tasarımları içinde bu durum geçerlidir. Kullanıcısı tarafından insan ölçeğinde algılanabilen bir tasarıma sahip meydanlar insanlar tarafından daha çok rağbet görür ve kolay benimsenir. 10 m ile 20 m arasındaki genişlik ve uzunluk değerlerine sahip meydanlar insan ölçeğindedir (Marcus and Francis, 1990).

2.4. Algı

Algı, bilişsel bilim dallarında duyularla ilgili olan bilgilerin uyarılar aracılığıyla organize edilmesi, tanımlanması ve yorumlanması anlamına gelir (Daniel, 2011). Bir başka deyişle, “çevremizi duyular yoluyla bilincimize aktarma, dış dünyanın duyularla gelen imgesinin bilinçte gerçekleşen tasarımıdır” (Hançerlioğlu, 1993). Algı, yaşadığımız dünya ile etkileşim halinde olmamıza olanak sağlayan çok aşamalı bir süreçtir. Nöron ağları ve algı ilişkisi konusunda uzmanlaşmış bilim insanları, beynimizin dış dünya hakkında edindikleri bilgiyle oluşturduğu bir iç tasarıya sahip olduğuna inanmaktadır (Barlow, 1994’ten aktaran Güler, 2012).

İçerisinde bulunmuş olduğumuz dünyayı ve çevremizi bir denklem olarak kabul edersek bu denklemin içerisinde çok sayıda canlı cansız değişkenler bulunmaktadır. Bu değişkenlerin birbirleriyle ve çevreleriyle olan etkileşimleri

sonucunda belli başlı örüntüler oluşmaktadır. Bazen bu örüntüler ve değişkenlerin üst üste binmesiyle veya birbirlerini kapatmasıyla algılama süreci karmaşık bir hal almaktadır. Bu tarz durumlarda denklem içerisindeki değişkenlerin ayırt edilebilmesi ve sezilebilmesi fazlasıyla önemlidir. Bir nesneyi fark etmek ve fark edilen nesne hakkında bir fikir sahibi olma aşaması, bu nesnenin algılanmasıyla başlayan bir aşamadır. Bu aşamada oluşabilecek yeterli olmayan veya yanlış nitelikteki bir algı oluşumu, denklemi kavramada yani bulunmuş olduğumuz çevreyi algılamada aksaklıklar oluşmasına sebebiyet verebilir.

Geçmiş zamanlarda insan oğlu teknoloji bu kadar gelişmemişken ilkel alet-edevatlar ile kendini savunmaya çalışıyordu. Geniş ve açık bir arazide insan savunmasız bir konumda iken ona saldıracak olan hayvanları algılayabilmek biçimlerinden yola çıkarak tehlikenin boyutunun farkına varabilmek hayat memmat meselesi idi. Bu durum günümüzde eskisi kadar basite indirgenmemiş olmamakla birlikte tehlikeler şekil değiştirmiş bir şekilde karşımıza çıkmaktadır ve insanın çevresinde olan bitenleri düzgün bir şekilde algılayabilmesi günümüzde de hayati bir önem taşımaktadır. İnsanlar her ne kadar algılama eylemini gerçekleştirirken çeşitli yanılsamalarla karşılaşılıyor olsa da tecrübeleri ve bilgi birikimleri sayesinde bunları en ufak düzeye indirgeyebilmek ve bu yanılgıların çoğunu düzeltebilmek mümkündür (Shiffar and Freyd, 1990).

2.4.1. Çevresel algı

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın tanımına göre çevre; “insanların ve diğer canlıların hayatları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır.” Basit bir ifade ile çevre; içerisinde bulunduğumuz ve yaşamımızı sürdürdüğümüz bir ortamdır.

Çevresel algı; içerisinde bulunduğumuz çevreye dair bilgi edinme, değerlendirme ve sentez aşamaları sonucunda olan biteni algılama ve belli başlı seçimler yapma sürecidir (Rapoport, 1977). Nesnel gerçekliğin insan bilincindeki yansımasıdır (Aydınlı, 1986). Çevresel algı süreci iki yönlü olarak gerçekleşir; ilki çevreden duyularımız aracılığıyla topladığımız bilgileri değerlendirdiğimiz duyumsal süreç, diğeri ise bu sürecin devamı niteliğinde farkında olarak veya

olmayarak gerçekleşen geçmiş yaşanmışlıklara bağlı zihnimizde yorumladığımız zihinsel süreçtir. Bu süreçlerden anlaşılacağı üzere çevresel algı; tek başına fizyolojik süreçlerle açıklanamayan aynı zamanda kişilerin yaşam tecrübelerine, eğitim ve sosyo-kültürel düzeylerine kadar uzanan bir durumdur (Alpak vd., 2018).

Çevresel algıyı geliştirebilmek adına zihinsel haritalama yönteminden yararlanılarak birçok ölçme değerlendirme çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalara katılan farklı yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, kültürel birikimi olan insanlardan bulundukları kentin bir haritasını çıkarmaları istenmiştir. Bu çalışmaların sonuç ürünleri incelendiğinde aynı mahallede hatta aynı apartmanda oturan insanların bile birbirlerinden çok farklı haritalar çizdiği görülmüş ve çevresel algılama sonucu ortaya çıkan ürünün ne kadar değişken olabileceği gözler önüne serilmiştir.

2.4.2. Mekansal algı

Mekan tanım olarak insan yaşamının geçtiği ortam veya içerisinde çeşitli aksiyonların gerçekleştiği bir sahne, araç ya da gereçtir (Özkan ve Küçükerbaş, 1995). İnsan-çevre etkileşimlerinin analiz edilebilmesi için uygun koşulların sağlandığı ortamlardır.

Mekanı algılama eylemi, çevreyi belirli amaçlar doğrultusunda özdeşleştirip ve çevresel koşullara göre adapte ederek mekâna anlam kazandırmaktır (Tüfekçioğlu, 2008). Bir mekanı algılama süreci, bir nesneyi algıma sürecinden farklıdır.

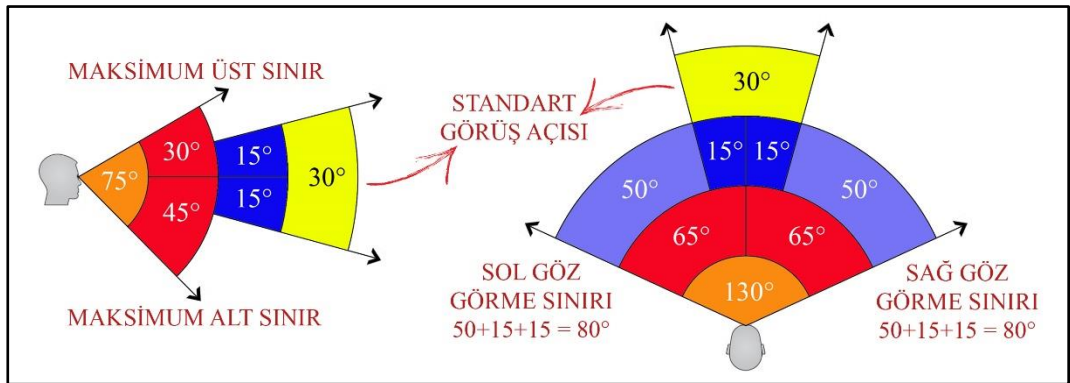
“Ölçeğin büyüklüğü ve karmaşıklığı, gözlemcinin pasif dış gözlemci olmaktan çok çevresel sistemin hareket eden, dinamik bir parçası olması ve yine bu hareketli gözlemcinin belirli bir hedef veya amaç doğrultusunda davranması gibi nedenler bu farklılığa yol açar” (Edgü, 2021).

Mekân algısı, geometrik bir temelde şekillenmektedir ve bir mekanı algılamada en önemli organ gözümüzdür (Özkan ve Küçükerbaş, 1995). Ancak Mekânsal algı süreci ele alınırken her ne kadar ağırlıklı olarak görsel algı üzerinde durulup diğer duyumlamalar ikinci plana atılsa bile bu süreç tüm duyumlardan

farklı oranlarda etkilenmektedir ve diğer duyumlamlar asla göz ardı edilmemelidir.

2.4.3. Görsel algı

“Görme eylemi nesnelerin öne çıkan özelliklerinin farkına varılması olarak tanımlanabilmektedir” (Arnheim, 2002’den aktaran Güler,2012). Görme eylemi çevremizdeki olan biten olaylara dair görsel bilgi edinebilmemize olanak sağlayan bir süreçtir. Göz 5 temel duyu organından bir tanesidir ve bünyesinde bulunan ışık ışınlarına duyarlı reseptörler sayesinde çevredeki varlıkların, maddelerin görsel bilgilerini beyne iletmeye yarar. Herhangi bir nesneyi algılayan, gözümüz değil beynimizdir (Bakırcı, 2011). İnsan görme aralığı söz konusu olduğunda, 10° içinde keskin görüş alanı, yani görüntünün rengine ve ayrıntılarına çok duyarlı olan merkezi görüş alanı bulunur. Etkili görüş alanı olan 20° içindeki grafikleri ve diğer bilgileri doğru bir şekilde tanımlayabilir. 20°’den 30°’ye kadar görme keskinliği ve renk ayırt etme yeteneği azalmaya başlasa da bu açı içerisinde kalan nesneler net bir şekilde algılanır ve bu açı standart görüş açısıdır. İnsan gözü düşeyde 75 (yukarı doğru 30°, aşağıya doğru 45°) yatayda 130 derecelik bir açı arasında kalan objeleri kolaylıkla algılamaktadır (Özkan ve Küçükerbaş, 1994) (Şekil 2.31).

Şekil 2.31. Düşey ve yataydaki görüş açıları

Görsel Algı, sadece görme eylemini gerçekleştirmekten öte daha karmaşık bir süreçtir. Bireyin eğitim düzeyi, tecrübeleri ve inançları, algısını etkilemekte ve algılama sürecini biçimlendirmektedir (Güler, 2012). Görsel algıyı görme eyleminden ayıran özellik, duyu organları aracılığıyla dışarıdan aldığımız

duyumların görsel bellekle eşleştirilip yorumlanmasıdır (McKim, 1980). Görsel algı, bir birleştirme etkinliğidir ve birçok karmaşık süreç sonucu meydana gelen bir sonuç ürünüdür. Bu karmaşık sürecin anlaşılabilmesi için felsefeciler, psikologlar ve araştırmacılar tarafından asırlardır çokça sayıda çalışmalar yürütülmüş ve halen yürütülmektedir. Bu çalışmaların sonuç ürünleri olarak çeşitli kuramlar ortaya atılmıştır. Bu kuramlardan bazıları; Gestalt Kuramı, Nörofizyolojik Yaklaşım, Deneyci Yaklaşım ve Doğrudan Algı Kuramıdır.

“Gestalt” kelimesi Almancada “Biçim” anlamına karşılık gelmektedir. Gestalt Kuramı ise algı ve algısal örgütlenme konularına odaklanmış bir psikoloji teorisidir. Gestalt Yasaları, temel olarak görsel çevre içerisinde ayrı ayrı bulunan öğelerin düzenlenip, görsel yapılar oluşturacak şekilde gruplandırılma sürecini açıklamaya çalışmaktadır (Güler, 2012). Bu kurama göre görsel yapı olarak tariflenen bütün, kendisini oluşturan parçalardan daha karmaşık bir yapıya sahiptir ve bütünü ortaya çıkaran parçaların tamamı bütünle ilişki içerisinde (Güler, 2012). Duyumlarla ilgili olarak; denekler üzerinde zaman sınırlaması, uyarıcı görsellerle ilgili kısıtlama, maskeleye ve filtreleme gibi denetleme yöntemlerinin kullanılmaması ve deneklerin yanıtlarının karşılaştırılabileceği nesnel bir doğru-yanlış durumunun söz konusu olmaması gibi eleştiriler nedeniyle Gestalt Kuramının kimi kesimler tarafından yetersiz olduğu düşünülse de belirli sınırlar dahilinde başarılı olduğu ve algı psikolojisi üzerinde büyük katkıları olduğu söylenebilir (Güler, 2012).

Nörofizyolojik yaklaşım görsel algı sürecinin fiziksel açıdan nasıl gerçekleştiğini inceleyen ve bu sürecin tamamının fiziksel olarak açıklanabileceğini savunan bir yaklaşımdır (Güler, 2012). Bu yaklaşım doğrultusunda görsel algı, tabii metotlar ve süreçlerle açıklığa kavuşturulabilir (Gordon, 2004). Nörofizyolojik yaklaşım, sınırlı sayıda görsel eylemi açıklayabilmektedir. Bunun nedeni bazı eylemlerin fazlasıyla karmaşık aşamalardan sonra ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır ve görsel sistem içerisinde bulunan bazı nöronların davranışlarına yönelik açıklamalar, insanların görsel duyular karşısında verdiği tepkileri tam anlamıyla aydınlatamamaktadır (Güler, 2012). Ancak sinir sisteminin bu süreçteki katılımının ve nasıl çalıştığının değerlendirilmesi, hangi nöronların

hangi sırada ve düzeyde görev aldığının anlaşılması açısından Nörofizyolojik yaklaşım görsel algı kuramları arasında önemli bir yere sahiptir.

Deneyci yaklaşım (Empirizm), bilgiye ulaşabilmek için tek yolun çevreden elde edilen duyular ve yaşanan deneyimler olduğunu ileri süren bir görüştür (Lang, 1974). Deneyci görüşe göre zihnimiz boş bir levha “Tabula Rasa” gibidir ve insan doğuştan hiçbir bilgi ve düşünceye sahip değildir (Tan, 2011). Bu tanımlamaya göre, bilginin tek kaynağı deneyler ve deneyimlerdir. Deneyci Yaklaşım ile bir noktada elde edilen duyumsal uyarıların ve insanın hayatı boyunca edindiği tecrübelerine bağlı oluşturduğu beklentilerin arasında devingen bir etkileşim olduğu öne sürülmektedir (Güler, 2012).

Doğrudan algı kuramı algılayacak olan bireyin içinde bulunduğu çevre ile olan ilişkilerinin hangi yollarla öğrenildiğine dair meselelere odaklanmaktadır (Lang, 1974). Kuramın çıkışı, belirli bir an içerisinde gözlemcinin gözünde ortaya çıkan uyarıdaki nesnelerin ve beyinde oluşturulan görselin, farklılık göstereceğine dayanmaktadır. Doğrudan Algı Kuramı, dünyayı dolaylı yollarla algıladığımızı öne sürmektedir. (Güler, 2012). Bu kurama göre çevreden yakalamış olduğumuz duyumsal sinyaller bir algı oluşturamayacak düzeyde zayıf ve eksik olduğu zaman, gözlemci bu sinyallerdeki eksiklikleri kendisi tamamlayarak algılama eylemini gerçekleştirebilir (Gordon, 2004).

Görsel algının daha iyi kavranabilmesi için görsel algıyı etkileyen unsurları çok iyi öğrenmek gerekir. Bu unsurlar; biçim algısı, renk algısı, hareket-yön algısı ve derinlik-boyut-uzaklık algısı başlıkları altında kategorize edilebilir.

Biçim nesneleri fark etmek ve fark edilen bu nesneleri birbirinden ayırt etmek için kullanılan bir tasarım ögesidir (Tanrıkkurt, 2019). Biçim ögesinin mekanın geneline kazandırdığı çeşitli değerler ve nitelikler vardır. Mekanların daha geniş/dar, büyük/küçük, soğuk/sıcak, rahat/kasvetli gibi farklı hissiyatlar içerisinde algılanmalarına neden olmaktadır (Aslan ve Atık, 2015). Biçimsel algı ise nesneleri sınıflandırmak ve tariflemek için nesnelere birer kimlik atama ve bu sayede bir nesneyi diğerlerinden ayırt etme yeteneğidir. İnsanların biçim algısı, algılanacak olan nesnenin fiziksel yapısına, göre değişkenlik göstermektedir. Fiziksel yapısı

basit, içerisindeki örgütlenme açık ve parça bütün ilişkisi ayırt edilebilir düzeyde olan nesnelerin biçimleri daha kolay algılanır (Güler, 2012). Biçim algısında, görme duyusu kadar dokunma duyusu da etkin bir rol oynamaktadır. Nesnelerin gerçek biçimlerinin algılanması ve bu doğrultuda çeşitli kimlikler atanması, dokunma duyusu aracılığıyla gerçekleşmektedir (Güler, 2012). Özellikle çocuk yaşta bireylerin görsel duyularına anlam yükleyebilmeleri için nesnelere dokunarak etkileşime geçtikleri saptanmıştır (Piaget, 1952).

Renk, ışık kaynağından yayılan fotonların cisimlere çarparak geri yansımaları ve yansıyan bu fotonların farklı dalga boylarına göre göz aracılığı ile beyne iletilmesi sonucu orada anlamlandırılan bir tasarım ögesidir (Dodsworth, 2009). İnsan beyni ışık reseptörlerinden (koni ve çubuk hücrelerinden) gelen sinyaller sayesinde renkleri algılamaktadır (Hering, 1964). Renk algısı, normal koşullarda, siyah beyaz bir duyumla ayırt edilemeyen bir nesnenin, çevresinden daha rahat seçilebilmesi ve tanınabilmesi için kolaylık sağlamaktadır (Güler, 2012). Ayrıca nesneler hakkında çağrışım yapabilmek, onları hatırlamak ve sonuç olarak tanımlayabilmek açısından önemlidir. (Tanaka ve Presnell, 1999). Ancak renk algısı göreceli bir kavramdır ve sadece algılanacak olan rengin bulunduğu yüzey değil o yüzeyin yakın çevresinde bulunan nesnelerin de rengi, tonu ve doygunluğu görsel algımıza etki etmektedir (Güler, 2012). Renk algısının göreceli bir kavram olması renk notasyon sistemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Renk notasyon sistemleri renkleri; türüne, doygunluğuna ve sıcaklık değerlerine göre sınıflandırmakta ve bu doğrultuda adlandırmaktadır (De Saumarez, 2001). Tür; rengin dalga boyunu, doygunluk; rengin saflığını, değer; rengin parlaklığını, karşılar. (Göker, 2002).

“Renklerin doğru kullanımı bir mekanın, daha geniş/dar, uzun/kısa, yakın/uzak, büyük/küçük olarak algılanmasına sebebiyet verebilir. Renk bir mekân; kimlik, anlam ve değer kazandırır” (Alici, 2020).

Hareket bir cismin zaman içerisinde durumundaki ve konumundaki değişim olarak tanımlanmaktadır. İnsan hareket etkisiyle sadece nesnelerin yer değiştirmelerinin değil, aynı zamanda o nesnelerin gerçek biçimleri ve uzaklıklarına dair de bilgi sahibi olmaktadır. Hareket algısı bir cismin retina

üzerinde oluşan iz düşümünün yer değiştirmesi yorumlanarak o cisme ilişkin yön ve hız bilgisinin elde edilme sürecidir (Güler, 2012). Bir cismin veya canlının hareketini algılayabilmek, görsel algının tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için fazlasıyla önemlidir. Hareket algısında kafa karışıklığına sebebiyet olabilecek birçok etmen vardır. Örneğin; 200 km hızla seyir halinde olan bir aracı 10 m lik bir mesafeden gözlemlersek o aracın algılanan hareket hızı olduğundan çok daha fazla hissedilecektir. Fakat aynı aracı bu sefer 100 m uzaklıktan gözlemlersek 200 km hızda hareket etmesine rağmen 10 m’den yaptığımız gözleme göre çok daha yavaş hareket ediyormuş gibi algılarız. Bu durum “Paralaks Derinliği” olarak adlandırmıştır (Atalayer, 1994).

Derinlik, boyut, uzaklık algısı; bir cisim ile onu gözlemleyen gözlemci arasındaki mesafeye dair bilgi edinme sürecidir (Özyazıcı vd., 2021) Derinlik ve uzaklığın algılanmasında en etkin organ gözdür ve en etkin duyum görme duyumudur (McKim, 1980). İnsanlar bir nesnenin derinliğini ve uzaklığını belirleyebilmek için hem tek göze bağlı hem de iki göze bağlı algısal ipuçlarını değerlendirerek bir fikir sahibi olur. İnsanın iki gözüyle iki ayrı görsel duyum üretmesine binoküler görme denilmektedir (Güler, 2012). Binoküler görme, İki gözün birbirinden çok az da olsa farklı açılarla algıladığı aynı nesneye ait iki farklı görüntünün beyinde birleştirilmesiyle üç boyutlu bir algıya dönüştürülmesidir ve görsel algının gerçekleşebilmesi için fazlasıyla önemlidir (Mahnke, 1996). Binoküler görme, yeni doğan çocuklarda var olmayan ve doğumdan kısa bir süre sonra gelişmeye başlar (Yolar, 1995). Yeteri kadar geliştikten sonra ise insan bir cismi farklı açı ve uzaklıklardan gördüğü durumlarda bile tecrübe olarak kazandığı bilgileri (Tanındık olan ve boyutları bilinen cisimler) kullanarak tanımlayamadığı nesnelerin boyutları ve uzaklıkları konusunda çıkarımlarda bulunabilmektedir (Goldstein, 2007).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

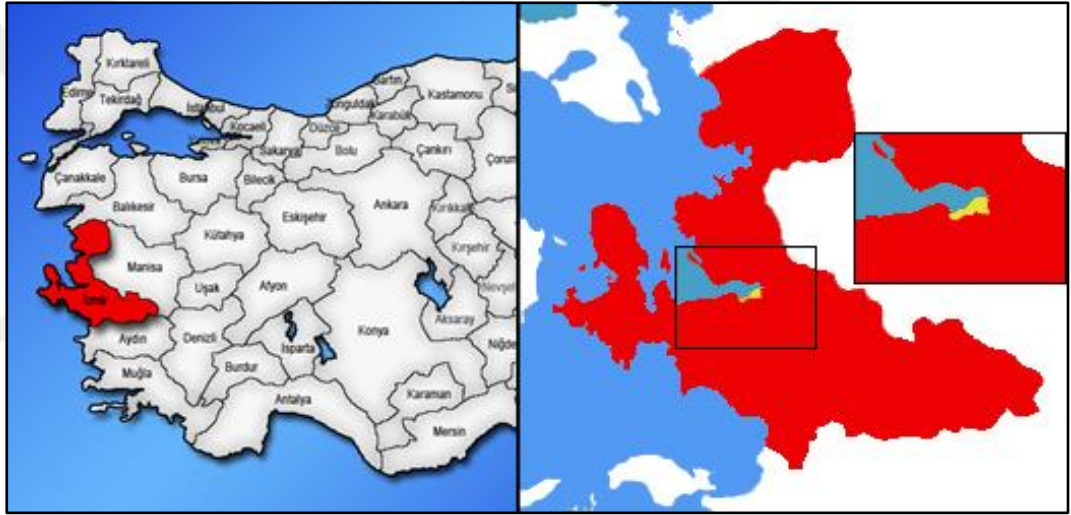
Araştırma materyali, araştırma alanı ile araştırma araç ve gereçlerinden oluşmaktadır. Araştırma alanları İzmir'in Konak ilçesi sınırları dahilinde bulunan 3 adet meydan (Atatürk Meydanı, Cumhuriyet Meydanı, Gündoğdu Meydanı) ve bu meydanların içerisinde bulunan 3 adet anıttan (İzmir Saat Kulesi, Gazi Anıtı, Cumhuriyet Ağacı Anıtı) oluşmaktadır. Araştırma alanları ve anıtlar dışında;

- Konuyla ilişkili yerli ve yabancı dilde yayınlanmış olan çalışmaların yer aldığı çeşitli kitap, dergi, makale, tez ve internet sitelerinden oluşan yazınsal kaynaklar,
- Gözlem çalışmaların için hazırlanmış olan formlar ve araştırma alanlarının içerisinden ve yakın çevresinden çekilen fotoğraflar,
- Özgün olarak hazırlanmış olan meydan ve anıt için soru formları
- Araştırma alanlarının mevcut durumlarının belirlenmesi amacıyla kullanılan ölçme araç-gereçleri,
- Araştırma alanlarının seçimi ve yerlerinin belirlenmesinde kullanılan haritalar ve kent rehberi (İzmir Kent Rehberi, Google Earth).
- Araştırma alanlarının ve çevresinin yerleşim planlarının hazırlanması için altlık olarak kullanılan İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlatılan imar planları ile çizim ve grafiğe dayalı bilgisayar yazılımları,
- Çalışma alanları için özel olarak AutoCAD, Sketch Up ve Adobe Photoshop programlarından yararlanılarak bilgisayar ortamında hazırlanmış olan çeşitli görsel çalışmalar.

Araştırmanın diğer materyallerini oluşturmaktadır.

3.1.1. Araştırma alanlarının konumları

3 araştırma alanı da Türkiye'nin İzmir ilinde yer alan Konak ilçesi sınırları dahilindedir. İzmir ili, “Kuzeyde Madra Dağları, güneyde Kuşadası Körfezi, batıda Çeşme Yarımadası'nın Tekne Burnu, doğuda ise Aydın, Manisa il sınırları ile çevrilmiş İzmir, batıda kendi adıyla anılan körfezle kucaklaşır” (T.C. İzmir Valiliği, 2023). 12012 km²'lik yüz ölçümüne sahip il toprakları 37° 45' ve 39° 15' kuzey enlemleri ile 26° 15' ve 28° 20' doğu boylamları arasındadır ve bu toprakların kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu yaklaşık 200 km., doğu-batı doğrultusundaki genişliği ise 180 km'dir (T.C. İzmir Valiliği, 2023). İzmir ilinin ve Konak ilçesinin Türkiye sınırları içerisindeki konumu Şekil 3.1. deki görselde gösterilmiştir.

Şekil 3.1. İzmir'in konumu ve İzmir il sınırları içerisinde Konak ilçesinin konumu

İzmir'in merkez ilçelerinden biri olan Konak ise 38° kuzey enlemi ve 27° doğu boylamında yer almaktadır.

“Kuzeyinde İzmir Körfezi ve Karşıyaka, doğusunda Bornova, güneyinde Buca ve Gaziemir ve batısında Balçova İlçesi bulunmaktadır” (T.C. İzmir Valiliği, 2023).

Konak ilçesinin İzmir il sınırları içerisindeki konumu Şekil 3.1. deki görselde gösterilmiştir. Araştırma alanlarının üçü de Konak ilçe sınırları içerisinde, 38 derece enlemi ve 27 derece boylamında yer almaktadır. Araştırma alanlarının konumları Şekil 3.2'teki görselde gösterilmiştir.

Şekil 3.2. Çalışma alanlarının konumları (Google Earth, Adobe Photoshop)

3.1.2. Araştırma alanlarının tarihsel süreçlerdeki değişimleri

a. Atatürk Meydanı'nın tarihsel süreçlerdeki değişimi

Atatürk Meydanı'nın tarihsel süreç içerisindeki değişimlerine göz atacak olursak; tarih sahnesinde yer aldığı günden itibaren sabitlenebilir bir mekân olmaktan uzak, çok değişken bir yapı göstermiştir. Bu değişimlerin nedenleri farklı dönemlerin politik kimlikleridir (Zengel, 2007).

Konak kentinin kamusal bir merkez olma süreci Voyvoda Konağı'na dayanmaktadır (Yılmaz, 2003). Bu konak 1816 yılına kadar Katipoğlu Hacı Mehmet Bey ve ailesinin kışlık mekan olarak kullandıkları bir yapı olmuştur (Ürük, 2001). Bu yapı günümüzde Hükümet Konağı adıyla anılmaktadır (Şekil 3.3). Katipoğlu Hacı Mehmet Bey 1816 yılında Osmanlı Hükümeti tarafından sergilediği derebeyi vari tutumlar ve başı boş tavırları nedeniyle öldürülmüştür (Karataş, 2001).

Şekil 3.3. Voyvoda Konağı (Hükümet Konağı) (Pinterest, 2023).

Yine aynı dönemlerde Osmanlı Devleti'nin vilayet sistemine geçiş yapmasıyla, başkentten çeşitli illere valiler görevlendirilmiştir. İzmir'e tayini çıkan valilerin ikametgâh adresi ise Vali Konağı eski adı ile Katipoğlu Konağı olmuştur (Yılmaz, 2003). Bu konağın önünde kalan alan ise, kentin ilk Konak (Atatürk) Meydanı'dır (Yılmaz 2003).

Atatürk Meydanı ilk olarak R. Copeland ve T. Graves tarafından yapılan İzmir için ilk defa bilimsel bir nitelik taşıyan kent planında yer almış ve bu plana göre;

“Hükümet Konağı, Sarı Kışla, deniz kıyısı ile Sabunhane Caddesi (Nadir Nadi Sokak) arasında kalan iki açık alan gösterilmiştir” (Malkoç, 2008).

Tarihler 1 Eylül 1901'i gösterdiğinde yapımı yaklaşık bir yıl süren ve gelecekte kentin simgesi haline gelecek olan İzmir Saat Kulesi meydan içerisinde inşa edilmiştir (Yetkin 2001). Batılılaşma hareketlerinin ürünü olarak ortaya çıkan bu kule Oryantalist bir yaklaşımla ve İslami üslupla tasarlanmıştır (Eyüce, 2000).

Sarı kışla 1829 yılında yapımı tamamlanan denizin yaklaşık 13 m'lik dolguyla doldurulmasının ardından kazanılan alan üzerine inşa edilmiş bir yapıdır (Şekil 3.4). 1905 yılına gelindiğinde ise Sarı Kışla'nın bahçe duvarları yıkılarak Hükümet Binası'nın bahçesi ile birleştirilmiştir. Bu gelişmeden sonra meydan içerisinde ilk kez planlı bir şekilde yürütülen çalışmalar başlamış ve çevresindeki tüm mezarlıklar kaldırılmıştır (Yılmaz, 2003).

Şekil 3.4. Sarı Kışla (GeoCED, 2023).

1950 yılından sonra meydan için arka arkaya çeşitli proje yarışmaları düzenlenmiştir. Yarışmaların hemen ardından dönemin Belediye Reisi Rauf Onursal, Sarı Kışla ve arazisini belediye bünyesine dahil etmiştir. 18 Mart 1955 tarihinde kışla içerisinde tahliye çalışmaları başlamış ve ardından yıkım işlemi gerçekleştirilmiştir (Ürük, 2001). Tarih 1970 yılının ağustos ayını gösterdiğinde çıkan bir yangın sebebi ile Hükümet Konağı kısmen yanmıştır. Sarı Kışla ve eski Fransız Gümrüğünün yıkılması, yanan hükümet konağının ise sadece bir kısmının restore edilmesinin bir sonucu olarak meydan, o dönem içerisinde mekân sınırlayıcı özelliğini yitirmiştir (Yılmaz, 2003) (Şekil 3.5). 1970 yılı sonrası meydan ve çevresinde yeni yapılaşma hareketleri hız kazanmıştır. 1973'te Hasan Tahsin'in anısına meydan içerisine İlk Kurşun Anıtı konumlandırılmıştır (Kimkimdir, 2006). Hükümet konağının restorasyonu ve alan içerisine Belediye'ye ait yeni yönetim binalarının (İzmir Emniyet Müdürlüğü ve Konak Kaymakamlığı) yapımının tamamlanmasıyla meydanın idari kimliği tekrardan gündeme getirilmiştir. Tüm bu gelişmelerin ardından Atatürk Meydanı, yüksek katlı yapılar ve kamuya ait yapılar arasında, "kendiliğinden oluşmuş bir boşluk" olarak nitelendirilebilecek bir form almıştır (Öncül, 2001).

Şekil 3.5. Atatürk Meydanı 1970'li yıllar (WowTurkey, 2023)

1980'lerin sonunda ise meydanın deniz ile olan bağlantısı Mustafa Kemal Sahil Bulvarının yapımının tamamlanması ile kesilmiştir. 1936 yılında yaptırılan Konak Vapur İskelesi de günümüzdeki yerine taşınmıştır (Yılmaz, 2003). Meydanın Gümrük önündeki uzantısı ve Atatürk Kültür Merkezi tarafındaki bölümü otobüs duraklarıyla dolmuş ve İzmir kentinin en kalabalık en yoğun trafiği bu meydan ve çevresinde oluşmaya başlamıştır (Malkoç, 2008). Oluşan bu trafiği hafifletmeye yönelik açılan Yalı Camii ve Saat Kulesi arasından geçip Mithatpaşa ve Varyant yönünde ilerleyen yol, Kemeraltı ile Konak arasındaki bağlantıyı kopararak alanın yıllardır var olan birlik ve bütünlüğünü bozmuştur (Malkoç, 2008).

Bu gelişmelerden sonra meydan tekrardan kamusal bir merkez olma görevini yitirmeye başlamış ve birbirleriyle uyumlu olmayan işlevlere sahip geriye kalan birkaç tarihsel anıtında anlamlarını yitirmeye başladığı tartışmaya açık bir süreç başlamıştır (Yılmaz, 2003) (Şekil 3.6). Çeşitli sivil toplum örgütlerinin de dahil olduğu tartışmalar yıllarca devam etmiştir.

Şekil 3.6. Atatürk Meydanı 1980'li yıllar (WowTurkey, 2023)

1986'dan 1992'ye kadar olan altı yıllık süreç içerisinde çok sayıda değişikliğe uğrayan meydan projesinin son aşaması, Galeria Projesi olmuştur (Öncül, 2001) (Şekil 3.7). Galeria Projesi her ne kadar inşaatına başlanmış olsa bile Mimarlar Odası'nın "kıyı yasasını ihlal ettiği, dolgu alanlarının kamu mülkiyetinde olduğu ve özel şahıs ya da kuruluşlara devrinin mümkün olmadığı gerekçesiyle" Belediye'ye karşı açmış olduğu davayı kazanması sonucunda 1993 yılında projenin yapımı durdurulmuş ve meydan ve çevresi kentsel sit alanı ilan edilmiştir (Malkoç, 2008).

Şekil 3.7. Galeria Projesi (İBB, 1994).

2000 yılına gelmeden hemen önce “Konak – Kordon – Alsancak Kıyı Kesimi Koruma Amaçlı İmar Planı” hazırlanmış ve aynı süreç içerisinde, denize doğru uzanmakta olan eski gümrük binalarında restorasyon çalışmaları yürütülerek bu binalar Konak Pier adıyla anılan bir alış-veriş merkezine evrilmiştir (Malkoç, 2008). 1993 yılından beri dava konusu olan kıyı kenar çizgisinin akıbeti ise 2001 yılında kesinleşerek, 1975 yılında dolgu yapılan alanlar kıyı kenar çizgisi niteliği kazanmıştır (Öncül, 2001).

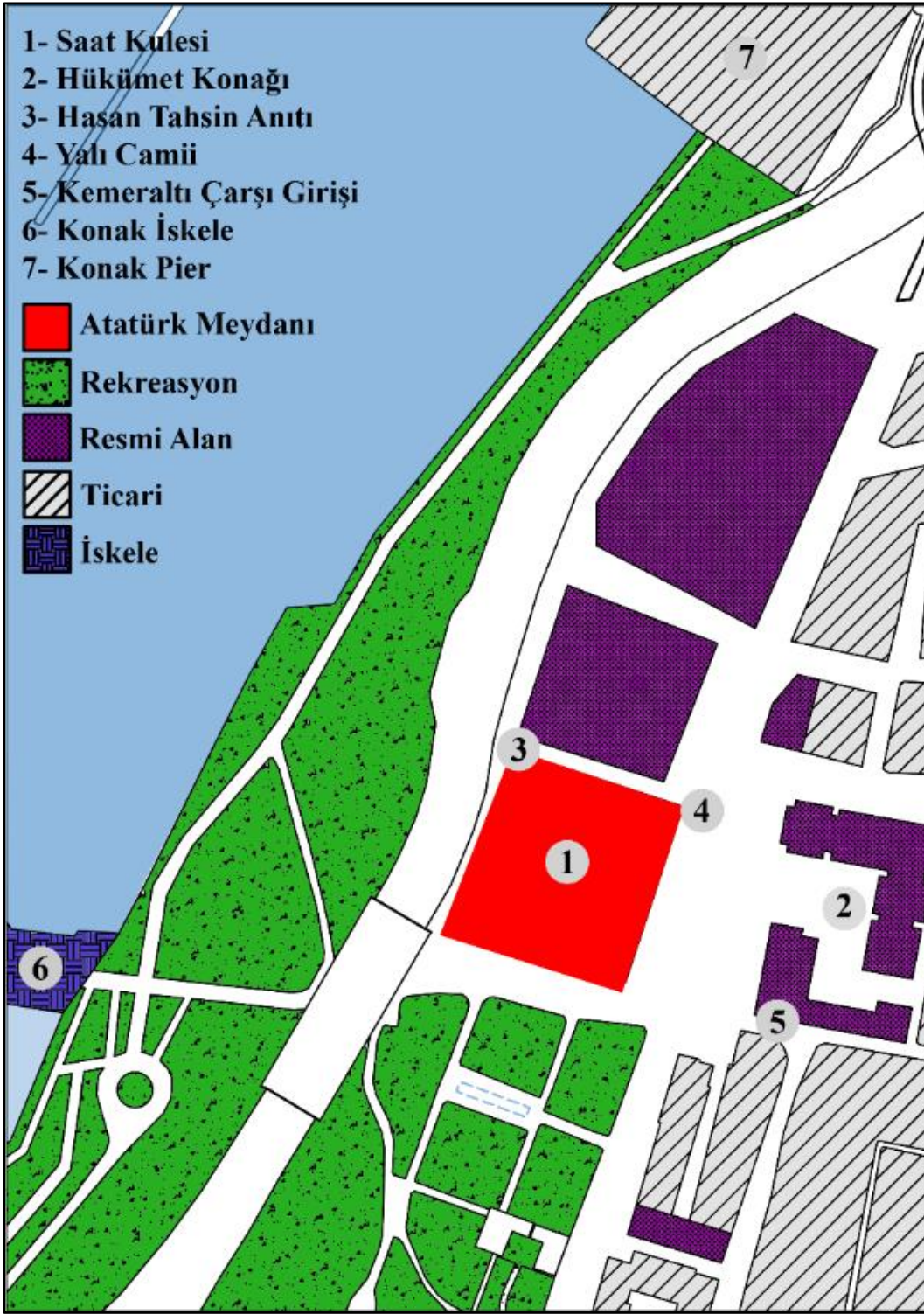
Atatürk Meydanı ve çevresinin bugünkü halini almasına yönelik tasarım çalışmaları 2002 Nisan ayında başlamış olup projenin uygulama çalışmaları 2003 yılında son bulmuştur (Şekil 3.8). 200.000 m² büyüklükteki proje alanı dört bölümde (Eski Konak Meydanı, Cumhuriyet Bulvarı ve çevresi, yeşil alanlar ve kıyı kullanım alanları) ele alınmıştır (Malkoç, 2008). Proje 3 ana tema üzerine yoğunlaşmıştır. İlki meydanın denizle kopan bağlantısının tekrardan kurulmasını sağlamak, ikincisi meydana ait eski izler üzerinden bu alanın tarihine ve mirasına sahip çıkarak meydanın sahip olduğu tarihsel kimliğe süreklilik kazandırmak ve son olarak Sarı Kışladan miras kalan alanı Kent Tarih Parkı ve çeşitli yeşil alan düzenlemeleri ile kent belleğinde yaşatmaktır.

Şekil 3.8 2003 yılında uygulanan tasarımdan sonra Atatürk Meydanı (Pinterest, 2023)

Atatürk Meydanı geçmişten günümüze kadar çok sayıda değişime uğratılmıştır. Bu değişimler sonucunda yer yer ölçek olgusu değişkenlik göstermiş yer yer de kaybolmuştur. Bu çalışma yürütülürken bile değişime uğramaya devam etmektedir. 30 Ekim 2021’de İzmir ilinin Seferihisar ilçesine 23 km uzaklıkta gerçekleşen deprem nedeniyle hasar gören binalar için kontrollü bir şekilde yıkım kararı çıkmıştır. Bu yıkımların ardından (özellikle de İzmir Büyükşehir Belediyesi Ana Hizmet Binası) boşalan arazilere dair ne yapılacağı merak konusu olmuştur. İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Tunç Soyer bir açıklamasında “Belediye ana hizmet binasını yıkıp, yerine Hükümet Konağı ile bütünleşen sembolik bir başkanlık ve meclis binası yaparak, kalan alanı Konak Atatürk Meydanı’na katacağız. İzmir’e ve İzmirliyle hayırlı olsun. Umarım Konak’taki diğer kamu kurumlarına da örnek olur” demiştir. Bu açıklamadan kısa bir süre sonra bu karardan vaz geçilmiş ve bu alanla ilgili “BİR UYGARLIK ODAĞI OLARAK BAŞKANLIK VE ŞEHİR MECLİSLERİ FİKİR PROJE YARIŞMASI” açılmıştır.

Günümüzde meydanın yakın çevresinde bulunan araziler üzerinde resmi, ticari yapılar, iskele ve rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlayan alanlar bulunmaktadır (Şekil 3.9). Günümüzde de adından sıkça söz ettiren, tartışmalara konu olan ve popülaritesini koruyan Atatürk Meydanı gün içerisinde yerli yabancı birçok ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır ve yapmaya devam edecektir. Meydanın sahip olduğu temsil gücü ve simgesel öğeleri bu argümanı destekler niteliktedir.

Şekil 3.9. Günümüzde Konak Meydanı ve çevresi arazi kullanımı (Erin vd., 2017'den esinlenilerek geliştirilmiştir).

b. Cumhuriyet Meydanı'nın tarihsel süreçlerdeki değişimi

2. araştırma alanı olan Cumhuriyet Meydanı; bulunduğu konum içerisinde 19. yüzyıldan itibaren liman, gümrük faaliyetlerine ve kıyı kullanımına olanak sağlayan ayrıca ticari faaliyetlerin yürütüldüğü bir alan olmuştur (Kayın, 2006). Kronolojik olarak tarihine bakıldığında Cumhuriyet Meydan'ı için 3 ana kırılma noktasının varlığından söz etmek mümkündür. Bunlar; rıhtım inşası, 1922 Büyük İzmir Yangını ve 1965 kat mülkiyeti kanunun yürürlüğe girmesidir (Erin vd. 2017).

İzmir Kentinin gelişiminde, özellikle 19. yüzyıl ve sonrasında önem kazanan uluslararası ticaretin artmasıyla kente yerleşen Avrupalı ve Levanten nüfusun katkısı büyüktür. Bu nüfusunda bulunduğu bölge ağırlıklı olarak Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresi olmuştur. Buna sebep olarak kıyı kullanımı, liman ve gümrük faaliyetlerinin yoğun bir şekilde bu bölgede gerçekleştirilmesi verilebilir. 1. kırılma anı olan rıhtım inşası 1867 yılında Pasaport İskelesi'nin yapının başlanması ve 1886 yılında rıhtım inşasının tamamlanması ile sona ermiştir (Şekil 3.10). Meydan için önemli bir besleme noktası niteliği taşıyan Pasaport İskelesi dönemin içinde bulunduğu güvenlik problemlerini giderme amacıyla; pasaport kontrollerinin gerçekleştirildiği bir yapı olması için inşa edilmiştir (Erin vd., 2017).

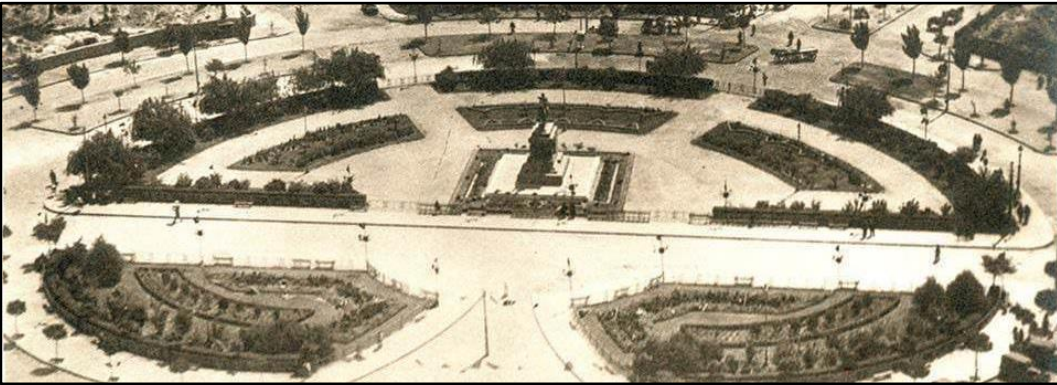
Şekil 3.10. Eski rıhtım ve Pasaport İskele (Pinterest, 2023).

2. kırılma anı ise 1922 yılında çıkan yangın sebebiyle yaşanmıştır. Yangın, meydanı da kapsayan 300 hektara yakın bir alanı etkilerken meydanın çevresinde konumlanmış olan ve içerisinde bulunduğu döneme göre fazlasıyla gösterişli olan çok sayıda yapı yok olmuştur (Erin vd., 2017) (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. Büyük İzmir Yangını (Serçe vd., 2003).

Gösterişli yapılarını bu dönem içerisinde kaybeden ve adeta bir harabeye dönen bölge, limanın da taşınmasıyla birlikte eski önemini yitirmiştir. Bu dönemden sonra bu bölge sadece kamusal birimleri ve iskele özelliğini devam ettirebilmiştir. Yangından yaklaşık üç yıl sonra Henri Prost ve Raymond Danger'ın hazırlamış olduğu İzmir Planı doğrultusunda yanan yerler tekrar kurgulanmış ve Cumhuriyet Meydanı yarım daire biçimindeki formuyla kentin denize açılan simgesel kapısı olmuştur (Güngördü, 2019). (Şekil 3.12). Meydan; çevresinde kamusal yapılar, belediye sarayı, üniversite ve kütüphane binaları gibi yapılarla birlikte bir odak noktası olma niteliğinde tasarlanmıştır. 1932 yılında uluslararası üne sahip heykeltıraş, ressam ve besteci P. Canonica tarafından yapılan Gazi Anıtı'nın da meydan içerisinde konumlandırılmasıyla meydanın resmi açılışı tamamlanmıştır. Meydanın açılışı tamamlanana kadar geçen süreç içerisinde Atatürk Meydanı bütün tören, kutlama ve etkinliklerin düzenlendiği yer olmuştur (Serçe vd., 2003). Sonrasında özellikle tören etkinlikleri Cumhuriyet Meydanı'na kaydırılmıştır.

Şekil 3.12. Cumhuriyet Meydanı o dönemki adıyla Gazi Meydanı (Serçe vd., 2003).

1932 yılından sonra Cumhuriyet Meydanı'nın çevresinde çeşitli planlama ve tasarım çalışmaları başlamıştır. Meydanı çevreleyen yollar inşa edilmiş ve İzmir Kentinin ilk fuar alanı olması için günümüzde Swissôtel Büyük Efes İzmir'in bulunduğu arazi düşünülmüştür (Güngördü, 2019). 1950'li yıllardan sonra meydanın yakın çevresi, artan turizm faaliyetleri nedeniyle oteller ve yüksek katlı binalarla çevrenmeye başlamıştır (Erin vd., 2017). Turizm ve ticari faaliyetlerin bu bölgede yoğunlaşmasıyla değişen kullanım tercihleri nedeniyle Liman faaliyetleri 1960'lardan itibaren Salhaneye doğru kaydırılmıştır (Erin vd., 2017). Çeşitli ticari yapıların ve 1964 yılında yapımı tamamlanan Swissotel Büyük Efes'in de meydanın çevresinde yerini almasıyla Cumhuriyet Meydanı gündelik kullanım açısından eskiye göre çok daha aktif bir hal almıştır. Cumhuriyet Meydanı'nın fiziksel açıdan güçlü bir izlenim oluşturabilmesinde Büyük Efes İzmir Otelin ve yakın çevredeki diğer yapı inşalarının önemli katkıları olmuştur (Uz, 2011).

3. kırılma anı ise 1965'te yürürlüğe giren Kat Mülkiyeti Kanunu nedeniyle yaşanmıştır. Kordon boyunca konumlanmış olan az katlı yapıların yerini 9 kata kadar çıkan çok katlı yapılar almıştır (Erin vd., 2017) (Şekil 3.13). Bu karardan sonra Cumhuriyet Meydanı'nın çevresinde de artış gösteren yüksek katlı binaların varlıkları nedeniyle geçmişte insan ölçeği ile ilişkilendirilebilen meydanın sahip olduğu ölçek olgusu değişkenlik göstermeye başlamıştır.

Şekil 3.13. Kordon boyunca uzanan yapıların değişimi (Eski Türkiye Fotoğrafları Arşivi, 1957 – İzmirmag, 2023).

1994 yılına gelindiğindeyse gümrük depoları ve Cumhuriyet Meydanı arasında kalan alan “Tarihi SİT” ilan edilmiş ve kordon hizasında kalan kalan alan üzerine yapılmak istenen hızlı yolun yapımı engellenmiştir (Topal, 1998).

Tüm bu kırılma anları ve gelişmelerin ardından Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresi neredeyse günümüzdeki şeklini almıştır (Şekil 3.14).

Şekil 3.14. Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresi (Pinterest, 2023)

Meydanın yakın çevresinde bulunan araziler üzerinde resmi, ticari yapılar, turizme yönelik oteller, konut ve ticari fonksiyonların bir arada yürütüldüğü yapılar, iskele ve rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlayan alanlar bulunmaktadır (Şekil 3.15).

“Cumhuriyet Meydanı mekânsal gelişiminin yansıra sosyal yaşamı ile de tarih boyunca odak noktası olmuştur” (Güngördü, 2019).

Günümüzde de popülaritesini koruyan meydan gün içerisinde yerli yabancı birçok ziyaretçiye ev sahipliği yapmaktadır ve yapmaya devam edecektir. Meydanın tasarlandığı ilk günden itibaren günümüze kadar geçen süreç içerisinde kazanmış olduğu temsil gücü ve anıtsal özellikleri bu argümanı destekler niteliktedir.

Şekil 3.15. Günümüzde Cumhuriyet Meydanı ve çevresi arazi kullanımı (Erin vd., 2017'den esinlenilerek geliştirilmiştir)

c. Gündoğdu Meydanı'nın tarihsel süreçlerdeki değişimi

Kordon olarak adlandırılan İzmir kıyı bandı, antik dönemden başlayarak, son dolduruluş tarihi olan 1999 yılına kadar altı kez doldurularak değiştirilmiştir. Kentin kıyı bandında araziye ihtiyaç duyulduğunda en kestirme çözüm, körfezin doldurulması olmuştur (Ballice, 2006). Kıyı bandındaki ilk değişim 15. Yüzyılın sonlarına doğru, kente ticaret amacıyla gelen gayrimüslimlerin kıyı kesimlere yerleşerek, kıyı çizgisini bozmasıyla başlamıştır (Ballice, 2006). 1700 yıllarda ticaretin gelişmesine paralel bölgede başlayan yoğunluk nedeniyle arazi gereksinimi ortaya çıkmış ve plansız dolgu çalışmaları başlamıştır. Bu dolgu alanlarının üzerine de konsolosluklar, ticari yapılar, kahve ve lokanta gibi yapılar inşa edilmeye başlanmıştır (Ballice, 2006). Kordon, 1860'lı yılların başlarından itibaren İzmir ili ve bağlı olduğu Konak ilçesi için eğlence ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği prestijli bir bölge statüsüne erişmiştir (Erin vd., 2017) (Şekil 3.16). “Konsolosluklar, köşkler ve eğlence yerlerinin iç içe konumlandığı kıyı bandı, tramvay hattının da eklenmesi ile İzmir'in en renkli mekânı haline gelmiştir” (Ballice, 2006) (Şekil 3.17).

Şekil 3.16. Kordon geçmiş yıllar (Pinterest, 2023).

Önceleri kordon boyunca çeşitli bürolar, mağazalar, bankalar, depolar, oteller, kafe ve lokantalar kullanım açısından ağırlıktayken daha sonralardan artan prestiji sayesinde konut yapımları da bu civarda hız kazanmaya başlamıştır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17. Konsolosluklar (Eski Türkiye Fotoğrafları Arşivi, 2023).

Tüm bu gelişmelerin ardından doldurulan Kordon aksı üzerinde oluşan meydana ilk başlarda Fransızcada güzel manzara anlamı taşıyan Belvü (Belle vue) ismi verilmiştir ve bu meydan günümüzde Gündoğdu Meydanı olarak adlandırılan meydanla aynı konumda bulunmaktadır (Erin vd., 2017). O dönem içerisinde sosyal aktivitelerin yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği alanın çevresinde İngilizlere ait ticari kuruluşların merkez binaları yoğunluktadır. Belvü'nün ve kordon boyunun sosyal canlılığı ve işlevselliği her ne kadar 1922 yılında çıkan yangın dolayısıyla diğer meydanlar (Atatürk Meydanı, Cumhuriyet Meydanı) gibi etkilenmiş olsa bile 1965 yılında ticari aktivitelerin Alsancak Limana kaydırılması ve imar izni sonrası kıyı şeridinde konumlanmış olan yüksek bloklu yapılar sayesinde canlılığını ve işlevselliğini korumayı başarabilmiştir (Kır, 2009) (Şekil 3.18).

Şekil 3.18. Kordon 1970'li yıllar (Pinterest, 2023).

1991 yılında ise dönemin belediye başkanı Yüksel Çakmur tarafından denizi doldurup bu doldurulan alana Çeşme-İzmir Otoyolu'nun devamı olarak düşünülen 6 şeritli yol yapımı önerisi, dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'a sunuldu. Bu öneriden sonra tekrardan tartışma konusu haline gelen kıyı şeridine yönelik 1999 yılına kadar tartışmalar ve davalar hız kesmeden devam etti. Bu tartışmalar ve yargı

süreci devam ederken 1997 yılında kordon, Büyükşehir Belediyesi, Koruma Kurulu onayı alınmadan doldurulmaya başlandı ve 6 ay içerisinde yaklaşık 2 milyon 200 bin ton dolgu malzemesi bu alana döküldü. 1999 yılında Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin projenin durdurulması için açmış olduğu davayı kazanmasıyla İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından, Cumhuriyet Meydanı ve Alsancak Limanı arasında kalan bölge tarihi SİT alanı ilan edildi (İzmirmag, 2016). Bu ilanın ardından dolgu çalışmaları durduruldu ve Belvü (Belle Vue) yani güzel görünüm, manzara adıyla anılan alan ucube bir görünüme sahip oldu (Şekil 3.19).

Şekil 3.19. Kordon'a yapılan dolgu öncesi ve sonrası (İzmirmag, 2023).

1999 yılına gelindiğinde ise bu yıl içerisinde Belediye Başkanı olarak seçilen Ahmet Piriştina, hız kesmeden bu görünümünden kurtulabilmek için Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin hazırlamış olduğu proje kapsamında mevcut dolgunun yeşil alan olarak değerlendirilebilmesine olanak sağlayacak olan projenin hayata geçirilebilmesi için harcamalara başladı. Dönemin parasıyla yaklaşık bir buçuk trilyon lira tutan proje sayesinde İzmir Kentine 150 hektarlık bir rekreasyon alanı kazandırıldı (Şekil 3.19). 2000 yılında halka açılan bu alan 66 bin m² yeşil alan, 54 bin m² yaya alanı, 1,5 km bisiklet ve koşu yolu son olarak alana komşu 7 m'lik genişliğe sahip tek şeritli bir araç yoluna sahiptir (İzmirmag, 2016).

Geçmişte Belvü (Belle Vue) adıyla anılan alana hitaben aynı konum üzerinde Gündoğdu Meydanı adında bir meydan tasarlandı. Gündoğdu Meydanı 1. Kordonun denize doldurulması ile elde edilen alan üzerine yapılmıştır (İzmirmag, 2016) (Şekil 3.20).

Şekil 3.20. 2000 yılı şubat ayından bir uydu görüntüsü (İzmirmag, 2023).

Son olarak 2003 yılında heykeltıraş Ferit Özşen tarafından yapımı tamamlanan Cumhuriyet Ağacı Anıtı, 29 Ekim günü Cumhuriyetin İlanının 80. yıl dönümünde meydan içerisinde konumlandırılmıştır (Şekil 3.21). Anıt, Kurtuluş Savaşı esnasında oluşturulan Millî Mücadele'yi simgelemektedir (Çil, 2010).

Şekil 3.21. Alsancak Gündoğdu Meydanı ve Cumhuriyet Ağacı Anıtı (İzmirmag, 2023).

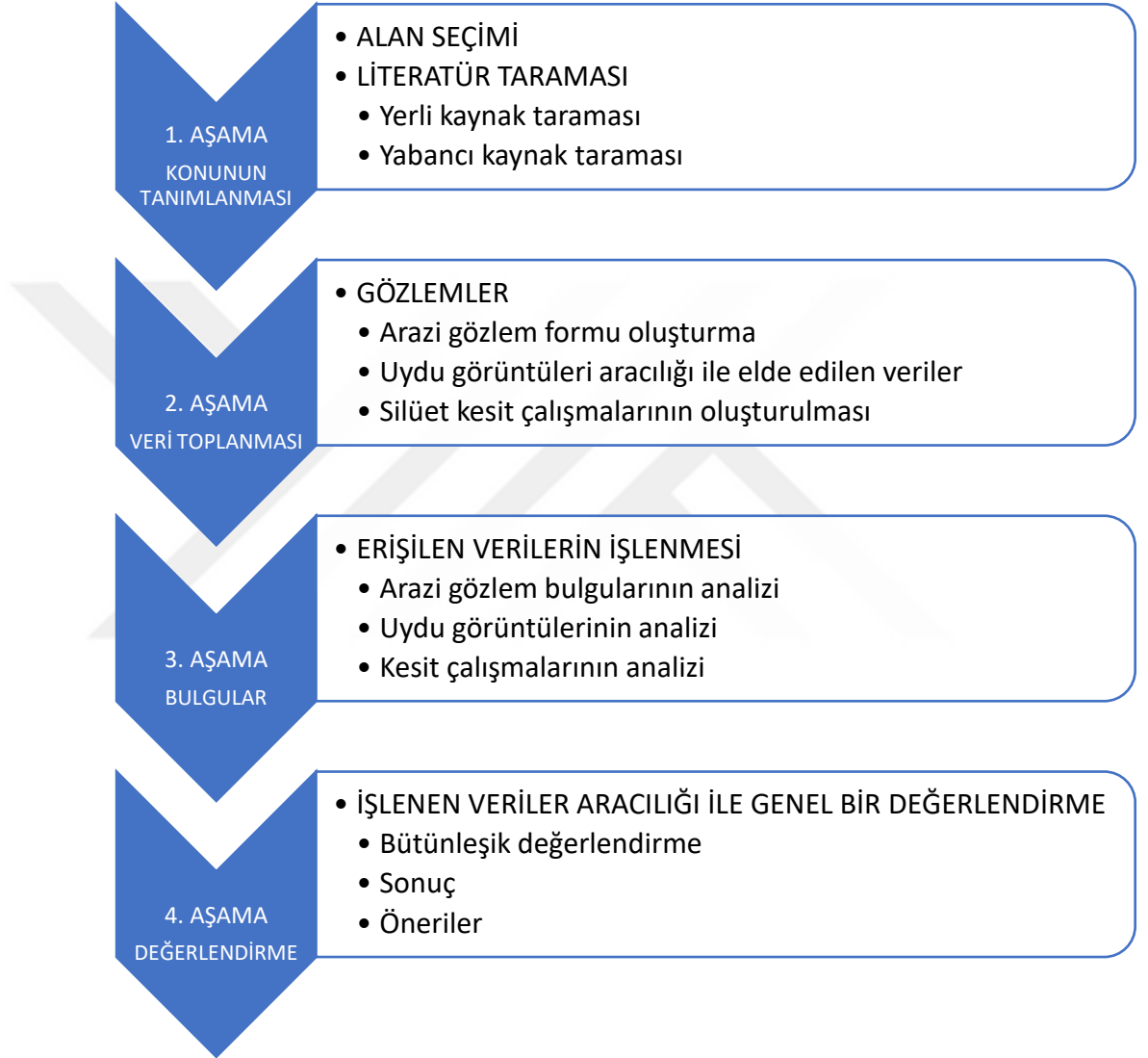
Günümüzde meydanın yakın çevresinde bulunan araziler üzerinde resmi, ticari yapılar, konut ve ticari fonksiyonların bir arada yürütüldüğü yapılar, iskele ve rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlayan alanlar bulunmaktadır (Şekil 3.22). Gündoğdu Meydanı ve yakın çevresi, kısa sürede yerel halkın benimsediği ve birçok etkinliğe (konser, miting, 1 Mayıs kutlamaları vb) ev sahipliği yapan popüler bir alan olmuştur.

Şekil 3.22. Günümüz Gündoğdu Meydanı ve çevresi arazi kullanımı (Erin vd., 2017'den esinlenilerek geliştirilmiştir)

3.2. Yöntem

Araştırma yöntemi, çalışmanın amacı doğrultusunda; konu ve sorunun tanımlanması, veri toplanması, bulgular, değerlendirme, sonuç ve öneriler olmak üzere 4 aşamadan oluşmaktadır (Şekil 3.23).

Şekil 3.23. Yöntem akış diyagramı

1. Aşama: Bu evre, keşif ve bilgilenme evresidir. Ayrıca Kavramsal çerçevenin de oluşturulduğu aşamadır.

- ❖ İlk olarak konuyla ilgili daha önce yayınlanmış olan bilimsel çalışmalar taranarak araştırmanın sahip olması düşünülen kapsam ve içeriği belirlenmiştir.
- ❖ Kapsam ve içerik belirlendikten sonra çalışmanın konu başlığı ile alakalı ikinci bir literatür çalışması yapılmıştır.
- ❖ İkinci literatür çalışmasının kapsamını konu başlığında geçen anıt, meydan, oran, ölçek ve algı kavramları oluşturmuştur.
- ❖ Araştırmanın ilerleyen aşamalarına temel oluşturması amacıyla bu kavramlara çeşitli alt başlıklarla birlikte değinilmiştir.
- ❖ Çalışma içerisinde izlenilecek olan yöntem tüm bu çalışmalar kapsamında kurgulanmıştır.

2. Aşama: Bu evre, keşif evresinde toplanan bilgilerin sıralanması ve sistematik bir biçimde analiz edilmesine olanak sağlama amacı ile oluşturulan hazırlık aşamasıdır.

- ❖ Bu aşama çalışma alanlarına yönelik kesit çalışmaları, uydu görüntüleri ve gözlem formlarının sonucu olarak elde edilen verilerin toplanmıştır.
- ❖ Çalışma için özgün olarak hazırlanan gözlem formları aracılığı ile bu alanlara yönelik veriler elde edilmiştir.
- ❖ Çalışma için özgün olarak hazırlanan gözlem formu araştırma alanına yönelik ‘Meydan Hakkında Genel Bilgiler’, ‘Anıt Hakkında Genel Bilgiler’, ‘Meydan İçin Gözlem Soruları’ ve ‘Anıt İçin Gözlem Soruları’ başlıklarını içeren başlıca 4 bölümden oluşturulmuştur (Çizelge 3.1).

- ❖ Kesit çalışmalarında ise her çalışma alanı için anıtları ortalayan ve birbirlerini dik kesen kesit çizgilerinden yararlanılmıştır.
- ❖ Bu kesit çizgilerinden yararlanarak birbirinin aksi yönlerini gösterecek şekilde olmak üzere dört adet silüet kesit görünüş elde edilmiştir.
- ❖ Bu kesit çalışmaları doğrultusunda çalışma alanları içerisinde bulunan anıtların ve bu alanları çevreleyen yapıların oran ve ölçek açısından nasıl algılandıklarına dair değerlendirilmelerin yapılması hedeflenmiştir.
- ❖ Kesit çalışmaları gerçekleştirilirken AutoCAD, SketchUp ve Adobe Photoshop programlarından yararlanılmıştır (Şekil 4.2., Şekil 4.6. ve Şekil 4.10).
- ❖ Uydu görüntüleri ise çalışma alanlarının çevresinde bulunan görsel ve fiziksel sınırlandırma elemanlarının çalışma alanı içerisinde bulunan anıtlara olan mesafelerine ilişkin ölçümlerin gösteriminde kullanılmıştır.
- ❖ Uydu görüntüleri ile yürütülen çalışmalar gerçekleştirilirken Google Maps ve Google Earth programlarından yararlanılmıştır.

3. Aşama: Bu evre, sistematik olarak toplanan verilerin işlendiği analiz aşamasıdır.

- ❖ Çeşitli yöntemlerle elde edilen veriler analiz edilerek bilgisayar ortamına aktarılmış olup çalışmanın bulgular bölümünü oluşturmaktadır.
- ❖ Araştırma alanlarının ve çevresinin yerleşim planlarının hazırlanmasında altlık olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlatılan 1/5000 ölçekli imar planı kullanılmış, paftalara son şekillerinin verilmesinde AutoCAD ve Adobe Photoshop programlarından yararlanılmıştır (Şekil 3.9., Şekil 3.15. ve Şekil 3.22).

- ❖ Çalışma alanlarının yüzölçümlerinin hesaplanabilmesi için 1/5000 ölçekli imar planından yararlanılmış ve bu çalışmaya ait şekillerin görsel tasarımları içinse Google Earth uydu görüntüleri altlık olarak kullanılmıştır (Şekil 4.1, Şekil 4.4 ve Şekil 4.7).
- ❖ Çalışma alanlarının içerisindeki anıtların ve çevresindeki binaların yapılan gözlemler ve ölçümler doğrultusunda yükseklikleri saptanmıştır.
- ❖ Bina yükseklikleri saptanırken konut bölgelerin zemin ve ara katları 3.60m kabul edilmiş, konut ve ticari yapıların ise zem katı 4.50m diğer katları ise 3.60m kabul edilerek hesaplanmıştır.

4. Aşama: Bu evre, işlenen verilerin değerlendirildiği, sentezlendiği ve yorumlandığı aşamadır.

- ❖ Bu aşamada çalışma alanları 4 farklı alt başlık altında incelenmiştir.
- ❖ Ölçek kavramının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi
- ❖ Oran ve mekânsal kapalılık kavramlarının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi
- ❖ Geçmişten günümüze oran ve ölçek kavramlarının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi
- ❖ Oran-ölçek ve egemenlik kavramlarının İzmir Saat Kulesi genelinde değerlendirmesi yapılmıştır.
- ❖ Değerlendirmeyi takip eden sonuç ve öneriler kısmında ise mevcut araştırma alanlarının geliştirilmesine yönelik saptamaların ve stratejilerin oluşturulmasının yanı sıra geleceğe yönelik yürütülecek çalışmalara ilişkin öneriler getirilmiştir.

Çizelge 3.1: Gözlem Formu Örneği

MEYDAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER		
Adı		
Adresi		
Konumu		
Yapılış Tarihi		
Alanı		
Çevresi		
Alana Toplu Ulaşım İmkanları		
Kullanım Amaçları		
İçerisindeki Anıt/Anıtlar		
ANIT HAKKINDA GENEL BİLGİLER		
Adı		
Türü		
Malzemesi		
Konumu		
Tasarımcısı		
Açılış Tarihi		
Yüksekliği		
MEYDAN İÇİN GÖZLEM SORULARI		
	EVET	HAYIR
Geometrik bir plana sahip mi?		
Denizle fiziksel bir bağlantısı var mı?		
Denizle görsel bir bağlantısı var mı?		
İkiden veya daha fazla yönden binalar tarafından çevrelenmiş mi?		
Üçten fazla yönden alan kullanımı açısından sınırlandırılmış mı?		
Bir etkinlik esnasında alan sınırlarının genişleyebilme potansiyeli var mı?		
Meydan içerisinde bir anıt veya heykel bulunuyor mu?		
Mekansal kapalılık etkisi bulunmakta mı?		
Çevresinde bulunan bina yükseklikleri arasında ani bir değişiklik var mı?		
Çevresinde bulunan binalar birbirleri ile uyumlu cephesel oranlara sahip mi?		
Çevresinde bulunan binalar benzer kat yüksekliklerine sahip mi?		
Alan içerisinde ağaç, çalı, kent mobilyası v.b. elemanlar bulunuyor mu?		
Bulunuyorsa eğer bu elemanların miktarı ve niteliği yeterli düzeyde mi?		
ANIT İÇİN GÖZLEM SORULARI		
	EVET	HAYIR
Çalışma alanı içerisinde bulunan anıt merkezi bir konumda mı?		
Anıt bir platform üzerinde konumlanmış durumda mı?		
Anıt ve var ise kaidesi oransal açıdan doğru bir ilişki içerisinde mi?		
Anıt çalışma alanı içerisinde bir bütün olarak algılanabiliyor mu?		
Anıt çalışma alanı genelinde sürekli olarak egemen bir pozisyonda mı?		
Anıt insan ölçeği ile ilişkilendirilebilir boyutlarda mı?		

Gözlem formu içerisinde sorulan soruların amaçları:

- Geometrik bir plana sahip mi? Çalışma alanlarını sınıflandırma (metrik – ritmik) içerisine alabilmek.
- Denizle fiziksel bir bağlantısı var mı? Çalışma alanlarının fiziki sınırlayıcılarına dair bilgi edinmek.
- Denizle görsel bir bağlantısı var mı? Çalışma alanlarının görsel sınırlayıcılarına dair bilgi edinmek.
- İkiden veya daha fazla yönden binalar tarafından çevrelenmiş mi? Çalışma alanlarının çevresinde bulunan yapısal oluşumlara dair bilgi edinmek.
- Üçten fazla yönden alan kullanımı açısından sınırlandırılmış mı? Çalışma alanları içerisinde mekânsal kapalılık hissiyatının olup olmadığına dair bilgi edinmek.
- Bir etkinlik esnasında alan sınırlarının genişleyebilme potansiyeli var mı? Çalışma alanlarının anlık mekânsal genişleyebilme imkanlarına dair bilgi edinme.
- Meydan içerisinde bir anıt veya heykel bulunuyor mu? Çalışma alanları içerisinde bulunan anıtsal yapılara dair bilgi edinme.
- Mekansal kapalılık etkisi bulunmakta mı? Sayısal değerler aracılığı ile değerlendirme yapılmadan önce çalışma alanları içerisinde mekânsal kapalılık hissiyatının olup olmadığına dair bilgi edinme.
- Çevresinde bulunan bina yükseklikleri arasında ani bir değişiklik var mı? Ani değişikliklerin yaşanması ölçek geçişleri arasındaki dengeyi bozabilmektedir. Çalışma alanlarını çevreleyen binaların boyutsal uyumlarına dair bilgi edinme ve dolaylı olarak ölçek geçişleri hakkında fikir sahibi olabilmek.

- Çevresinde bulunan binalar birbirleri ile uyumlu cephesel oranlara sahip mi? Birbiriyle uyumlu cephe oranları da ufakta olsa ölçek algısını etkilemektedir. Bu sorunun amacı çalışma alanlarını çevreleyen binaların görsel uyumuna dair bilgi edinmektir.
- Çevresinde bulunan binalar benzer kat yüksekliklerine sahip mi? Bina yükseklikleri kadar kat yüksekliklerinde de ani değişimlerin yaşanmaması görsel uyum anlamında önemlidir. Bu sorunda amacı çalışma alanlarını çevreleyen binaların görsel uyumuna dair bilgi edinmektir.
- Alan içerisinde ağaç, çalı, kent mobilyası v.b. elemanlar bulunuyor mu? Canlı – cansız peyzaj öğeleri bulundukları ortamdaki ölçek algısını etkiler Özkan ve Küçükerbaş'a göre; canlı ve cansız peyzaj öğeleri, insan üstü ölçek (kentsel ölçek) ile insan ölçeği arasındaki geçişi kolaylaştırmaktadır. Bu sorunun amacı çalışma alanlarının insan ölçeğinde algılanıp algılanmadığına dair bilgi edinmektir.
- Bulunuyorsa eğer bu elemanların miktarı ve niteliği yeterli düzeyde mi? Bu soru ile çalışma alanları içerisinde insan ölçeğinde mekan hissinin derecelendirilmesi amaçlanmıştır.
- Çalışma alanı içerisinde bulunan anıt merkezi bir konumda mı? Çalışma alanları içerisinde bulunan anıtların sahip oldukları egemenlik hissiyatlarının alan genelindeki dağılımına yönelik bilgi edinme.
- Anıt bir platform üzerinde konumlanmış durumda mı? Çalışma alanları içerisindeki anıtların eğer bir platform üzerindeyse (kaide hariç) bu platform genelinde alt mekan hissiyatı olup olmadığına yönelik bilgi edinme.
- Anıt ve var ise kaidesi oransal açıdan doğru bir ilişki içerisinde mi? Çalışma alanları içerisindeki anıtları oluşturan heykel ve kaidelerin (bir bütünün parçalarıyla olan) oransal ilişkilerine yönelik bilgi edinme.

- Anıt çalışma alanı içerisinde bir bütün olarak algılanabiliyor mu? Çalışma alanlarına ait boyutların içerisindeki anıtların bir bütün olarak algılanabilmesi için yeterli olup olmadığına dair bilgi edinme.
- Anıt çalışma alanı genelinde sürekli olarak egemen bir pozisyonda mı? Anıtların boyutlarından ve konumlarından kaynaklı egemenlik hissiyatının meydan sınırları içerisinde homojen bir dağılımda olup olmadığına yönelik bilgi edinme.
- Anıt insan ölçeği ile ilişkilendirilebilir boyutlarda mı? Çalışma alanları içerisindeki anıtların anıtsal ölçek kavramına mı yoksa insan ölçeği kavramına mı daha yakın değerlerde olduğuna dair bilgi edinmek.

4. BULGULAR

4.1 Atatürk Meydanı

Çizelge 4.1. Atatürk Meydanı ve İzmir Saat Kulesi gözlem formu.

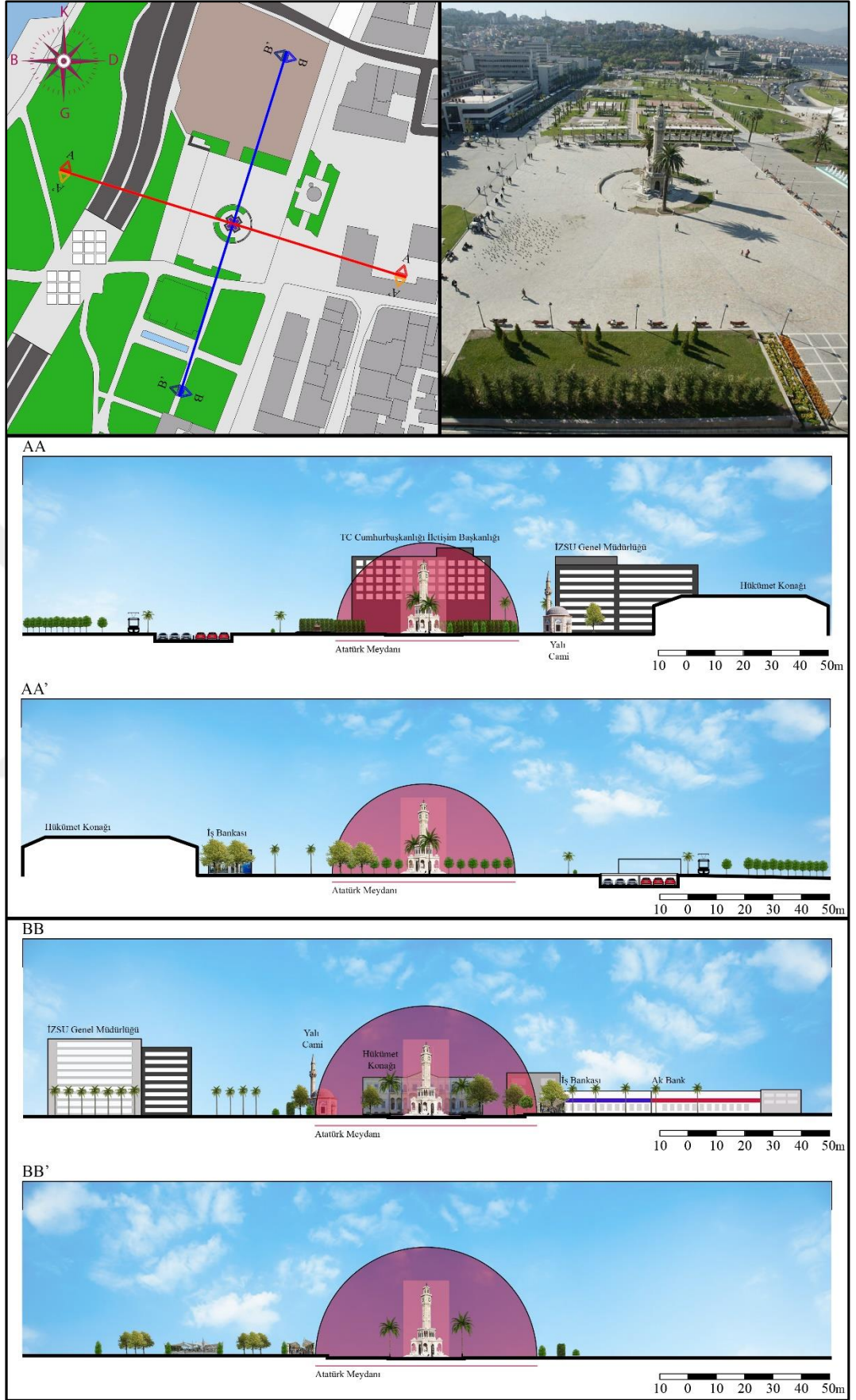
MEYDAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER		
Adı	Atatürk Meydanı	
Adresi	Konak-İzmir-Türkiye	
Konumu	38°25'08"K 27°07'43"D	
Yapılış Tarihi	1870-1955-2003	
Alanı	5016 m ²	
Çevresi	284m	
Alana Toplu Ulaşım İmkanları	Eshot, Vapur, Tramvay	
Kullanım Amaçları	Toplanma, Tören, Basın açıklamaları,	
İçerisindeki Anıt/Anıtlar	Saat Kulesi, Hasan Tahsin Anıtı	
ANIT HAKKINDA GENEL BİLGİLER		
Adı	İzmir Saat Kulesi	
Türü	Saat kulesi	
Malzemesi	Beyaz mermer, Kesme taş	
Konumu	38°25'08"K 27°07'43"D	
Tasarımcısı	Raymond Charles Péré	
Açılış Tarihi	1 Eylül 1901	
Yüksekliği	25m	
MEYDANA İLİŞKİN GÖZLEMLER		
	EVET	HAYIR
Geometrik bir plana sahip mi?	✓	
Denizle fiziksel bir bağlantısı var mı?		X
Denizle görsel bir bağlantısı var mı?		X
İkiden veya daha fazla yönden binalar tarafından çevrelenmiş mi?	✓	
Üçten fazla yönden alan kullanımı açısından sınırlandırılmış mı?	✓	
Bir etkinlik esnasında alan sınırlarının genişleyebilme potansiyeli var mı?		X
Meydan içerisinde bir anıt veya heykel bulunuyor mu?	✓	
Mekansal kapalılık etkisi bulunmakta mı?		X
Çevresinde bulunan bina yükseklikleri arasında ani bir değişiklik var mı?	✓	
Çevresinde bulunan binalar birbirleri ile uyumlu cephesel oranlara sahip mi?		X
Çevresinde bulunan binalar benzer kat yüksekliklerine sahip mi?		X
Alan içerisinde ağaç, çalı, kent mobilyası v.b. elemanlar bulunuyor mu?	✓	
Bulunuyorsa eğer bu elemanların miktarı ve niteliği yeterli düzeyde mi?	✓	
ANITA İLİŞKİN GÖZLEMLER		
	EVET	HAYIR
Çalışma alanı içerisinde bulunan anıt merkezi bir konumda mı?	✓	
Anıt bir platform üzerinde konumlanmış durumda mı?	✓	
Anıt ve var ise kaidesi oransal açıdan doğru bir ilişki içerisinde mi?		X
Anıt çalışma alanı içerisinde bir bütün olarak algılanabiliyor mu?	✓	
Anıt çalışma alanı genelinde sürekli olarak egemen bir pozisyonda mı?	✓	
Anıt insan ölçeği ile ilişkilendirilebilir boyutlarda mı?	✓	

İzmir'in ilk meydanı olma niteliğini taşıyan 5016 m² alan kaplayan Atatürk Meydanı'nın 284 m çevre uzunluğuna sahip dikdörtgen şeklinde bir planı vardır ve sahip olduğu dikdörtgen şekli ve biçimsel kuralara uygun, harmonik özellikler taşıması nedeniyle metrik meydanlar kategorisinde değerlendirilmiştir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1. Atatürk Meydanı alan sınırları ve yüz ölçümü

Atatürk Meydanı'nın sınırlayıcıları çeşitli kamu binaları, canlı-cansız peyzaj öğeleri ve Mustafa Kemal Sahil Bulvarıdır. Meydan; doğusunda valilik binası, batısında Mustafa Kemal Sahil Bulvarı ve İzmir Körfezi, kuzeyinde yıkılan belediye binasına ait olan arsa, kuzey batısında fıskiye havuz, kuzey doğusunda Yalı Camii, güney kısımda ise kolonat ögesi, ağaç ve çalılarla fiziksel ve görsel açıdan sınırlandırılmıştır. Çevresindeki binalar Hükümet Konağı ve o konakla aynı doğrultuda bulunan bankalara ait binalar hariç, 9-10 kat arasında değişkenlik göstermektedir (Şekil 4.2). Tüm bu çevreleme elemanları meydan genelinde sadece 2 yönden kapalılık sağlamaktadır. Yapılan gözlemler doğrultusunda dört yönden de fiziksel olarak kısıtlanmış olan meydanın herhangi bir doğrultuda genişleyebilme avantajı bulunmadığı tespit edilmiştir.

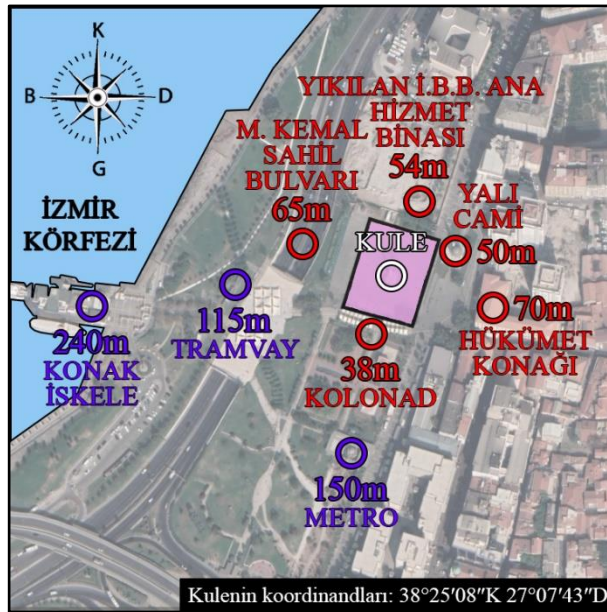
Şekil 4.2. Atatürk Meydanı'na ait kesit çalışmaları

Meydan içerisinde $38^{\circ}25'08''\text{K}$ $27^{\circ}07'43''\text{D}$ koordinatlarında yer alan ve İzmir kentinin sembollerinden bir tanesi olan 4 katlı İzmir Saat Kulesi bulunmaktadır ve kulenin yüksekliği 25 m'dir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3. İzmir Saat Kulesi

Kulenin konumu merkezi bir yerdedir fakat bu konum alanı tam olarak ortalamamaktadır. Kule, orta noktası merkez olarak alındığında Vali Konağı girişine 70 m, yıkılan belediye binasına ait arsaya 54 m, Yalı Camii girişine 50 m, Mustafa Kemal Sahil Bulvarına 65 m, güney kısımdaki sınırlayıcılara 38 m, Konak Tramvay Durağına 115 m, Konak Metro Durağına 150 m ve Konak İskele'ye ise 240 m kuş uçuşu uzaklıktadır (Şekil 4.4).

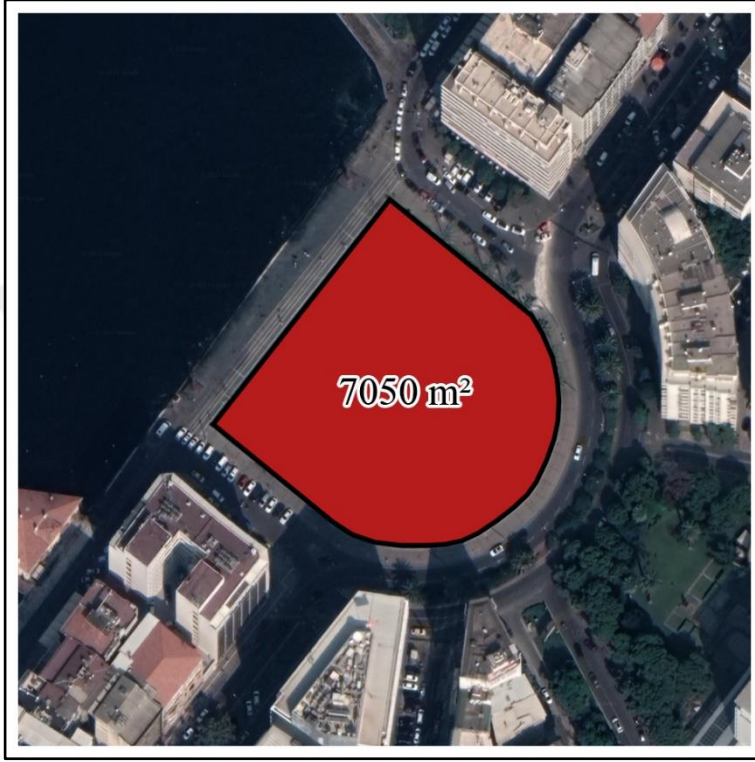
Şekil 4.4. Sınırlayıcı öğelerin ve toplu taşıma duraklarının İzmir Saat Kulesine olan uzaklıkları

4.2. Cumhuriyet Meydanı

Çizelge 4.2. Cumhuriyet Meydanı ve Gazi Anıtı gözlem formu

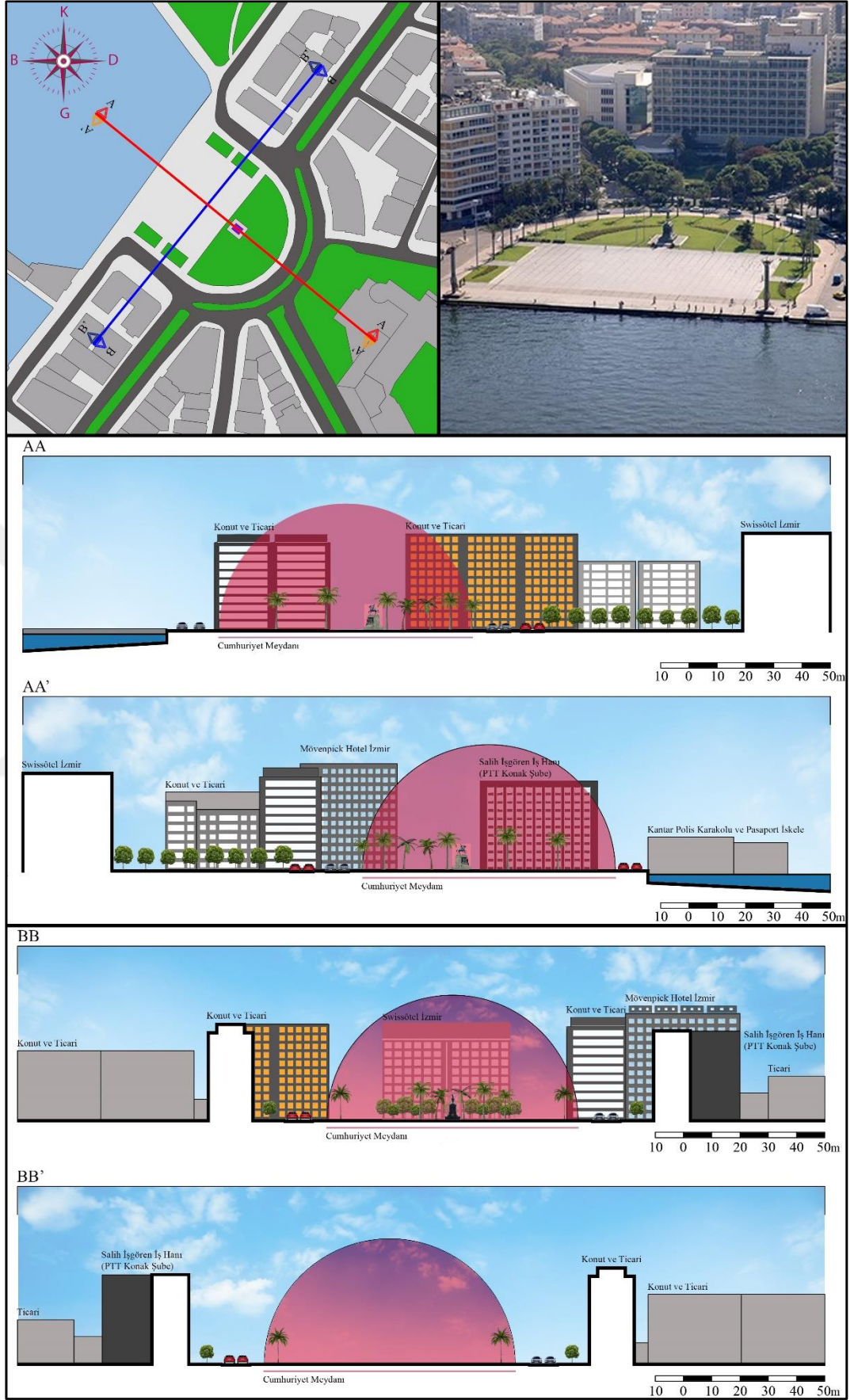
MEYDAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER		
Adı	Cumhuriyet Meydanı	
Adresi	Konak-İzmir-Türkiye	
Konumu	38°25'43"K 27°08'04"D	
Yapılış Tarihi	1932	
Alanı	7050 m ²	
Çevresi	318m	
Alana Toplu Ulaşım İmkanları	Eshot, Vapur	
Kullanım Amaçları	Toplanma, Resmi tören,	
İçerisindeki Anıt/Anıtlar	Gazi Anıtı	
ANIT HAKKINDA GENEL BİLGİLER		
Adı	Gazi Anıtı	
Türü	Anıt heykel	
Malzemesi	Heykel Bronz, Kaide Afyon mermeri,	
Konumu	38°25'43"K 27°08'04"D	
Tasarımcısı	Pietro Canonica	
Açılış Tarihi	27 Temmuz 1932	
Yüksekliği	9m	
MEYDANA İLİŞKİN GÖZLEMLER		
	EVET	HAYIR
Geometrik bir plana sahip mi?	✓	
Denizle fiziksel bir bağlantısı var mı?	✓	
Denizle görsel bir bağlantısı var mı?	✓	
İkiden veya daha fazla yönden binalar tarafından çevrelenmiş mi?	✓	
Üçten fazla yönden alan kullanımı açısından sınırlandırılmış mı?	✓	
Bir etkinlik esnasında alan sınırlarının genişleyebilme potansiyeli var mı?		X
Meydan içerisinde bir anıt veya heykel bulunuyor mu?	✓	
Mekansal kapalılık etkisi bulunmakta mı?	✓	
Çevresinde bulunan bina yükseklikleri arasında ani bir değişiklik var mı?		X
Çevresinde bulunan binalar birbirleri ile uyumlu cephesel oranlara sahip mi?	✓	
Çevresinde bulunan binalar benzer kat yüksekliklerine sahip mi?	✓	
Alan içerisinde ağaç, çalı, kent mobilyası v.b. elemanlar bulunuyor mu?	✓	
Bulunuyorsa eğer bu elemanların miktarı ve niteliği yeterli düzeyde mi?		X
ANITA İLİŞKİN GÖZLEMLER		
	EVET	HAYIR
Çalışma alanı içerisinde bulunan anıt merkezi bir konumda mı?		X
Anıt bir platform üzerinde konumlanmış durumda mı?	✓	
Anıt ve var ise kaidesi oransal açıdan doğru bir ilişki içerisinde mi?	✓	
Anıt çalışma alanı içerisinde bir bütün olarak algılanabiliyor mu?	✓	
Anıt çalışma alanı genelinde sürekli olarak egemen bir pozisyonda mı?		X
Anıt insan ölçeği ile ilişkilendirilebilir boyutlarda mı?	✓	

Cumhuriyet dönemine ait modern bir anlayışın ürünü olan 7050 m² alan kaplayan Cumhuriyet Meydanının 318 m çevre uzunluğuna sahip yarım daire şeklinde bir planı vardır. Meydan sahip olduğu geometrik şekli ve biçimsel kuralara uygun, harmonik özellikler taşıması nedeniyle metrik meydanlar kategorisinde yerini almaktadır (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Cumhuriyet Meydanı alan sınırları ve yüzölçümü

Cumhuriyet Meydanı'nın sınırlayıcıları çeşitli turizm, ticari ve konut kullanımında olan binalar ve İzmir Körfezidir. Meydan batısında İzmir Körfezi, doğusunda 11 katlı bina blokları, kuzeyinde 11 katlı bir bina, güneyinde 12 katlı Mövenpick Hotel ve yine 12 katlı bir ticari ve konut amaçlı kullanılan bir bina, güney batı doğrultusunda 10 katlı PTT binası, güney doğusunda ise 12 katlı Swisshotel Büyük Efes ile fiziksel ve görsel açıdan sınırlandırılmıştır. Meydanı çevreleyen binalar 10-12 kat arasında değişkenlik göstermektedir (Şekil 4.6). Tüm bu çevreleme elemanları meydan genelinde 3 yönden kapalılık sağlamaktadır ve dört yönden de fiziksel olarak kısıtlanmış olan meydanın yüksek miktarda katılımcı sayısı beklenen etkinlikler esnasında herhangi bir doğrultuda genişleyebilme avantajı bulunmadığı tespit edilmiştir.

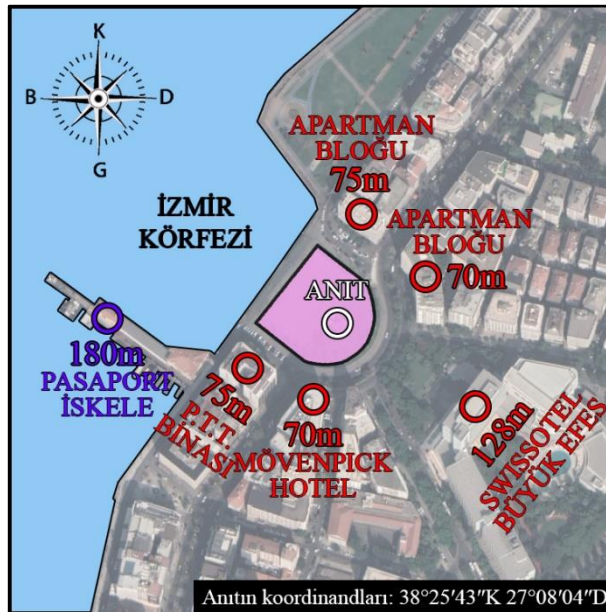
Şekil 4.6. Cumhuriyet Meydanı kesit çalışmaları

Meydan içerisinde $38^{\circ}25'43''\text{K}$ $27^{\circ}08'04''\text{D}$ koordinatlarında yer alan Gazi Heykeli bulunmaktadır. 3,75 m yüksekliğe sahip heykel, yüksekliği 5,25 m olan bir kaide üzerinde durmaktadır ve anıtın toplam yüksekliği 9 m'dir. Anıt körfeze bakar pozisyonda konumlandırılmıştır. Kaidenin 3 cephesi de çeşitli tasvirler içeren kabartmalarla süslenmiştir (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Gazi Anıtı

Anıtın konumu merkezi bir yerde değildir. Anıtın orta noktası merkez olarak alındığında Swisotel Büyük Efes'e 128 m, Mövenpick Hotel'e 70 m, PTT binasına 75 m, kuzey yönünde bulunan binaya 75 m ve kuzey doğu yönünde bulunan apartman bloklarına 70 m, Pasaport İskele'ye 180 m kuş uçuşu uzaklıktadır (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Sınırlayıcı öğelerin ve toplu taşıma duraklarının Gazi Anıtına olan uzaklıkları

4.3. Gündoğdu Meydanı

Çizelge 4.3 Gündoğdu Meydanı ve Cumhuriyet Ağacı Anıtı gözlem formu

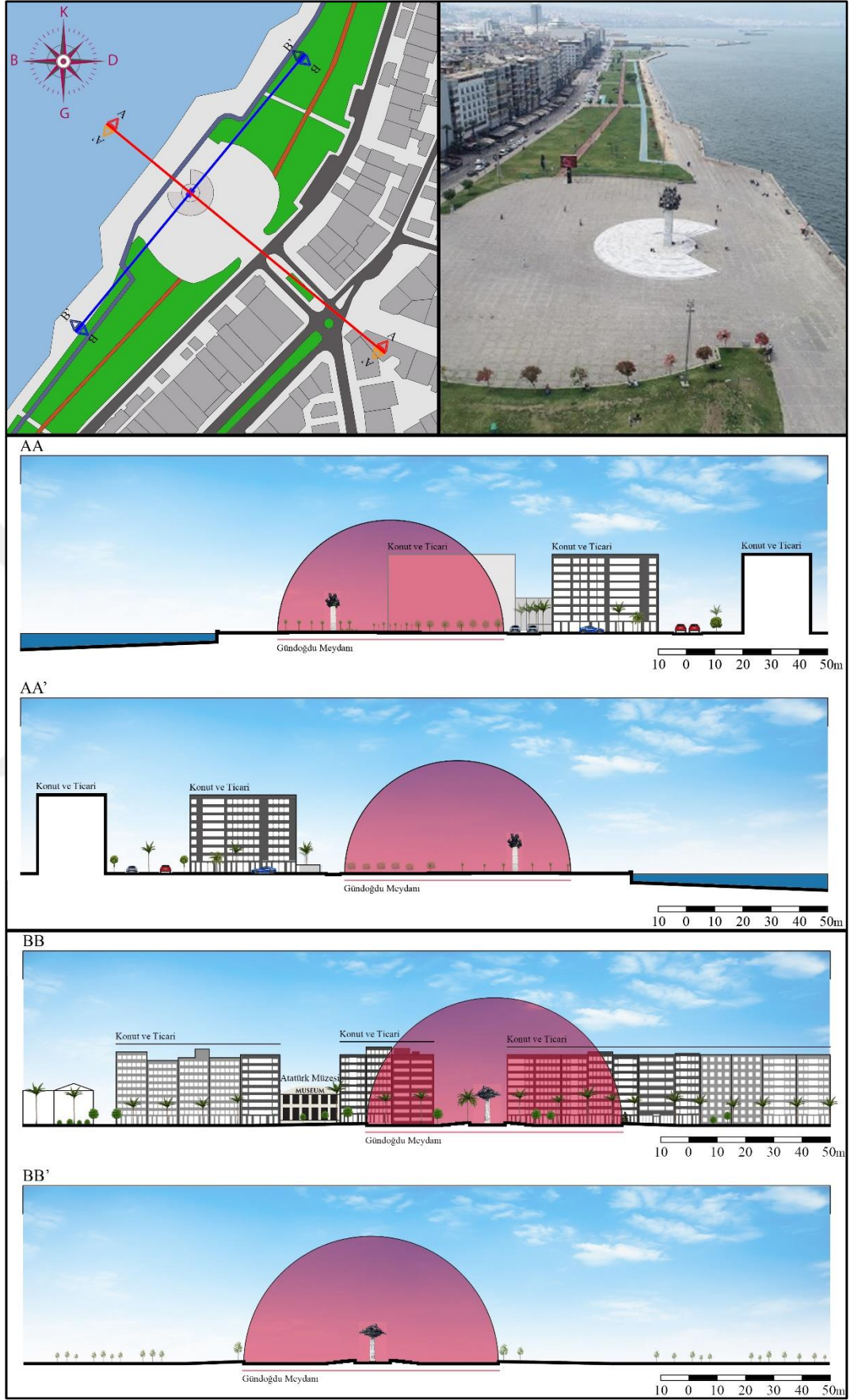
MEYDAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER		
Adı	Gündoğdu Meydanı	
Adresi	Konak-İzmir-Türkiye	
Konumu	38°26'09"K 27°08'22"D	
Yapılış Tarihi	1999	
Alanı	6000 m ²	
Çevresi	296m	
Alana Toplu Ulaşım İmkanları	Eshot, Vapur	
Kullanım Amaçları	Toplanma, Konser, Miting,	
İçerisindeki Anıt/Anıtlar	Cumhuriyet Ağacı	
ANIT HAKKINDA GENEL BİLGİLER		
Adı	Cumhuriyet Ağacı	
Türü	Anıt	
Malzemesi	Heykel Bakır, Kaide Mermer	
Konumu	38°26'09"K 27°08'22"D	
Tasarımcısı	Ferit Özşen	
Açılış Tarihi	29 Ekim 2003	
Yüksekliği	13,5	
MEYDANA İLİŞKİN GÖZLEMLER		
	EVET	HAYIR
Geometrik bir plana sahip mi?		X
Denizle fiziksel bir bağlantısı var mı?	✓	
Denizle görsel bir bağlantısı var mı?	✓	
İkiden veya daha fazla yönden binalar tarafından çevrelenmiş mi?		X
Üçten fazla yönden alan kullanımı açısından sınırlandırılmış mı?		X
Bir etkinlik esnasında alan sınırlarının genişleyebilme potansiyeli var mı?	✓	
Meydan içerisinde bir anıt veya heykel bulunuyor mu?	✓	
Mekansal kapalılık etkisi bulunmakta mı?		X
Çevresinde bulunan bina yükseklikleri arasında ani bir değişiklik var mı?		X
Çevresinde bulunan binalar birbirleri ile uyumlu cephesel oranlara sahip mi?		X
Çevresinde bulunan binalar benzer kat yüksekliklerine sahip mi?		X
Alan içerisinde ağaç, çalı, kent mobilyası v.b. elemanlar bulunuyor mu?	✓	
Bulunuyorsa eğer bu elemanların miktarı ve niteliği yeterli düzeyde mi?		X
ANITA İLİŞKİN GÖZLEMLER		
	EVET	HAYIR
Çalışma alanı içerisinde bulunan anıt merkezi bir konumda mı?		X
Anıt bir platform üzerinde konumlanmış durumda mı?	✓	
Anıt ve var ise kaidesi oransal açıdan doğru bir ilişki içerisinde mi?		X
Anıt çalışma alanı içerisinde bir bütün olarak algılanabiliyor mu?	✓	
Anıt çalışma alanı genelinde sürekli olarak egemen bir pozisyonda mı?	✓	
Anıt insan ölçeği ile ilişkilendirilebilir boyutlarda mı?		X

Çalışma alanları içerisinde günümüze en yakın tarihte İzmir'e kazandırılmış ve 6000 m² bir alan üzerinde bulunan Gündoğdu Meydanı çevresi 296 m olan ve kalkanı andıran bir planı vardır (Şekil 4.9).

Şekil 4.9. Gündoğdu Meydanı alan sınırları ve yüz ölçümü

Gündoğdu meydanının sınırlayıcıları çevresindeki ticari ve konut kullanımında olan binalar ve İzmir Körfezidir. Kuzey batı doğrultusunda İzmir Körfezi, doğu doğrultusunda ise Atatürk Müzesi ve Yunanistan Başkonsolosluğu haricinde 8-9 katlı apartman blokları, güney doğrultusunda ise 8-9 katlı apartman blokları ile fiziksel ve görsel açıdan sınırlandırılmıştır. Ancak kuzey doğu ve güney batı doğrultusunda herhangi bir sınırlayıcı unsur bulunmamaktadır (Şekil 4.10). Tüm bu çevreleme elemanları meydan genelinde sadece 1 doğrultuda kapalılık sağlamaktadır. Bu durumun; alan içerisinde bulunan kullanıcılar üzerinde kapalılık hissiyatı oluşmamasına sebebiyet verdiği gözlenmiştir. Yapılan gözlemler doğrultusunda sadece iki yönden fiziksel olarak kısıtlanmış olan meydanın yüksek miktarda katılımcı sayısı beklenen etkinlikler esnasında kuzey doğu ve güney batı doğrultularında genişleyebilme avantajı bulunduğu tespit edilmiştir.

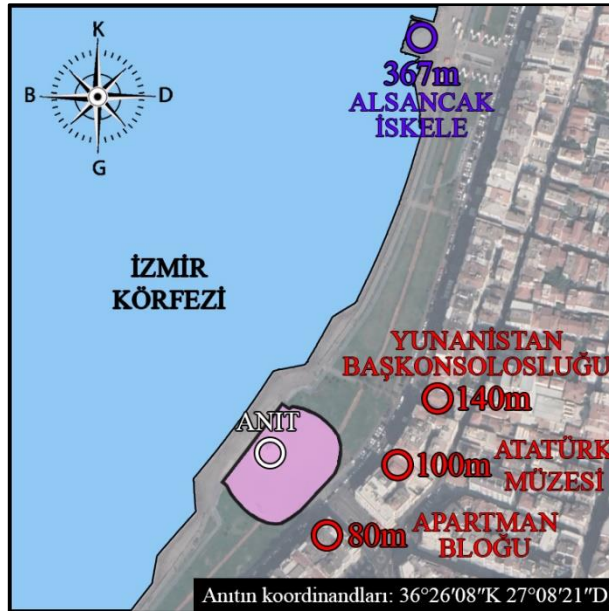
Şekil 4.10. Gündoğdu Meydanı kesit çalışmaları

Meydan içerisinde $38^{\circ}26'09''\text{K}$ $27^{\circ}08'22''\text{D}$ koordinatlarında 13,5 m'lik Cumhuriyet Ağacı Anıtı bulunmaktadır. Anıtın bulunduğu kot ise meydanın sahip olduğu kot değerine göre 25 cm yüksekte kalmaktadır (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Cumhuriyet Ağacı Anıtı

Anıtın konumu üzerinde bulunduğu platforma göre merkezi bir konumdadır fakat meydanın bütününe bakıldığında merkezi değildir. Anıtın orta noktası merkez olarak alındığında meydanı sınırlandıran apartman bloklarına 80m, Atatürk Müzesine 100 m, Yunanistan Başkonsolosluğuna 140 m, İzmir Körfezine 35 m ve Alsancak İskele'ye ise 367 m kuş uçuşu uzaklıktadır (Şekil 4.12).

Şekil 4.12. Sınırlayıcı öğelerin ve toplu taşıma duraklarının Cumhuriyet Ağacı Anıtına olan uzaklıkları

5. DEĞERLENDİRME

5.1. Atatürk Meydanı – İzmir Saat Kulesi

5.1.1. Ölçek kavramının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi

Atatürk Meydanı geometrik kurallara uygun kare şeklindeki planı nedeniyle “metrik meydanlar” kategorisinde incelenip Paul Zucker’in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre de “egemen meydanlar” sınıfında değerlendirilmiştir.

Meydan 65x78 m genişlik-uzunluk değerlerine sahiptir ve çevresinde 2-9 katlı binalar bulunmaktadır. İlk bakışta meydanın ve yakın çevresinin boyutları nedeniyle insan ölçeğinde olmadığı söylenebilir.

Atatürk Meydanı canlı peyzaj öğeleri yönünden değerlendirildiğinde; Meydan ve yakın çevresi arasında ölçekler arası geçişin sağlanması bakımından yeterli nitelik ve düzeye sahip olduğu görülmektedir. Meydan sınırları içerisinde bulunan bitkiler sahip oldukları habitusları sayesinde meydanı çevreleyen yapıları yeterince perdeleyebilir ve bulundukları ortamdaki ölçek algısını pozitif yönde etkiler niteliktedir. Bu nedenle meydan ve yakın çevresi insan ölçeğinde algılanmaya başlar (Şekil 5.1).

Şekil 5.1. Atatürk Meydanı yakın çevresi

Atatürk Meydanı cansız peyzaj öğeleri yönünden değerlendirildiğinde; Meydan ve yakın çevresi arasında ölçekler arası geçişin sağlanması bakımından

yeterli nitelik ve düzeye sahip olduğu görülmektedir. Meydan içerisinde bulunan aydınlatma elemanları, oturma birimleri ve çöp kovaları sahip oldukları antropometrik ölçüleri sayesinde meydan içerisinde hissedilen ölçek algısını pozitif yönde etkiler. Ayrıca süs havuzu ve kolonat öğeleri de alını görsel ve fiziksel olarak sınırlayarak tanımlanmış mekan hissini olumlu etkilemektedir

Ancak yer döşemesi olarak kullanılan farklı renk, doku ve boyutlardaki malzemeler, havanın güneşli ve açık olduğu zamanlarda birbirinden ayırt edilemez ve bu nedenle meydan içerisinde hissedilen ölçek algısını tam olarak pozitif yönde etkileyen özelliklere sahip değildir (Şekil 5.2).

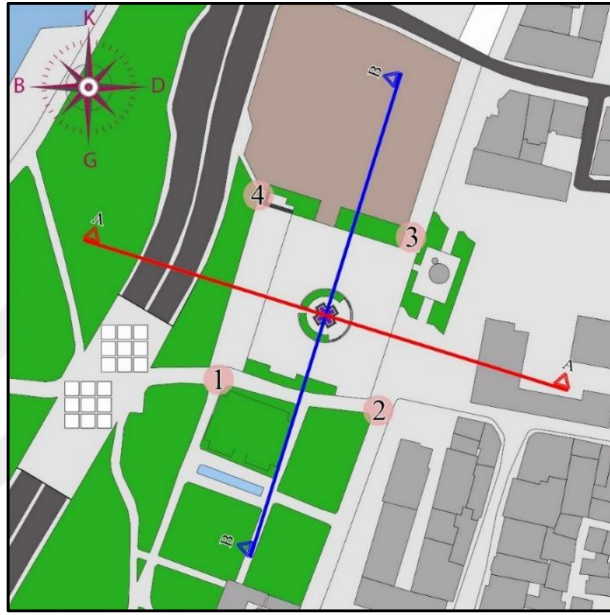

Şekil 5.2. Atatürk Meydanı içerisinde kullanılan yer döşemeleri

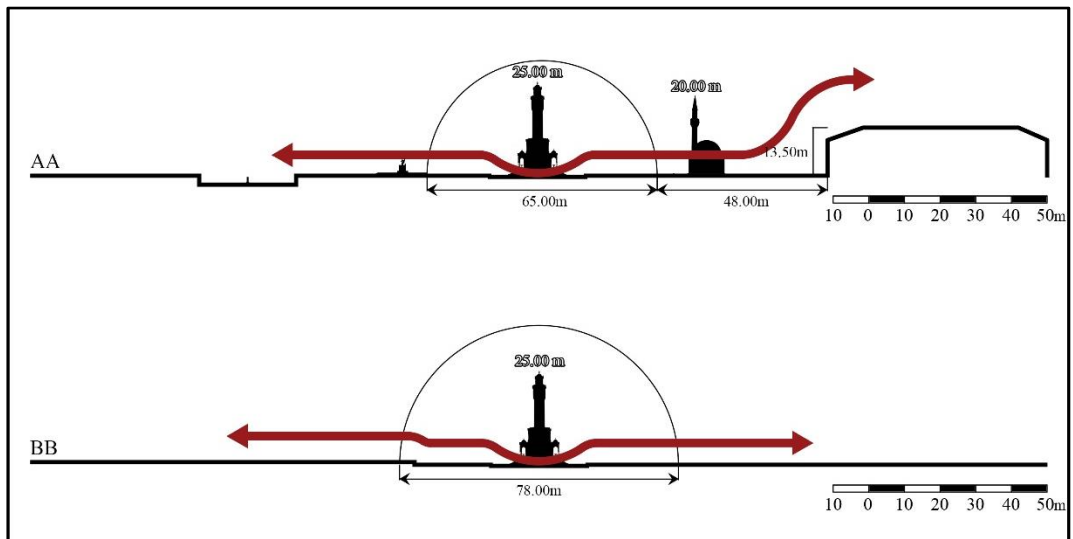
5.1.2. Oran ve mekânsal kapalılık kavramlarının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi

Atatürk Meydanı mekânsal kapalılık yönünden değerlendirildiğinde; Meydan, dokuz katlı İzmir Büyükşehir Belediyesi Ana Hizmet Binası'nın yıkımından sonra sadece doğu doğrultusunda binalar tarafından sınırlandırılmıştır. Kalan yönler ise çeşitli peyzaj (Kolonat, fiskiyeli havuz, bitkiler) öğeleriyle çevrelenmiştir. AA kesitinde gösterilen Hükümet Konağı'nın yüksekliğinin meydan genişliğine oranı 13,5/113'lük (0,119) bir değer ile açık mekan hissiyatı oluşturan a/6a oranından da matematiksel olarak küçük bir değere sahiptir (Şekil 5.4). BB kesitinde gösterilen kuzey ve güney doğrultularında ise herhangi bir yapı ya da yapı grubu bulunmamaktadır. Bu kısımlarda bulunan peyzaj öğeleri de yeterli

olmayan yükseklikleri nedeniyle meydan genelinde kapalılık hissiyatı oluşturmaz (Şekil 5.4). Şekil 5.3'te ise daire içerisine alınmış rakamlar meydanın kenar ve köşelerindeki açık olan kısımları temsil etmektedir. Bu açıklıklarda meydan içerisinde hissedilen açık mekan etkisini arttırmaktadır. Genel olarak Atatürk Meydanı'nın çevresindeki binaların ve peyzaj öğelerinin yükseklikleri meydanın sahip olduğu boyutlara oranla mekânsal kapalılık hissiyatı oluşturabilecek değerlerde değildir.

Şekil 5.3. Atatürk Meydanı AA ve BB bakış doğrultuları

Şekil 5.4. Atatürk Meydanı AA ve BB Kesiti

5.1.3. Geçmişten günümüze oran ve ölçek kavramlarının Atatürk Meydanı genelinde değerlendirilmesi;

Günümüzde meydanı çevreleyen binaların yüksekliklerini ve dış cephe detaylarını kendi aralarına değerlendirmeye aldığımızda her eşleşme farklı sonuçlar vermektedir. Bu farklılıklar nedeniyle kulenin doğu doğrultusunda bulunan binalar arasında boyutsal ve görsel açıdan bir uyum yoktur (Şekil 5.5).

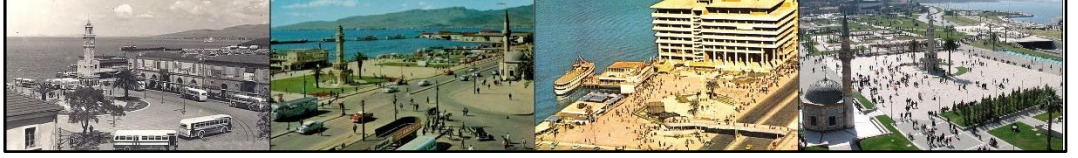
Şekil 5.5. Meydanın Doğu doğrultusunda bulunan binalar

Yalı Camii ve Hükümet Konağı ise eski dönemlerden kalma yerel dokuya ait en yakın örneklerdir. Bu örnekler üzerinde geçmiş dönemlere ait oran sistemleri ve dış cephe detayları kullanılmıştır. Bu iki bina kendi aralarında değerlendirmeye alındığında boyutsal ve görsel açıdan uyumlu olduğu görülmektedir (Şekil 5.6).

Şekil 5.6. Yalı Cami ve Hükümet Konağı

İlk zamanlarında Atatürk Meydanı'nın çevresinde bulunan binaların yükseklikleri ve dış cepheleri birbirleriyle uyumludur. Ayrıca o döneme ait bina yüksekliklerini insan boyutlarıyla kıyasladığımızda; meydanı çevreleyen yapıların insan ölçeğine uygun değerlerde olduğu görülmektedir. Tüm bunların bir sonucu olarak Atatürk Meydanı ilk zamanlarında insan ölçeği ile ilişkilendirilebilen bir meydan olarak nitelendirilebilir. Ancak yıllar içerisinde yaşanan çeşitli değişimler nedeniyle bazı dönemlerde Atatürk Meydanı'nın sahip olduğu ölçek olgusu değişkenlik göstermiş, bazı dönemlerde ise kaybolmuştur (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. Geçmişten Günümüze Atatürk Meydanı

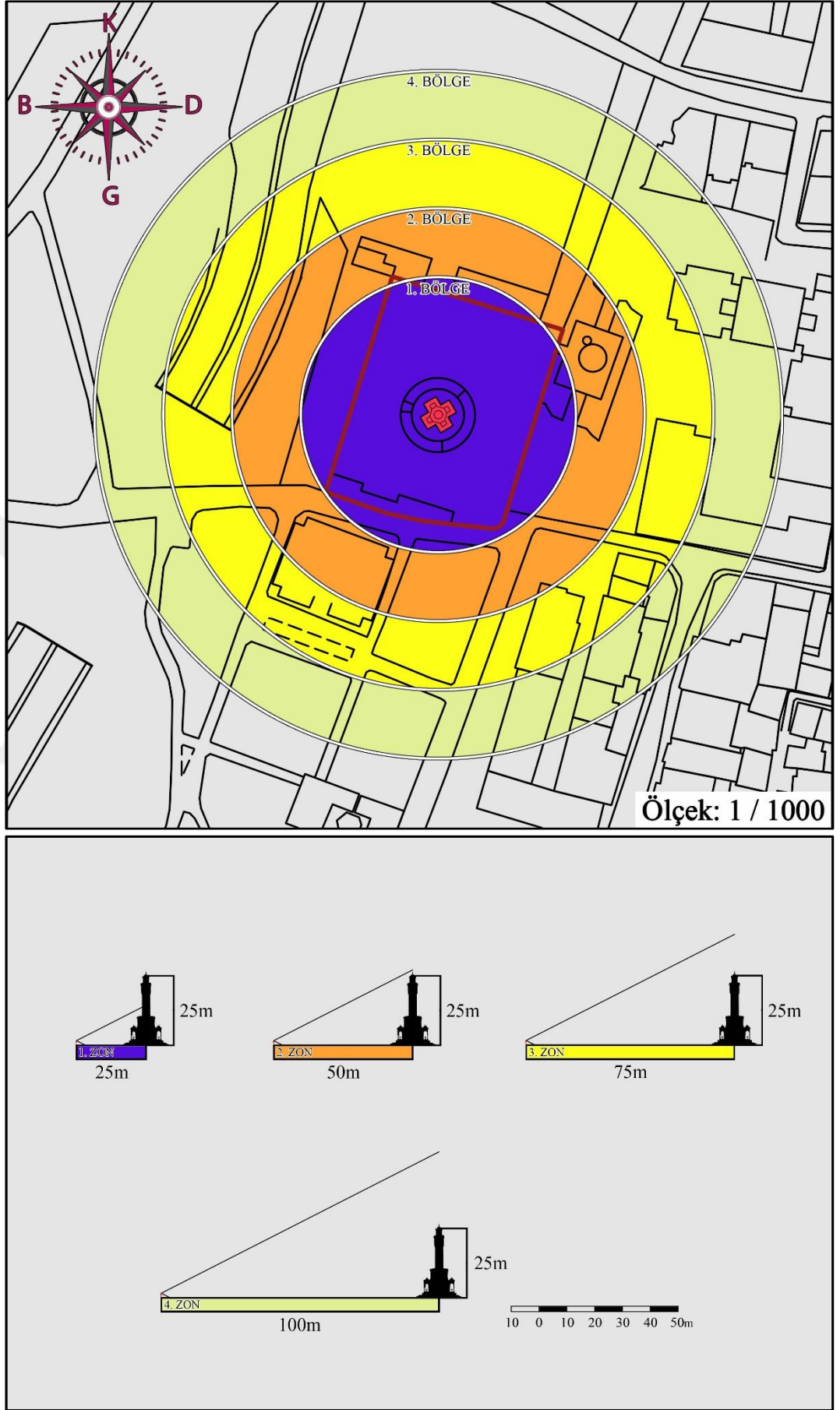
5.1.4. Oran-ölçek ve egemenlik kavramlarının İzmir Saat Kulesi genelinde değerlendirmesi

Geçmişe yönelik fotoğraflar ve kaynaklar incelendiğinde İzmir Saat Kulesi alan içerisinde konumlandığı ilk zamanlarda “anıtsal ölçek” kavramına daha yakın değerlere sahip olduğu söylenebilir. Kule o dönemki meydan geneline bakıldığında yüksekliği insan ölçeği ile ilişkili çevrenleme elemanlarının merkezinde ve uzak mesafelerden de fark edilebilir durumdaydı. Ancak Atatürk Meydanı’nın yıllar geçtikçe yaşadığı değişimler doğrultusunda çevresinde bulunan binaların kat yükseklikleri ve sayılarında bir artış görülmektedir (Şekil 5.7).

Günümüzde meydan çevresinde bulunan yüksek katlı binalar nedeniyle iki yönlü bir görsel sınırlama söz konusudur. Kule sadece kuzey batı ve güney batı doğrultularında sağlıklı bir gözle 1,5 km mesafeye kadar seçilebilir durumdadır.

Meydanı çevreleyen binaların yüksekliklerini İzmir Saat Kulesi’nin yüksekliği ile kıyasladığımızda; kule her zaman egemen bir konumdadır. Bunun nedeni meydana komşu parsellerde bulunan çevreleme elemanlarının hiçbirinin boyutsal ve konumsal açıdan kule ile egemenlik yarışı içerisine bulunmamasından kaynaklanmaktadır. İzmir Saat Kulesi, meydan içerisinde merkezi bir konumdadır. Bu merkezi konum kulenin egemenlik etkisinin meydan genelinde eşit derecede hissedilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca kulenin yakın çevresinde yapılmış olan peyzaj tasarım çalışması İzmir Saat Kulesi’nin vurgu etkisini arttırarak egemenlik hissiyatını güçlendirmektedir. Çalışma içerisinde kullanılan bitkiler kulenin yakın çevresine farklı bir doku ve renk kazandırmaktadır. Bu çalışma içerisinde yıllardır var olan iki adet palmiye ağacı kuleyle birlikte ikonik bir görsel oluşturmaktadır.

Atatürk Meydanı içerisinde yer alan Saat Kulesi 25 m yüksekliğe sahiptir. Saat Kulesini değerlendirmeye aldığımızda; 0 – 50 m’lik bir alan içerisinde kule bir bütün olarak algılanamaz çünkü bir yapı ancak kendi yüksekliğinin iki katı mesafeden bir bütün olarak algılanabilir. 0 – 50 m’lik bir alan içerisinde bulunan bir gözlemci kuleye ait olan kısımları ve detayları algılayabilir. Bu alan şekil: üzerinde mavi renkte gösterilmiş olup 1. Zon olarak adlandırılmıştır. 1. Zonun hemen bitiminde turuncu renkle başlayan ve 2. Zon ismini verdiğimiz alan 50 m sonrasında başlayan ve 75 m’lik bir mesafeye ulaşıldığında son bulan alan içerisindeki kısımdır ve kule bu zon içerisinde rahatlıkla bir bütün halinde algılanabilir. Sarı renkle gösterilen 75 – 100 m’lik bir alan içerisinde bulunan 3. Zonda ise Saat Kulesi baskın etkisini sürdürmekle beraber artık görüş alanı içerisine giren diğer yapılarla ilişkili bir şekilde algılanmaya başlamaktadır. Açık sarı renk ile gösterilen ve 100 m’lik bir mesafeden sonra başlayan 4. Zon içerisinde ise Saat Kulesi yavaş yavaş sahip olduğu baskın özelliğini yitirmeye başlar (Şekil 5.8). Birkaç bakış noktası dışında meydanın boyutları anıtın alan sınırları içerisinde bir bütün olarak algılanabilmesi için yetersizdir. Ancak İzmir Saat Kulesi alan içerisindeki baskın konumunu hiçbir zaman kaybetmemektedir (Şekil 5.8).

Şekil 5.8. İzmir Saat Kulesi'nin meydan genelindeki oransal analizi

5.2. Cumhuriyet Meydanı – Gazi Anıtı

5.2.1. Ölçek kavramının Cumhuriyet Meydanı genelinde değerlendirilmesi

Cumhuriyet Meydanı geometrik kurallara uygun kare ve yarım daire şekillerinin birleşiminden oluşan planı nedeniyle “metrik meydanlar” kategorisinde incelenip Paul Zucker’in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre de “egemen meydanlar” ve “çekirdek meydanlar” sınıfında değerlendirilmiştir.

Meydan 88x90 m genişlik-uzunluk değerlerine sahiptir ve çevresinde 10-11 katlı binalar bulunmaktadır. İlk bakışta meydanın ve yakın çevresinin boyutları nedeniyle insan ölçeğinde olmadığı söylenebilir.

Cumhuriyet Meydanı canlı peyzaj öğeleri yönünden değerlendirildiğinde; meydan ve yakın çevresi arasında ölçekler arası geçişin sağlanması bakımından anıt ve yakın çevresi dışında yeterli nitelik ve düzeye sahip olmadığı görülmektedir. Meydan sınırları içerisinde 21 adet hurma bulunmaktadır. Hurma bitkisi sahip olduğu habitusu nedeniyle meydanı çevreleyen yapıları yeterince perdeleyemez. Bu nedenle meydan ve yakın çevresindeki binalar insan ölçeğinin üstünde algılanmaya devam eder (Şekil 5.9).

Şekil 5.9. Cumhuriyet Meydanı yakın çevresi

Cumhuriyet Meydanı cansız peyzaj öğeleri yönünden değerlendirildiğinde; meydan ve yakın çevresi arasında ölçekler arası geçişin sağlanması bakımından yer

döşemeleri dışında yeterli nitelik ve düzeye sahip olmadığı görülmektedir. Meydan içerisinde antropometrik ölçüleriyle bulunduğu ortamdaki ölçek algısını pozitif yönde etkileyebilecek herhangi bir oturma birimi ve çöp kovası bulunmamaktadır.

Ancak yer döşemesi olarak kullanılan malzemeler boyutlarıyla, dokularıyla ve renkleriyle meydan içerisinde hissedilen ölçek algısını pozitif yönde etkileyen özelliklere sahiptir. Yer döşemelerinde farklı boyut, renk ve dokuda iki ayrı malzeme kullanılmıştır. Açık renkli olan ana döşemeyi oluştururken, koyu renkli malzeme ile ızgarasal bir desen yaratılarak tek düze görünümünden kaçınılmıştır ve bu desenin boyutları insan ölçeğinde mekan olgusunu destekler niteliktedir. (Şekil 5.10). Bu nedenle Cumhuriyet Meydanı insan ölçeğinden tamamen kopuk bir halde değildir.

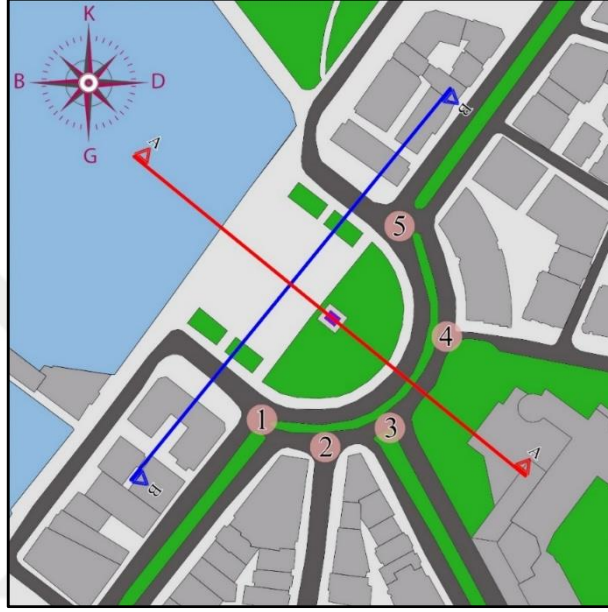

Şekil 5.10. Cumhuriyet Meydanı içerisinde kullanılan yer döşemeleri

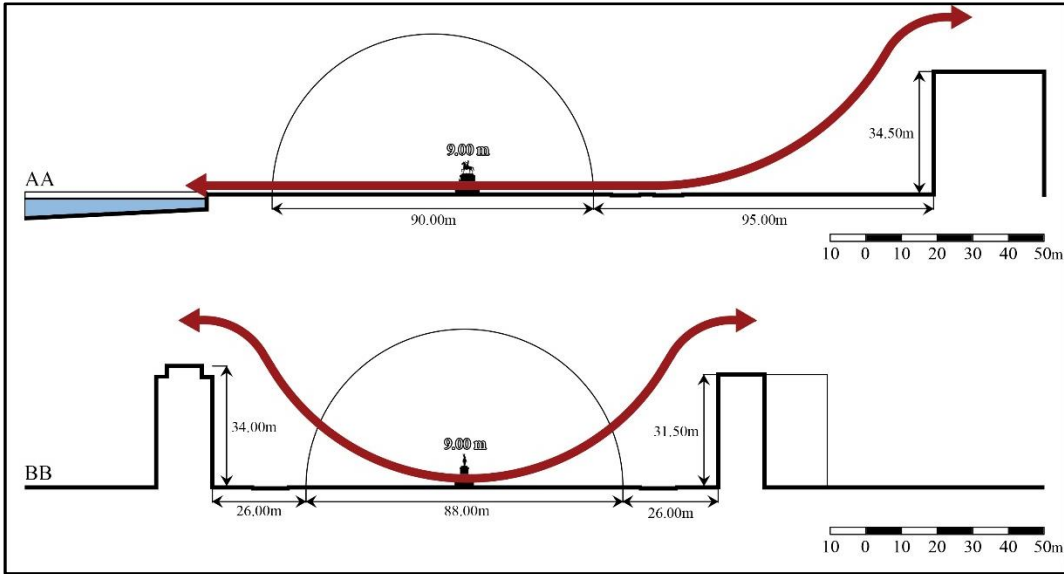
5.2.2. Oran ve mekânsal kapalılık kavramlarının Cumhuriyet Meydanı genelinde değerlendirilmesi

Cumhuriyet Meydanı mekânsal kapalılık yönünden değerlendirildiğinde; Meydan sadece kuzeybatı doğrultusunda binalar tarafından sınırlandırılmamıştır. Kalan yönler çeşitli yapı ve yapı gruplarıyla ve peyzaj öğeleriyle çevrelenmiştir. AA kesitinde gösterilen Swissôtel Büyük Efes İzmir binasının yüksekliğinin meydan genişliğine oranı $34,5/185$ 'lik (0,186) bir değer ile açık mekan hissiyatı oluşturan $a/5a$ oranına yakınsamaktadır. BB kesitinde gösterilen anıta göre kuzeydoğu ve güneybatı doğrultularında bulunan yapı yüksekliklerinin meydan genişliğine oranları da $34/140$ (0,242) ve $31,5/140$ 'lik (0,225) değerleri nedeniyle açık mekan hissiyatı oluşturan $a/4a$ ve $a/5a$ oranlarına yakınsamaktadır (Şekil 5.12). Şekil 5.11'de ise daire içerisine alınmış rakamlar meydanın kenar ve köşelerindeki

açık olan kısımları temsil etmektedir. Bu açıklıklarda meydan içerisinde hissedilen açık mekan etkisini arttırmaktadır. Genel olarak Cumhuriyet Meydanı'nın çevresindeki binaların ve peyzaj öğelerinin yükseklikleri meydanın sahip olduğu boyutlara oranla tam anlamıyla mekânsal kapalılık hissiyatı oluşturabilecek değerlerde değildir. Ancak diğer 2 çalışma alanına göre bu hissiyat daha kuvvetlidir.

Şekil 5.11. Cumhuriyet Meydanı AA ve BB bakış doğrultuları

Şekil 5.12. Cumhuriyet Meydanı AA ve BB Kesiti

5.2.3. Geçmişten günümüze oran ve ölçek kavramlarının Cumhuriyet Meydanı genelinde değerlendirilmesi;

Günümüzde meydanı çevreleyen binaların yüksekliklerini ve dış cephe detaylarını kendi aralarına değerlendirmeye aldığımızda eşleşmeler benzer sonuçlar vermektedir. Bu benzerlikler nedeniyle anıtın kuzeydoğu doğrultusunda yer alan binalar arasında boyutsal ve görsel açıdan bir uyum vardır (Şekil 5.13).

Şekil 5.13. Meydanın kuzeydoğu doğrultusunda kalan binalar

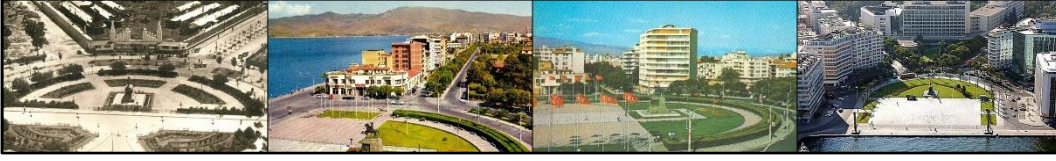
Mövenpick Hotel ve Salih İşgören İş Hanı (Türk Telekom) binaları ise çevredeki binalardan daha farklı bina – kat yüksekliğine ve dış cephe detaylarına sahiptir. Bu nedenle anıtın güney ve güneybatı doğrultularında bulunan binalar arasında boyutsal ve görsel açıdan bir uyum yoktur (Şekil 5.14).

Şekil 5.14. Meydanın doğu ve güneydoğu doğrultularında kalan binalar

İlk zamanlarında Cumhuriyet Meydanı'nın çevresinde bulunan binaların yükseklikleri ve dış cepheleri birbirleriyle uyumludur. Ayrıca o döneme ait bina yüksekliklerini insan boyutlarıyla kıyasladığımızda; meydanı çevreleyen yapıların insan ölçeği ile ilişkilendirilebilen değerlerde olduğu görülmektedir. Tüm bunların bir sonucu olarak Cumhuriyet Meydanı ilk zamanlarında insan ölçeği ile ilişkilendirilebilen bir meydan olarak nitelendirilebilir. Ancak yıllar içerisinde

yaşanan çeşitli değişimler nedeniyle bazı dönemlerde Cumhuriyet Meydanı'nın sahip olduğu ölçek olgusu değişkenlik göstermiştir (Şekil 5.15).

Şekil 5.15: Geçmişten Günümüze Cumhuriyet Meydanı

5.2.4. Oran-ölçek ve egemenlik kavramlarının Gazi Anıtı genelinde değerlendirmesi

Geçmişe yönelik fotoğraflar ve kaynaklar incelendiğinde Gazi Anıtı meydan içerisinde konumlandığı ilk zamanlarda “anıtsal ölçek” kavramına daha yakın değerlerdedir. Anıt o dönemki meydan geneline bakıldığında yüksekliği insan ölçeği ile ilişkili çevreleme elemanlarının merkezinde ve uzak mesafelerden de fark edilebilir durumdaydı. Ancak Cumhuriyet Meydanı'nın yıllar geçtikçe yaşadığı değişimler doğrultusunda çevresinde bulunan binaların miktarlarında, kat yükseklikleri ve sayılarında bir artış görülmektedir.

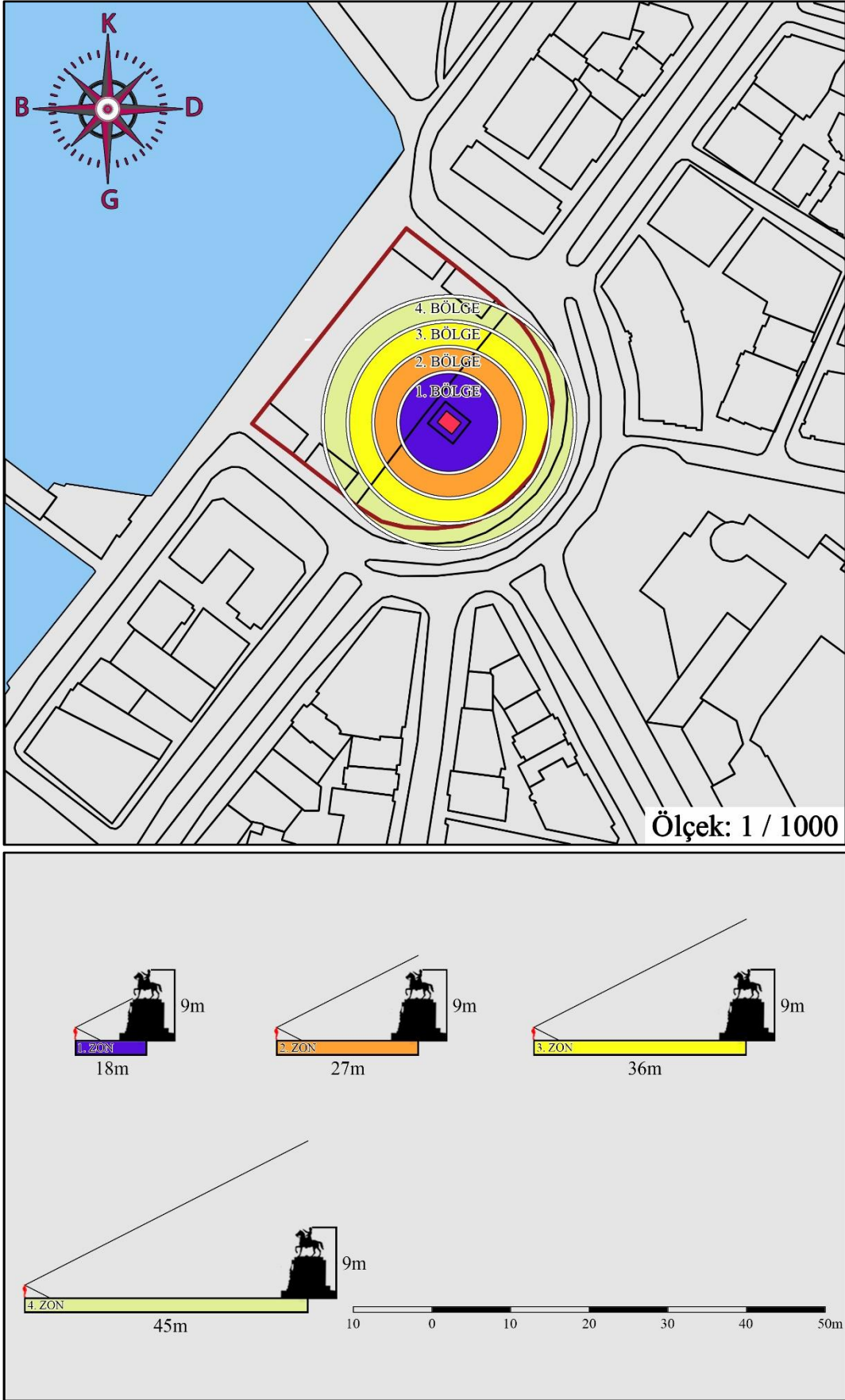
Günümüzde ise meydan çevresinde bulunan yüksek katlı binalar nedeniyle üç yönlü bir görsel sınırlandırma söz konusudur. Anıt sadece kuzey batı doğrultusunda, sağlıklı bir gözle 1.5 km mesafeye kadar seçilebilir durumdadır.

Meydanı çevreleyen binaların yüksekliklerini Gazi Anıtı'nın yüksekliği ile kıyasladığımızda; Gazi Anıtı insan ölçeğine daha yakın değerde boyutlara sahipken diğer yapılar boyut olarak bu ölçeğin üstüne çıkmış durumdadır. Bu nedenle çevredeki binalar boyutlarından kaynaklı olarak anıt üzerinde bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Ayrıca Gazi Anıtı, meydan içerisinde merkezi bir konumda değildir. Bu durum anıtın egemenlik etkisinin meydan genelinde eşit derecede hissedilememesine neden olmaktadır. Tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen anıt üzerinde var olan bu baskıyı kırmaya yönelik birkaç etmenden söz etmek mümkündür: Anıtın yakın çevresinde yapılmış olan peyzaj tasarım çalışmaları Gazi Anıtı'nın vurgu etkisini arttırmaktadır. Çalışma içerisinde kullanılan bitkiler anıtın

arka fonuna farklı bir doku ve renk kazandırmaktadır. Bu sayede anıt, arka planında bulunan binalardan rahatlıkla ayırt edilebilmektedir.

Cumhuriyet Meydanı içerisinde yer alan Gazi Anıtı 9 m yüksekliğe sahiptir. Gazi Anıtını değerlendirmeye aldığımızda; 0 – 18 m’lik bir alan içerisinde kule bir bütün olarak algılanamaz çünkü bir yapı ancak kendi yüksekliğinin iki katı mesafeden bir bütün olarak algılanabilir. 0 – 18 m’lik bir alan içerisinde bulunan bir gözlemci anıta ait olan kısımları ve detayları algılayabilir. Bu alan şekil: üzerinde mavi renkte gösterilmiş olup 1. Zon olarak adlandırılmıştır. 1. Zonun hemen bitiminde turuncu renkle başlayan ve 2. Zon ismini verdiğimiz alan 18 m sonrasında başlayan ve 27 m’lik bir mesafeye ulaşıldığında son bulan alan içerisindeki kısımdır ve anıt bu zon içerisinde rahatlıkla bir bütün halinde algılanabilir. Sarı renkle gösterilen 27 – 36 m’lik bir alan içerisinde bulunan 3. Zonda ise Gazi Anıtı baskın etkisini sürdürmekle beraber anıt artık görüş alanı içerisine giren diğer yapılarla ilişkili bir şekilde algılanmaya başlamaktadır. Açık sarı renk ile gösterilen ve 36 m’lik bir mesafeden sonra başlayan 4. Zon içerisinde ise Gazi Anıtı yavaş yavaş sahip olduğu baskın özelliğini yitirmeye başlar (Şekil 5.16).

Meydanın boyutları anıtın alan sınırları içerisinde bir bütün olarak algılanabilmesi için yeterlidir. Ancak Gazi Anıtı alan içerisinde boyutsal açıdan tam anlamıyla egemen bir konuma geçememektedir (Şekil 5.16).

Şekil 5.16. Gazi Anıtı'nın meydan genelindeki oransal analizi

5.3. Gündoğdu Meydanı – Cumhuriyet Ağacı Anıtı

5.3.1. Ölçek kavramının Gündoğdu Meydanı genelinde değerlendirilmesi

Gündoğdu Meydanı geometrik kurallara uymayan kalkanı andıran planı nedeniyle “ritmik meydanlar” kategorisinde incelenip Paul Zucker’in yapmış olduğu sınıflandırmaya göre de “egemen meydanlar” ve “çekirdek meydanlar” sınıfında değerlendirilmiştir.

Gündoğdu Meydanı 80x100 m genişlik-uzunluk değerlerine sahiptir ve çevresinde 8-9 katlı binalar bulunmaktadır. İlk bakışta meydanın ve yakın çevresinin boyutları nedeniyle insan ölçeğinde olmadığı söylenebilir.

Gündoğdu Meydanı canlı peyzaj öğeleri yönünden değerlendirildiğinde; Meydan ve yakın çevresi arasında ölçekler arası geçişin sağlanması bakımından yeterli nitelik ve düzeye sahip olmadığı görülmektedir. Meydan sınırları içerisinde bulunan bitkiler sahip oldukları habitusları nedeniyle meydanı çevreleyen yapıları yeterince perdeleyemez ve bulundukları ortamdaki ölçek algısını pozitif yönde etkileyen nitelikleri yoktur. Bu nedenle meydan ve yakın çevresi insan ölçeğinin üstünde algılanmaya devam eder (Şekil 5.17).

Şekil 5.17. Gündoğdu Meydanı yakın çevresi

Gündoğdu Meydanı cansız peyzaj öğeleri yönünden değerlendirildiğinde; meydan ve yakın çevresi arasında ölçekler arası geçişin sağlanması bakımından yer döşemeleri dışında yeterli nitelik ve düzeye sahip olmadığı görülmektedir. Meydan

içerisinde antropometrik ölçüleriyle bulunduğu ortamdaki ölçek algısını pozitif yönde etkileyebilecek herhangi bir oturma birimi ve çöp kovası bulunmamaktadır. İnsanlar meydan içerisinde dinlenebilmek için anıtın bulunduğu 16 m’lik yarı çapa sahip “Packman” karakterini andıran dairesel platform üzerindeki basamakları ve meydanı sınırlayan duvarları oturma birimi olarak kullanmaktadır.

Ancak yer döşemesi olarak kullanılan malzemeler, meydan içerisinde hissedilen ölçek algısını pozitif yönde etkileyen özelliklere sahiptir. Yer döşemelerinde farklı renk ve dokuda iki ayrı malzeme kullanılmıştır. Açık renkli olan ana döşemeyi oluştururken, koyu renkli malzeme ile ızgarasal bir desen yaratılmıştır ve bu sayede tek düze görünümünden kaçınılmıştır (Şekil 5.18). Bu nedenle Gündoğdu Meydanı insan ölçeğinden tamamen kopuk bir halde değildir.

Şekil 5.18. Gündoğdu Meydanı içerisinde kullanılan yer döşemeleri

5.3.2. Oran ve mekânsal kapalılık kavramlarının Gündoğdu Meydanı genelinde değerlendirilmesi

Gündoğdu Meydanı mekânsal kapalılık yönünden değerlendirildiğinde; Meydan sadece güneydoğu doğrultusunda binalar tarafından sınırlandırılmıştır. Kalan yönler ise çeşitli peyzaj öğeleri ve İzmir Körfezi ile çevrelenmiştir. AA kesitinde gösterilen binaların yüksekliklerinin meydan genişliğine oranı ise 27.5/100’lük bir değerle açık mekan hissiyatı oluşturan a/4a oranına yakınsamaktadır. BB kesitinde gösterilen kuzeydoğu ve güneybatı doğrultularında ise herhangi bir yapı ya da yapı grubu bulunmamaktadır. Bu kısımlarda bulunan

5.3.3. Geçmişten günümüze oran ve ölçek kavramlarının Gündoğdu Meydanı genelinde değerlendirilmesi;

Günümüzde meydanı çevreleyen binaların yüksekliklerini ve dış cephe detaylarını kendi aralarına değerlendirmeye aldığımızda eşleşmeler benzer sonuçlar vermektedir. Bu benzerlikler nedeniyle meydanın güney doğrultusunda yer alan binalar arasında boyutsal ve görsel açıdan bir uyum vardır (Şekil 5.21). 1

Şekil 5.21. Gündoğdu Meydanı'nın doğu doğrultusunda bulunan binalar

Atatürk Müzesi ve Yunanistan Başkonsolosluğu ise çevredeki binalardan daha farklı bina – kat yüksekliğine ve dış cephe detaylarına sahiptir. Bu nedenle meydanın doğu doğrultusunda bulunan binalar arasında boyutsal ve görsel açıdan bir uyum yoktur (Şekil 5.22).

Şekil 5.22. Yunan Başkonsolosluğu (Solda) ve Atatürk Müzesi (Sağda)

İlk zamanlarından itibaren Gündoğdu Meydanı'nın çevresinde bulunan binaların yükseklikleri ve dış cepheleri birbirleriyle uyumdur. Ancak o döneme ait bina yüksekliklerini insan boyutlarıyla kıyasladığımızda; meydanı çevreleyen yapıların insan ölçeğine uygun değerlerde olmadığı göze çarpmaktadır. Tüm bunların bir sonucu olarak Gündoğdu Meydanı ilk zamanlarından itibaren insan ölçeği ile ilişkilendirilemeyen bir meydan olarak nitelendirilebilir. Yıllar içerisinde

meydanın sahip olduğu ölçek olgusunu değiştirecek türden bir değişim yaşanmamıştır.

Şekil 5.23. Gündoğdu Meydanı ve yakın çevresinin yıllar içerisindeki değişimi

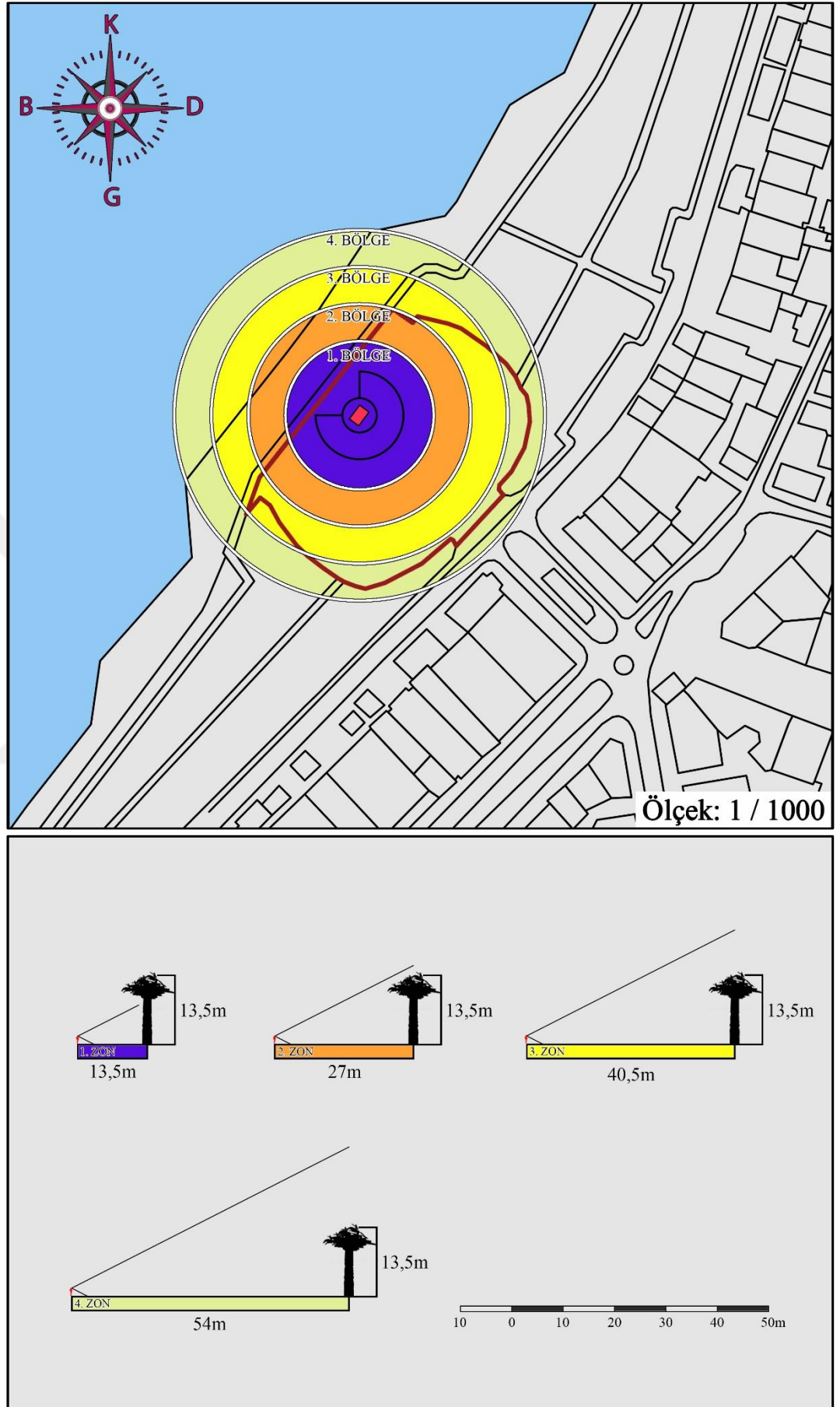
5.3.4. Oran-ölçek ve egemenlik kavramlarının Cumhuriyet Ağacı Anıtı genelinde değerlendirmesi

Geçmişe yönelik ve güncel fotoğraflar ve kaynaklar incelendiğinde Cumhuriyet Ağacı Anıtı meydan içerisinde konumlandığı ilk zamanlarından itibaren “anıtsal ölçek” kavramına yakın değerlerdedir. Günümüzde meydan çevresinde bulunan binalar nedeniyle tek yönlü bir görsel sınırlama söz konusudur. Anıt üç yönden de sağlıklı bir gözle 1,5 km mesafeye kadar seçilebilir durumdadır.

Meydanı çevreleyen binaların yüksekliklerini Cumhuriyet Ağacı Anıtı’nın yüksekliği ile kıyasladığımızda; anıt her zaman egemen bir konumdadır. Bunun nedeni meydana komşu parsellerde bulunan çevreleme elemanlarının hiçbirinin boyutsal ve konumsal açıdan anıt ile egemenlik yarışı içerisine bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Meydanın güneydoğu doğrultusundaki taşıt yolu (Atatürk Caddesi) ve kaldırımlar toplamda 20 m’lik genişlikleri sayesinde meydan ile çevresindeki binalar arasına bir miktar mesafe koymaktadır. Anıt ise meydan içerisindeki konumu nedeniyle kendisini çevreleyen binalardan 85 m uzaklıkta bulunmaktadır. Bu mesafe meydan içerisinde bulunan insanların derinlik-boyut-uzaklık algısına doğrudan etki yapmaktadır ve çevredeki binaların anıt üzerinde kurabileceği potansiyel olumsuz etkileri nötrlemektedir. Ancak Cumhuriyet Ağacı Anıtı, meydan içerisinde merkezi bir konumda değildir. Bu durum anıtın egemenlik etkisinin meydan genelinde eşit derecede hissedilememesine neden olmaktadır. Ayrıca anıtın yakın çevresinde Cumhuriyet Ağacı’nın vurgu etkisini arttıracak türden herhangi bir peyzaj ögesi bulunmamaktadır.

Gündoğdu Meydanı içerisinde yer alan Cumhuriyet Ağacı Anıtı 13,5 m yüksekliğe sahiptir. Cumhuriyet Ağacı Anıtını değerlendirmeye aldığımızda; 0 – 27 m’lik bir alan içerisinde Cumhuriyet Ağacı bir bütün olarak algılanamaz çünkü bir yapı ancak yüksekliğinin iki katı bir mesafeden bütün olarak algılanabilir. 0 – 27 m’lik bir alan içerisinde bulunan bir gözlemci rahatlıkla anıt üzerindeki detayları ve figürleri algılayabilir. Bu alan şekil:3 üzerinde mavi renkle gösterilen 1. Zondur. 27 - 40,5 m’lik bir alan içerisinde anıt rahatlıkla bir bütün olarak algılanmaya başlar ve anıtın meydan içerisinde bulunan ziyaretçilerine hissettirdiği egemenlik etkisi en üst düzeye ulaşır. Bu alan şekil:3 üzerinde turuncu renkle gösterilen 2. Zondur. 40,5 – 54 m’lik bir alan içerisinde anıt baskın egemenlik etkisini sürdürmekle beraber artık görüş alanı içerisine giren diğer yapılarla da ilişkili bir şekilde algılanmaya başlar. Bu alan şekil:3 üzerinde sarı renkle gösterilen 3. Zondur. 54 m’lik bir mesafeden sonra başlayan alan içerisinde ise anıt baskın özelliğini yitirir ve görüş alanı içerisine giren diğer yapılarla birlikte bir bütünün parçası haline gelir. Bu alan şekil:3 üzerinde açık sarı renkle gösterilen 4. Zondur (Şekil 5.24).

Meydanın boyutları, anıtın alan sınırları içerisinde bir bütün olarak algılanabilmesi için yeterlidir ve Cumhuriyet Ağacı Anıtı alan içerisindeki egemen konumunu hiçbir zaman kaybetmemektedir (Şekil 5.24).

Şekil 5.24. Cumhuriyet Ağacı Anıtı'nın meydan genelindeki oransal analizi

5.4. Üç çalışma alanı kapsamında genel bir değerlendirme

Meydan boyutları açısından; 7050 m²'lik yüz ölçümüyle Cumhuriyet Meydanı birinci, 6000 m²'lik yüz ölçümüyle Gündoğdu Meydanı ikinci, 5016 m²'lik yüz ölçümüyle Atatürk Meydanı en küçük meydan olarak son sıradadır (Şekil 5.25).

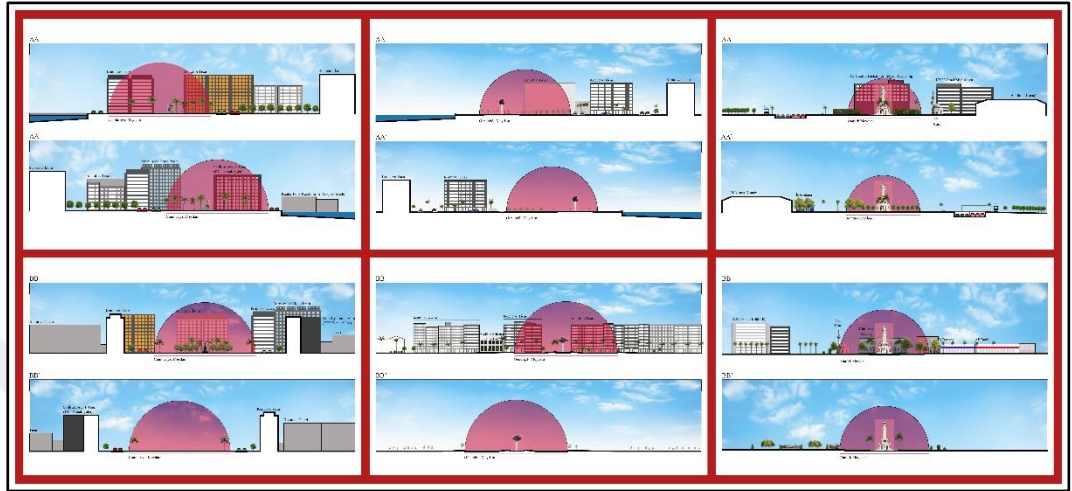
Şekil 5.25. Soldan sağa Cumhuriyet Meydanı – Gündoğdu Meydanı – Atatürk Meydanı

Çevresindeki binaların görsel uyumu açısından; Benzer dış cephe detaylarının kullanıldığı ve çevresindeki bina yüksekliklerinin birbirleriyle olan oransal uygunluğuyla ortaya çıkan kentsel dokusu nedeniyle Cumhuriyet Meydanı birinci sırada en uyumlu meydan olarak yerini alırken, Atatürk Müzesi ve Yunanistan Baş Konsolosluğu binalarının sahip olduğu dış cephe detaylarındaki ve bina yüksekliklerindeki farklılıklar nedeniyle Gündoğdu Meydanı ikinci, neredeyse her bina cephesinde farklı detayları barındıran ve bina yükseklikleri birbirlerinden farklı olan Atatürk Meydanı son sıradadır (Şekil 5.26).

Şekil 5.26. Soldan sağa Cumhuriyet Meydanı yakın çevresi - Gündoğdu Meydanı yakın çevresi - Atatürk Meydanı yakın çevresi

Çevresindeki binaların boyutsal uyumu açısından; Çevredeki bina yüksekliklerinin alan genişliğine oranlanmasıyla $a/4a$ değerine en yakın değerlere sahip olan Cumhuriyet Meydanı birinci sırada en uyumlu meydan olarak yerini alırken, $a/4a$ değerine yakınsayan Gündoğdu Meydanı ikinci, $a/6a$ 'dan da daha küçük sayısal bir değere sahip olan Atatürk Meydanı ise son sıradadır (Şekil 5.27).

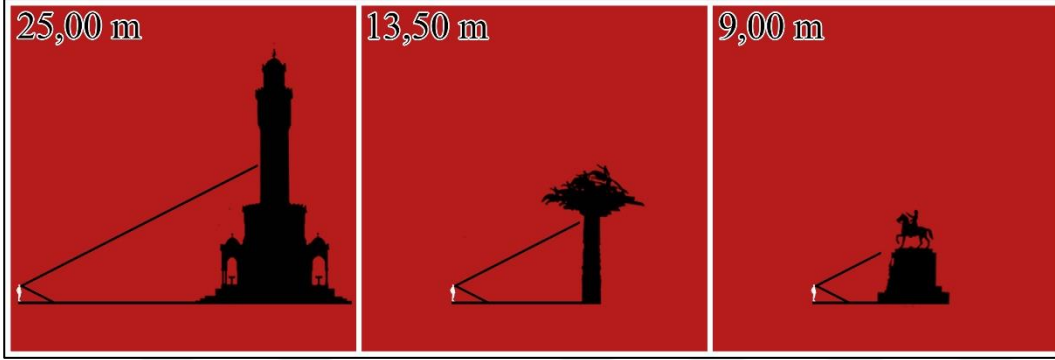
Şekil 5.27. Soldan sağa Cumhuriyet Meydanı yakın çevresi - Gündoğdu Meydanı yakın çevresi - Atatürk Meydanı yakın çevresi

Mekansal kapalılık hissiyatı açısından; Cumhuriyet Meydanı üç yönden yüksek katlı binalarla çevrelenmiş olması ve bu çevreleyici unsurların meydan boyutlarına oranla ($34,5/185 = 0,186$, $34/140 = 0,242$ ve $31,5/140 = 0,225$ 'lik sayısal değerler ile) diğer üç çalışma alanından da daha uygun oranlara sahip olması nedeniyle birinci, Atatürk Meydanı ikinci, Gündoğdu Meydanı ise sahip olduğu tek yönlü çevreleme elemanları ve kalan üç yönde de mekânsal kapalılık sağlayabilecek çevreleyici unsur bulunmaması nedeniyle son sıradadır (Şekil 2.28).

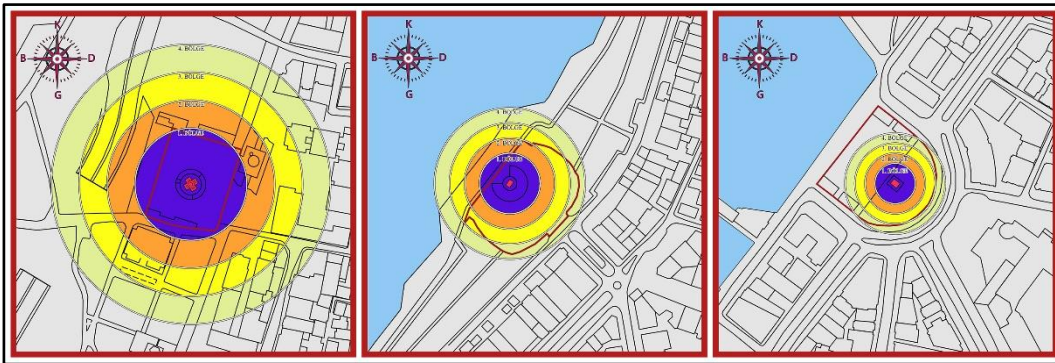
Şekil 5.28. Soldan sağa Cumhuriyet Meydanı - Atatürk Meydanı - Gündoğdu Meydanı

Meydan içerisinde bulunan anıtların yükseklikleri açısından; 25 m yüksekliğe sahip İzmir Saat Kulesi ile Atatürk Meydanı birinci, 13,5 m yüksekliğe sahip Cumhuriyet Ağacı Anıtı ile Gündoğdu Meydanı ikinci, 9 m yüksekliğe sahip Gazi Anıtı ile Cumhuriyet Meydanı ise son sıradadır (Şekil 5.29).

Şekil 5.29. Soldan sağa İzmir Saat Kulesi - Cumhuriyet Ağacı Anıtı - Gazi Anıtı

Meydan içerisinde bulunan anıtların gözlemcilerine hissettirdiği egemenlik hissi açısından; meydan içerisindeki merkezi konumu ve anıtın sahip olduğu boyutsal nitelikleri nedeniyle İzmir Saat Kulesi birinci, kısmen merkezi bir konuma sahip olan Cumhuriyet Ağacı anıtı ikinci, merkezi bir konumda yer almayan ve meydanın ölçülerine oranla uygun boyutsal niteliklere sahip olmayan Gazi Anıtı ise son sıradadır (Şekil 5.30).

Şekil 5.30. Soldan sağa İzmir Saat Kulesi - Cumhuriyet Ağacı Anıtı - Gazi Anıtı

İzmir Körfezi ile olan görsel ilişkileri açısından; Gündoğdu Meydanı üç yönden de herhangi bir görsel sınırlandırılması olmaması ve körfezle olan sınır çizgisinin uzunluğu nedeniyle birinci sırada yerini alırken, Cumhuriyet Meydanı

ikinci, geçmiş dönemlerde yapılan dolgu çalışmaları ve doldurulan bu alan içerisinde geçen Mustafa Kemal Sahil Bulvarı nedeniyle denizle olan sınır çizgisini yitiren, fiziksel ve görsel bağı koparılmış olan Atatürk Meydanı ise son sıradadır.

İnsan ölçeğinde hissedilmesi açısından; Yeterli düzeyde değerlendirilen canlı - cansız peyzaj öğeleri ve gündelik kullanım yoğunluğu nedeniyle gün içerisinde birçok insana ev sahipliği yapan Atatürk Meydanı birinci, Cumhuriyet Meydanı ikinci, Gündoğdu Meydanı ise canlı – cansız peyzaj öğelerindeki yetersizlik, yakın çevresinde bulunan yapıların meydanın boyutlarına oranla uygun yüksekliklerde olmayışı nedeniyle son sıradadır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplumsal yaşamın ve hareketliliğin en rahat şekilde gözlenebildiği kamusal dış mekan meydanlardır. Meydanlar insanların tekil veya topluluk halinde vakit geçirebilmelerine olanak sağlayan sosyal ve kültürel ortamlar olmalarıyla birlikte bir meydanın içerisinde birbirinden farklı eylemler ve hareketler içerisinde bulunan insanlara rastlamak kaçınılmazdır. Kimi kullanıcı bir bank üzerinde yalnız başına kulaklığını takıp kitabını okurken, kimisi çevrede bulunan diğer insanlarla etkileşim halindedir. Kimi insanlar bir yerden bir yere giderken dinlenme amacıyla meydanı kullanırken kimileri ise meydanı bir transit geçiş güzergahı olarak kullanabilmektedir. Bu farklı yaklaşımları çoğaltmak mümkündür. Bir meydan içerisinde yapılacak 10 dakikalık bir gözlem bile bizlere birbirinden farklı davranışlar ve eylemler sergileyen insanların varlığını gözlemleyebilmemize olanak sağlayacaktır. Bu kadar çeşitliliğin ve zıtlığın bulunduğu bir ortam içerisinde olan insanların psikolojileri ve görsel algıları üzerinde meydanın ve meydanı çevreleyen bina boyutlarının doğrudan etkileri bulunmaktadır.

Meydanın genişlik ve uzunluk değerleri meydanı çevreleyen yapıların yükseklik değerleri ile oranlandığında, yükseklik değerleri olması gerekenden daha fazla ise o mekan içerisinde bulunan kullanıcılar üzerlerinde psikolojik olarak bir baskı hisseder. Tam tersi bir durum söz konusu olduğunda, mekanı çevreleyen yapıların yükseklik değerleri olması gerekenden daha az ise o mekan içerisinde bulunan kullanıcılar kendilerini psikolojik olarak savunmasız ve beklenmeyen hamlelere açık hissedebilirler. Ayrıca bu yapı boyutların birbirleriyle ve meydan boyutlarıyla olan oransal değerleri, meydan içerisinde bulunan insanların ölçek algısına doğrudan yön vermektedir. Bir mekanın insan ölçeğinde algılanabilmesi fazlasıyla önem taşır. İnsan ölçeğinde algılanan mekanlar; kullanıcıları tarafından tüm duyu organlarıyla hissedilebildiği ortamlardır. İnsan ölçeği ile ilişkisi sağlıklı bir şekilde kurulamayan mekanlarda kullanıcılar o mekanın içerisinde kaybolur, ezildiğini hisseder ve mekana karşı aidiyet duygusu oluşturamaz. Orantısız genişlik ve yükseklik değerleri nedeniyle insan ölçeğinde algılanamayan bir mekan içerisindeki ölçek algısına yön verebilecek belli başlı öğeler vardır. Canlı - cansız peyzaj öğeleri sahip oldukları habitusları ve antropometrik ölçüleri sayesinde bulundukları ortam içerisindeki ölçek algısına yön verebilir. Yeterli miktar ve

nitelikte olup mekan içerisinde doğru konumlara yerleştirilen bu ögeler boyutları nedeniyle insan ölçeğinde algılanamayan bir mekanın insan ölçeğinde algılanabilmesini sağlar.

Tüm bu etmenlerin sonucunda bir meydanın sahip olduğu işlevsellik ölçütleri değişkenlik göstermekle birlikte, bazı meydanlar toplum içerisinde uyandırdığı aidiyet hissiyatı ile bulunduğu bir kentin simgesi haline gelebilirken, bazı meydanlar ise ıssız, insanlar tarafından tercih edilmeyen kent içerisinde tanımlanamayan bir boşluk haline gelebilir.

İzmir Kenti'nin en eski meydanı olma niteliği taşıyan Atatürk Meydanı görülüyor ki dönemsel olarak sürekli bir ölçek arayışı içerisinde ve günümüzde de bu arayış deprem nedeniyle zarar gören çeşitli kamu binalarının yıkımının gerçekleştirilmesiyle de devam etmektedir. İlk zamanlarında meydanın ve çevresinde bulunan binaların boyutsal açıdan insan ölçeğine uygun değerlere sahip olduğuna değerlendirme kısmında değinilmiştir. Bu uygunluğun bir sonucu olarak Atatürk Meydanı ortaya çıktığı dönem içerisinde insan ölçeğinde algılanan bir meydan olarak nitelendirilmiştir. Ancak yıllar içerisinde sahip olduğu ölçek olgusu değişkenlik göstermekle birlikte yer yer kaybolmuştur. Bu değişimlerin asıl sebebi olarak II. Dünya Savaşı'ndan sonra İzmir Kentinin yaşanan göçlerle birlikte hızla artan nüfusu ve bu doğrultuda hız kazanan kentleşme hareketleri gösterilebilir. Kentleşmenin hız kazanmasıyla birlikte yerel yönetimlerin verdiği çeşitli yanlış kararlar sonucunda Atatürk Meydanı bir dönem, toplu taşıma durakları ve yoğun kent trafiği içerisinde neredeyse kaybolup giden yerel halk tarafından “tarla” yakıştırmaları yapılan bir kamusal dış mekan haline gelmiştir. Bu süre zarfından 2003 yılına kadar geçen süreç içerisinde birçok tartışmaya konu olan meydanın kaderi EPA Mimarlık Ltd. Şti.'nin yapmış olduğu tasarımın hayata geçirilmesinden sonra netlik kazanmıştır. İzmir Kenti için sembolik bir değeri bulunan meydan yapılan bu düzenleme sonucunda bir dönem içerisinde kaybetmiş olduğu sembolik değerini ve ölçeğini geri kazanmıştır. Ta ki 2020 yılında merkez üstü İzmir'in Seferihisar ilçesi olan 6.6 büyüklüğündeki deprem gerçekleşene kadar. Deprem nedeniyle zarar gören ve yıkım kararı çıkan binaların yıkımının başlamasıyla Atatürk Meydanı çevresinde 3 adet binanın yıkımı gerçekleştirilmiştir ve bu yıkımların ardından meydanın boyutları ile yakın çevresinde bulunan binalar

arasında oransal açıdan bir bütünlük sağlanamamıştır. Günümüzde meydanın yakın çevresinde bulunan binaların, insan ölçeğinde mekan algısını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Ancak bu olumsuzluğu ortadan kaldıracak olan canlı - cansız peyzaj öğeleri sayısal ve nitelik olarak yeterli düzeyde değerlendirilmiştir. Ayrıca birçok toplu taşıma durağının ve kemer altı çarşısının meydana yakın bir konumda bulunması nedeniyle gün içinde birçok ziyaretçiye ev sahipliği yapan Atatürk Meydanı, kullanıcı miktarının çok olması sayesinde de kısmen insan ölçeğinde algılanabilir durumdadır.

Sonuç olarak Atatürk Meydanı gün içerisinde yerli-yabancı birçok ziyaretçiyi ağırlayan, içerisinde farklı dil, din ve ırktan insanların bulunduğu tarihi önemi ve simgesel yapılarıyla turistik değeri olan bir meydandır. Böylesi bir öneme sahip olan Atatürk Meydanı, yakın çevresinde bulunan bazı binaların yıkımları nedeniyle tekrardan ölçek sorunuyla karşı karşıya kalmıştır ve bu nedenle sahip olduğu tasarımın revizeye ihtiyacı vardır. Öncelikli olarak kaybolan ölçek olgusunu tekrardan geri kazanmayı amaçlamak iyi bir başlangıç olacaktır. Bu amaca yönelik meydanın ve İzmir Saat Kulesi'nin boyutları hesaba katılarak revize işlemleri yapılmalıdır. Saat Kulesinin meydan genelinde sahip olduğu egemenlik hissiyatını negatif yönde etkileyebilecek olan uygulamalardan kaçınılmalıdır. Kulenin anıtsal ve kültürel değerlerini ön plana çıkartacak olan bir tasarım sağlıklı sonuçlar doğuracaktır. Kule konumu gereği merkezi bir yerdedir ve bu merkezi durumun bozulmaması için alan sınırlarını belirgin hale getirecek olan çevreleme elemanları özenle seçilmelidir. Yıkımı gerçekleştirilen binalardan sonra ortaya çıkan alanlara yönelik verilecek olan kullanım kararları da bu doğrultuda verilmelidir.

Meydanda bulunan canlı-cansız peyzaj öğeleri yeterli düzeyde ve nitelikte değerlendirilmiştir. Ancak yer döşemesi olarak kullanılan malzemelerle oluşturulmak istenilen desen, insan ölçeğinde mekan kavramını tam anlamıyla pozitif yönde etkileyecek özelliklerde değildir. Açık renkli malzeme desene altlık oluştururken koyu renkli malzeme ile ışınsal bir görünüm elde edilmek istenmiştir. Fakat bu desen özellikle havanın açık olduğu günlerde malzemelerden kaynaklı olarak seçilemez durumdadır ve tüm alan sanki tek bir malzeme ile kaplanmış gibi algılanmaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmesi için birbirinden kolaylıkla ayırt edilebilen farklı renk, doku ve yansıtıcılıkta malzemelerle yeni bir desen

oluşturulması ya da eski ışınsal desende ısrarcı olunacaksa da Aziz Petrus Meydan'ındaki zemin kaplamasına benzer bir uygulama hem görsel açıdan hem de ölçek açısından faydalı olacaktır. Aziz Petrus Meydan'ındaki zemin tasarımı Atatürk Meydanı'nın aksine koyu renk altlık üzeri açık renk bir desenle oluşturulmuştur.

Saat kulesinin yakın çevresinde bulunan bitkisel tasarımı ve bu tasarımın çevrelediği alandaki kot farkıyla insanların kulenin yakın çevresinde vakit geçirebilmelerine olanak sağlayan bir alt mekan oluşturulmak istenmiştir. Bu alt mekan hissiyatını daha güçlü kılmaya yönelik kulenin yakın çevresinde bulunan bitkisel tasarım, horizontal bir şekilde gelişim gösteren çalılarla zenginleştirilebilir. Bu sayede kulenin vurgu ve görsel etkisi artmakla birlikte yakın çevresinde var olan alt mekan hissiyatı da güçlendirilmiş olur. Atatürk Meydanı gibi büyük yüz ölçümüne sahip bir alanda, alt mekanlar oluşturarak mekânsal eşikler yaratmak ölçek algısını pozitif yönde etkileyecektir. Böylesi bir eşik oluşturabilmek için özellikle kulenin görüntüsünü perdelemeyecek ve alt mekanı meydan genelinde izole etmeyecek türden bitkiler seçilmelidir. Ayrıca bu alan içerisinde meydanın tamamını kaplayan zemin döşemelerinden ayırt edilebilir nitelikte malzemelerle yapılacak olan bir zemin kaplama işlemi de alt mekan hissiyatını güçlendirecektir.

Son olarak alanın batı ve güney doğrultularında kalan oturma birimlerinin alan genelinde homojen bir şekilde dağılım göstermesi için kuzey doğrultusuna da oturma birimlerinin yerleştirilmesi aktif kullanım açısından faydalı olacaktır.

Cumhuriyet döneminde İzmir kentine kazandırılan ve Atatürk Meydanı'nın aksine bir tasarım sonucu ortaya çıkan Cumhuriyet Meydanı da dönemsel olarak ölçek karmaşası yaşamıştır ancak bu karmaşa günümüzde son bulmuştur. İlk zamanlarında meydanın ve yakın çevresinde bulunan binaların boyutsal ve oransal açıdan insan ölçeğine uygun olduğuna değerlendirme kısmında değinilmiştir. Bu uygunluğun bir sonucu olarak Cumhuriyet Meydanı tasarlandığı dönem içerisinde insan ölçeğinde algılanan bir meydan olarak değerlendirilmiştir. Ancak yıllar içerisinde sahip olduğu bu ölçek olgusu, meydanın çevresinde bulunan binaların sayılarında ve yüksekliklerinde yaşanan artışlar nedeniyle değişkenlik göstermiştir ama Atatürk Meydanının yaşadığı gibi dönemsel olarak ölçek olgusunda bir

kayboluş yaşanmamıştır. Günümüzde meydanın yakın çevresinde bulunan binaların, insan ölçeğinde mekan algısını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bu olumsuzluğu ortadan kaldıracak olan canlı peyzaj öğelerinin de anıt ve yakın çevresi dışında yeterli nitelik ve düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Meydan içerisinde bulunan cansız peyzaj öğeleri ise bulgular kısmında bahsedildiği üzere Gazi Anıtı, aydınlatma elemanları ve yer döşemeleridir. Meydanda statik olarak uzun süre vakit geçirmeye olanak sağlayacak olan ve antropometrik ölçüleriyle bulunduğu mekana insani bir ölçek katabilen oturma birimleri yoktur. Meydanda bulunan aydınlatma elemanlarının da insan ölçeği kavramına pozitif yönde etki edebilecek nitelikte olmadığı görülmektedir. Çünkü Cumhuriyet Meydanı gibi büyüklükte bir alanın sağlıklı bir şekilde aydınlatılabilmesi için insan ölçeğinden uzak, sokak-cadde ölçeğine uygun boyutlarda aydınlatma elemanları tercih edilmiştir. Meydanın insan ölçeğinde algılanabilmesi için sadece yer döşemelerinde kullanılan malzemelerin uygun boyut ve niteliklerde olduğu görülmektedir. Ancak Cumhuriyet Meydanı gibi büyüklüğe sahip bir alanın insan ölçeğinde hissedilebilmesi için sadece yer döşemelerinin uygun niteliklerde olması yeterli görülmemiştir. Bu nedenlerle Cumhuriyet Meydanı insan ölçeği kavramının üstüne çıkmış geniş ölçekli olarak algılanan bir meydandır. Geçmişten günümüze resmi törenlere, çeşitli anma etkinliklerine ev sahipliği yapan meydanın sahip olduğu tasarımın, insan ölçeğinde algılanmak gibi bir endişe taşımadığı görülmektedir. Cumhuriyet Meydanı, sahip olduğu tasarım formuyla, tarihi kimliğiyle ve temsil gücüyle özel bir yere sahiptir. Meydanın içerisinde bulunan Gazi Anıtı, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran ve Türk Milletine bağımsızlığını tekrar kazandıran Atatürk ve silah arkadaşlarına karşı İzmir halkının duymuş olduğu minnettarlığı ifade eder. Anıt, konumu ve bakış doğrultusu nedeniyle tören alanını hatta körfezi domine eden bir pozisyonadadır.

Sonuç olarak Cumhuriyet Meydanı, anıtsal ve ruhani bir statüye sahip tasarım olarak insan ölçeğinin üstünde ölçekte algılanan bir meydandır. Fakat sahip olduğu tasarımda bazı eksiklikler bulunmaktadır. Gazi Anıtı bakış doğrultusu ve bulunduğu konum gereği tören alanını domine eder bir pozisyonadadır. Ancak anıtın boyutları ile meydanın boyutları arasında oransal bir denge sağlanamamıştır. Bu nedenle Gazi Anıtı'nın egemenlik etkisi meydan geneline homojen bir şekilde yayılamamıştır. Bu etkiyi arttırabilmek ve meydan geneline yayabilmek için anıtın

sergilendiği platformun yüksekliğinde artışa gidilebilir veya alanın kuzeybatı doğrultusunda konumlandırılacak olan çim parterleriyle tören alanının boyutları küçültülebilir.

Meydanda bulunan canlı öğeleri anıtın yakın çevresi dışında yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Tören alanının kenarlarında bulunan çim parterleri üzerinde hurma bitkisi dışında herhangi bir bitki bulunmamaktadır. Bu kısımlarda çalı formunda bitkilerle yapılacak olan bir bitkisel tasarım çalışması hem görsel açıdan hem de ölçek açısından meydanın sahip olduğu tasarımı güçlendirecektir. Ayrıca anıtın arka fonunda var olan bitkilerin sayıları çoğaltılarak Gazi Anıtı'nın görsel ve vurgu etkisini güçlendirmeye yönelik bir revize çalışması yapılmalıdır. Anıtın kuzeybatı doğrultusunda kalan İzmir Körfezi ile görsel ilişkisini engellemeyecek şekilde meydana sınır komşusu olan yaya kaldırımı üzerinde kolonat ögesi kullanılabilir. Bu çalışmalar sayesinde meydanın sınırlayıcı etkileri güçlenerek etrafını çevreleyen yüksek katlı binaların anıt ve meydan üzerindeki olumsuz etkilerini indirmek mümkündür. Meydanın anıtsal yapısını olumsuz yönde etkilemeyecek şekilde insan ölçeği ile ilişkilerini güçlendirmek sağlıklı sonuçlar doğuracaktır.

Meydanda bulunan cansız peyzaj öğeleri de yer döşemeleri dışında yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Zemin kaplamasında kullanılan malzemeler, oluşturulan desenin algılanması açısından diğer çalışma alanlarına göre daha uygun niteliklere sahip olsa da istenilen etkiyi tam anlamıyla yaratamamaktadır. Bu etkiyi güçlendirmek adına St. Petersburg Saray Meydanı'ndaki zemin kaplamasından ilham alınabilir. Benzer şekilde ızgarasal bir desene sahip olan Saray Meydanı'ndaki kaplama deseninde Cumhuriyet Meydanı'nın aksine koyu renkli malzeme ile altlık oluşturulup açık renkli malzeme ile desen yaratılmıştır.

Diğer çalışma alanlarının aksine günümüze çok daha yakın bir dönemde tasarlanmış olan Gündoğdu Meydanı'nın tasalandığı günden itibaren sahip olduğu ölçek olgusu değişkenlik göstermemiştir. Buna sebep olarak yıllar geçse de meydan ve çevresindeki yapıların büyük ölçülerde değişkenlik göstermemesi verilebilir. İlk zamanlarından itibaren meydanın ve yakın çevresinde bulunan binaların boyutsal ve oransal açıdan insan ölçeğine uygun olmadığına değerlendirme kısmında

değinilmiştir. Bu uygunsuzluğun bir sonucu olarak Gündoğdu Meydanı ortaya çıktığı dönemden günümüze insan ölçeğinde algılanmayan bir meydan olarak değerlendirilmiştir. Geçmişten günümüze kadar olan süreç içerisinde meydanın yakın çevresinde bulunan binaların, insan ölçeğinde mekan algısını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bu olumsuzluğu ortadan kaldıracak olan canlı-cansız peyzaj öğelerinin de yeterli nitelik ve düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Meydanın yakın çevresinde bulunan canlı peyzaj öğeleri habituslarından kaynaklı yeterli görsel sınırlandırmayı ve fiziki çevrelemeyi sağlayamamaktadır. Bu yetersizlik bazı olumsuzlukları beraberinde getirmesine rağmen meydana işlevsellik açısından farklı avantajlar da sağlamaktadır. Fiziki ve görsel çevrelemenin yetersiz oluşu yüksek miktarda katılımcı sayısı beklenen bir etkinlik esnasında etkinlik alanına fazladan alan kazanımı sağlamaktadır. Bu sayede Gündoğdu Meydanı kalabalık mitinglere, kutlamalara, açık hava konserlerine sıkça ev sahipliği yapmaktadır. Meydan içerisinde bulunan cansız peyzaj öğeleri ise bulgular kısmında bahsedildiği üzere Cumhuriyet Ağacı Anıtı, aydınlatma elemanları ve yer döşemeleridir. Meydanda statik olarak uzun süre vakit geçirmeye olanak sağlayacak olan ve antropometrik ölçüleriyle bulunduğu mekana insani bir ölçek katabilen oturma birimleri yoktur. Bu birimlerin yokluğunda insanlar oturmak ve dinmek amacıyla meydanının yakın çevresinde bulunan çim parterlerini, meydanı sınırlayan duvarları ve Cumhuriyet Ağacı Anıtı'nın yerleştirilmiş olduğu platform üzerindeki basamakları kullanmaktadır. Meydanda bulunan aydınlatma elemanlarının da insan ölçeği kavramına pozitif yönde etki edebilecek nitelikte olmadığı görülmektedir. Çünkü Gündoğdu Meydanı gibi büyüklükte (6000 m²) bir alanın sağlıklı bir şekilde aydınlatılabilmesi için insan ölçeğinden uzak, sokak-cadde ölçeğine uygun boyutlarda aydınlatma elemanları tercih edilmiştir. Neredeyse çevredeki 8-9 katlı bina yükseklikleriyle aynı yüksekliğe sahip olan 4 adet metal aydınlatma elemanı estetik bir görüntü açısından görsel bir kirlilik teşkil etmektedir. Meydanın insan ölçeğinde algılanabilmesi için sadece yer döşemelerinde kullanılan malzemelerin uygun boyut ve niteliklerde olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak Gündoğdu meydanı insan ölçeği kavramının üstüne çıkmış geniş ölçekli olarak algılanan bir meydandır ve sahip olduğu tasarımda birçok eksiklik göze çarpmaktadır. Geniş bir açık alanın ortasında konumlanmış olan Gündoğdu Meydanı içerisinde, tasarım ölçeğinde çevreleme elemanlarının

yetersizliğinden kaynaklı tanımlanmış mekan hissi sağlanamamıştır ve mevcut tasarımın bu durumu ortadan kaldıracak tasarımsal kaygılar taşımadığı görülmektedir. Meydan ve yakın çevresi, siyasi partilerin düzenlediği mitingler nedeniyle adeta bu oluşumların oyun alanı haline gelmiştir ve bu durumu değiştirmeye yönelik olarak herhangi bir çalışma yürütülmemektedir. İzmir Kentinde düzenlenen neredeyse her miting bu alan üzerinde gerçekleştirilmektedir.

Öncelikle bu alanın sahip olduğu potansiyeli ve meydan içerisinde bulunan Cumhuriyet Ağacı Anıtı'nın sembolik ve kültürel değerini ortaya çıkaracak türden revizeler yapılmalıdır. Anıt ve sergilendiği platform konumuyla, boyutlarıyla, rengi ve dokusuyla meydandan kopuk bir görüntüye sahiptir. Bu öğelerin merkezi bir konuma taşınması anıtın egemenlik hissiyatının meydan genelinde eşit derecede hissedilmesini sağlamakla beraber kütlesel açıdan da meydan genelinde homojen bir görüntü sağlayacaktır. Meydan içerisinde oturma birimlerinin olmaması nedeniyle anıtın sergilendiği platform üzerindeki basamaklar insanlar tarafından oturma birimi olarak kullanılmaktadır. Bu sayede platform sadece anıtın üzerinde sergilendiği bir tasarım olmaktan çıkıp meydan içerisinde bir alt mekan görevi de görmektedir ve Gündoğdu Meydanı gibi büyüklükte bir meydan içerisinde alt mekan ve/veya mekanlar oluşturmak o meydanın insan ölçeğinde hissedilebilmesi açısından fazlasıyla önemlidir. Bu platformun üzerine anıtın görüntüsünü perdelemeyecek şekilde sütunlar veya çevresine çalı türünde bitkiler yerleştirilerek alt mekan hissiyatı güçlendirilebilir. İnsan ölçeğinde mekan algısını kuvvetlendirmek için antropometrik ölçüleriyle bulundukları ortamdaki ölçek algısını pozitif yönde etkileyecek olan oturma birimleri alan içerisinde homojen dağılım gösterecek şekilde konumlandırılmalıdır. Ayrıca Gündoğdu Meydanı'nın zemin kaplamasında kullanılan malzemeler de Atatürk Meydanı'ndaki malzemeler gibi havanın açık olduğu günlerde birbirinden kolaylıkla ayırt edilemeyecek niteliklerdedir ve tüm alan sanki tek bir malzeme ile kaplanmış gibi algılanmaktadır. Bu durumun önüne geçilebilmesi ve oluşturan desenin tüm koşullarda rahatlıkla algılanabilmesi için kullanılacak olan malzemeler dikkatlice seçilmelidir. Piazza del Duomo'daki zemin kaplama uygulaması desenlerin ve malzemelerin rahatlıkla ayırt edilebilmesi için güzel bir örnektir.

Anıta göre güneybatı ve kuzeydoğu doğrultularında meydanın çevreleyici ve sınırlayıcı etkileri yok denecek kadar azdır ve meydanın sınırları net bir şekilde algılanamamaktadır. Fiziksel ve görsel çevrelemeyi sağlama adına meydanın yakın çevresinde bulunan cılız bitkiler yerine rüzgarlara karşı dayanıklı ve yeterli perdelemeyi yapabilecek türden habituslara sahip bitkiler tercih edilmelidir. Bu sayede sonsuza kaçan sınırsızlık hissi yerini insan ölçeğinde algılanan tanımlanmış mekan hissine bırakacaktır.

Üç çalışma alanı da meydan statüsünde bir kamusal dış mekan olmasına rağmen içerisindeki kullanım tercihleri ve düzenlenen etkinliklerin içerikleri birbirlerinden oldukça farklıdır. Bunun nedeni meydanların sahip oldukları farklı oran değerlerinden, yüz ölçümlerinden, tasarımlarından, tarihi kimliklerinden ve çevrelerinde bulunan bina-arazilere ait kullanım tercihlerinden kaynaklanmaktadır. Atatürk Meydanı, Kemeraltı Çarşısına olan yakın konumu, çevresinde bulunan hükümet konağı, valilik ve belediye binası gibi resmi, İzmir Saat Kulesi ve Yalı Camii gibi simgesel yapılarıyla kazanmış olduğu kimliği ve simgesel bir odak olması nedeniyle genellikle anma törenlerine, protestolara ve basın açıklamalarına ev sahipliği yapan bir meydan olmuştur. Bir konser, miting, kutlama veya gösteri amacıyla, çevresinde bulunan geniş açık yeşil alanı ve bu alanın kuzeydoğu – güneybatı doğrultularında bulunan görsel sınırlayıcı elemanların yetersiz olması nedeniyle yüksek miktarda katılımcı sayısı beklenen etkinlikler için Gündoğdu Meydanı sıklıkla tercih edilirken, cumhuriyetin ilanından sonra İzmir Kentine kazandırılmış olan Cumhuriyet Meydanında ise temsil gücü ve anıtsal nitelikleri nedeniyle resmî kutlamalar - törenler, çelenk bırakma etkinlikleri gerçekleştirilmektedir. Bu üç çalışma alanı zamanla farklı kimlikler kazanıp, kent belleği kavramı içerisinde kendilerine has yerler edinmiştir.

KAYNAKLAR DİZİNİ

- Ağaç, S., Sakarya, M.,** 2015, Optical Illusions and Effects on Clothing Design, *International Journal of Science Culture and Sport*, 3(2): 137-157s
- Akman, K.,** 2020, Kent Meydanlarının Önemi ve Değişen İşlevi, *Akademik Düşünce Dergisi*, 1: 17-31s.
- Alexander, C., Ishikawa, S., Siverterstein, M., Jakobson, M., King, I., F., Angel, S.,** 1977, A Pattern Language: Towns, Buildings and Construction, Oxford University, New York. 1163s.
- Alici, N.,** 2019. İç Mekanda Renk ve Renklerin İnsan Psikolojisine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü İç Mimarlık Anasanat Dalı, 221s.
- Alpak, M., E., Yılmaz, S., Tarakcı E.,** 2018, Çevresel Algı ve Peyzaj Tercihleri, 1. Uluslararası Battalgazi Multi Disipliner çalışmalar kongresi, Malatya, 1: 864-872s.
- Altan, T.,** 1989, Şehir ve Bölge Planlamanın Temel ilkeleri. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Ders Kitabı. Adana
- Arnheim, R.,** 2002. Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye. University of California, Berkeley Press, Los Angeles, 485p.
- Aslan, F., Aslan, E., Atik, A.,** 2015. İç Mekanda Algı, İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 5(11), Malatya, 139-149s.
- Aslan, S.,** 2006. Anıt ve Meydanlarda Oran ve Ölçek Kavramları Taksim Cumhuriyet Anıtı İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 108s.
- Atalayer, F.,** 1994. Temel Sanat Öğeleri. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Güzel Sanatlar Fakültesi, 769, Eskişehir,
- Atasoy, N., Tükel, U,** 2016, “İtalya’da Rönesans Sanatı”, <https://docplayer.biz.tr/2598268-Italya-da-ronesans-sanati-nurhan-atasoy-usun-tukel.html>, (Erişim Tarihi 14.09.2022)

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Aydınlı, S.**, 1986. Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 91s.
- Aykılıç, B.**, 2015. Kentsel Mekânlar Olarak Meydanlar, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul, 118s.
- Bakırcı, Ç.M.**, 2014. “Altın Oran Nedir? Doğada ve Canlılarda Altın Oran Bulunduğu İddiası Ne Kadar Gerçekçi?”, <https://evrimagaci.org/altin-oran-nedir-dogada-ve-canlilarda-altin-oran-bulundugu-iddiasi-ne-kadar-gercekci-2718> (Erişim Tarihi: 23.01.2022)
- Ballice, G.**, 2006. İzmir’de 20.YY Konut Mimarisindeki Değişim ve DönüşümlerinGenelde ve İzmir Kordon Alanı Örneğinde Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, MimarlıkBölümü, Bina Bilgisi Anabilim Dalı, 436 s.
- Barlow, H. B.**, 1994. What is Computational Goal of the Neocortex? Large-Scale Neural Theories of the Brain, Cambridge MIT, 1-22s.
- Bell, S.**, 2005. Elements of Visual Design in Landscape, Spon Press Taylor & Francis e-Library, London and New York, 224p.
- Barnet, J.**, 1982. An Introduction to Urban Design, Harper & Row, 1st ed., New York, 260p.
- Bingöl, Y.**, 2006, Altın Oran’ın Kaynakları ve Sanat’a Yansıması, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Grafik Anabilim Dalı, 93s.
- Booth, N. K.**, 1983. Basic Elements of Landscape Architectural Design, Elsevier Press, New York, 315p.
- Cansever. T.**, 2016. Osmanlı Şehri, Timaş Yayınları, İstanbul, 240s.
- Ching, F. D. K.**, 2003. Mimarlık ve Sanatta Yaratıcı Bir Süreç, (çev: Çelen Birkan), Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 205s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Ching, F. D. K.,** 2004. İç Mekân Tasarımı (çev: Belgin Elçioğlu), Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 318s.
- Ching, F. D. K.,** 2010, Mimarlık: Biçim, Mekan, Düzen, (Architecture: Form, Space, Order), (çev: Gizem Aydın). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 464s.
- Çınar, S.,** 2005. Meydanlardaki Tarihi Değişimler ve Günümüze Yansımaları, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 55(1). 113-121s.
- Çil, H.,** 2010. Kamusal Alanda Heykelin Çevreyle İlişkisi ve İzmir, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim Öğretmenliği Programı, 86s.
- Corbusier, L.,** 1954. The Modulor: A Harmonious Measure to the Human Scale Universally Applicable to Architecture and Mechanics, Harvard University Press, Cambridge. 243p.
- Çulcuoğlu, G.,** 1995. Meydanların Önemi Ve Tarihsel Gelişimi, Bilkent Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara, 19-20s.
- Daniel, S.,** 2011. Psychology. NY: Worth Publishers, New York
- De Saumarez, M.,** 2001. Basic Design: The Dynamics of Visual Form, A&C Black Publishers, Londra:, 128p.
- Demir, S.,** 1999. Yaya Bölgelerinin Kent İçin Önemi, Kente Katkıları ve Ankara'daki Yaya Bölgelerinin İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 248s.
- Dizdaroğlu, D.,** 2005, Boğaziçi İskele Meydanları-Anadolukavağı ve Rumelikavağı Meydanlarının Rekreatif Potansiyellerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 205s.
- Dodsworth, S.,** 2009. The Fundamentals Of Interior Design, AVA Publishing, Switzerland, 184p.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Edgü, E.**, 2021. Hayatta Kalma Güdüsü: Bir Mekânsal Algı Süreci, *Coğrafi Bilimler Dergisi/ Turkish Journal of Geographical Sciences*, 19(1), 217-241s.
- Erin, İ., Tezcan, S., Zengin, Ç., H.**, 2017. İzmir’de Kent Meydanlarının Toplumsal Hareketler Açısından Değişen Kullanım Değeri ve Temsil: Konak, Cumhuriyet ve Gündoğdu Meydanları Üzerinden Bir Değerlendirme, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 44: 121-142s.
- Ersoy, A.**, 1995. Agoralar ve Bir Ticaret Yapısı Örneği: Agora Stoaları, *Egemimarlık, İzmir*, 15(1): 50-52s.
- Eyüce, Ö.**, 2000, Dosya: Resimlerle Geçmişten Günümüze Konak, *Ege Mimarlık Dergisi, İzmir*, Sayı: 35(3): 4-8s.
- Frings, M.**, 2007, The Golden Section in Architectural Theory, *Nexus Network Journal*, 9-32p. <http://www.emis.de/journals/NNJ/Frings.html> (Erişim Tarihi: 03.06.2023)
- Gehl, J.**, 1996. Life Between Buildings: Using Public Space, Arkitekens Forlag, Copenhagen, 202p.
- Giedion, S.**, 2000. Architektur und Gemeninschaft. Berlin, 146
- Goldstein, E.B.**, 2007. Sensation and Perception, Wadsworth Cengage Learning, Belmont, 438p.
- Gordon, I.E.**, 2004. Theories of Visual Perception, Psychology Press, London, 288p.
- Göker, M.**, 2002. İç Mimarlık-Tasarımda Aydınlatma; İlke-Sistem-Tasarım Bağıntısı. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü. 200 s.
- Güler, Ö. K.**, 2012. İç Mimarlık Programları Temel Sanat Tasarımı Kapsamında Öğrencilerin Görsel Algı Beceri Seviyelerinin Değerlendirilmesi, Sanatta Yeterlik Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İç Mimarlık Anasanat Dalı, 135 s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Gültekin, H.**, 1996, İstanbul'da Meydanların Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 82 s.
- Gündüz, A.**, 1995. Kent Planlaması Teknikleri, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, İstanbul. 316s.
- Güngördü, A.**, 2019. 1922 Büyük İzmir Yangını Sonrası İzmir Cumhuriyet Meydanının Oluşumu ve Mekânsal Gelişiminin İncelenmesi, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 11(2): 111-130 s.
- Günver, M.G., Şenocak, M. S., Vehid, S.**, 2014. İstatistikte Altın Oran: Çarpık Dağılımların Parametrizasyonunda "Altın Oran" Tabanlı Bir Yöntem Önerisi, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 120 s.
- Hançerlioğlu, O.**, 1993. Felsefe Ansiklopedisi, Remzi Kitapevi, İstanbul, 428 s.
- Hering, E.**, 1964. Outlines of a Theory of the Light Sense, Harvard University Press, Cambridge, 317 p.
- Hızlan, S. U.**, 1994, Kentsel Mekan Karakterinin Yapısal Çevre-Meydan Etkileşimi Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, 145 s.
- İzmirmag**, 2016. Dünden Bugüne Kordon'un Geçirdiği Evrimin Hikayesi, <https://izmirmag.net/dunden-bugune-kordonun-gecirdigi-evrimin-hikayesi/>, (Erişim Tarihi: 27.05.2023)
- Kaplan. A., Küçükerbaş, E.**, 2000. Kentsel Tasarımda Peyzaj Mimarlığının Yeri ve Kentsel Peyzaj Tasarımı, Peyzaj Mimarlığı Kongresi 19-21 Ekim, Peyzaj Mimarları Odası, Ankara, 45-57 s.
- Kara, B., Küçükerbaş, E.**, 2001. Kent Meydanlarının Tasarımına Demokratik Yaklaşım. *E.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 38(1): 101-108 s.
- Kandemir, Ö., Kasap, L., T.**, 2017, Mekan Tasarımında Değişen Ölçek Anlayışı ve Yok-Yerler ile İlişkisi, *Sanat & Tasarım Dergisi*, 50-67 s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Kavi, F.**, 2003. İstanbul'daki Yaya Yolu Düzenlemelerinin Bitkisel Tasarım Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, 257 s.
- Kaya, Ö., Özok, A.F.**, 2016. Tasarımda Antropometrinin Önemi, *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 5: 309-316 s.
- Kayın, E.**, 2006. Bir Kamusal Alan, Bir Kentsel Simge, Bir Kıyı Hikayesi: Kordonboyu, *Ege Mimarlık Dergisi*, 4: 18-21s.
- Krier, K.**, 1979. Urban Space. Rizzoli International Publication, New York, 174 p.
- Kuban, D.**, 1994. Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi 5. Cilt, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı. İstanbul. 568 s.
- Kuban, D.**, 1973. Anıt Kavramı Üzerine Düşünceler, *Mimarlık Dergisi*, 7: 5-7 s.
- Küçükerbaş, E., Özkan, B.**, 1994. Bir Meydan Tasarım Sürecinin Germencik Örneğinde Ortaya Konulması. E.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bilim Ofset, Bornova, 36 s.
- Lahoud, A.**, 2012. The Problem of Scale: The City, the Territory, the Planetary. Doctoral Dissertation, University of Technology Sydney, 288 p.
- Lang, J.**, 1974. Theories of Perception and Formal Designing for Human Behavior. Pennsylvania: Halsted Press, 353 p.
- Malkoç, E.**, Kamusal Dış Mekanlarda Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD): İzmir Konak Meydanı ve Yakın Çevresi Örneği, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 245s.
- Mario, L.**, 2003. *The Golden Ratio: The Story of Phi, the World's Most Astonishing Number*, Broadway Books, New York, 304 p.
- Mahnke, F.**, 1996. Color, Environment and Human Response, John Wiley & Sons, New York, 234 p.
- Marcus, C., Francis, C.C.**, 1990. Design Guidelines for Urban Open Space, Van Nostrand Reinhold, New York, 291 p.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- McKim, R.H.**, 1980. Experiences in Visual Thinking, Brooks / Cole Publishing Company, U.S.A., 183 p.
- Moughtin, C.**, 1992. Urban Design: Street and Square, Scribe Design, Gillingham, 314 p.
- Mutlu, A.**, 2018. Çıkmaz Sokak Kent Kültürü, *Toki Haber Dergisi*, 100: 36-38 s.
- Nora, P.**, 1989. Between Memory And History: Les Lieux De Memoire, University of California Press, 18 p.
- Nurlu, E., Erdem, Ü.**, 1994. Peyzaj Sanatı Tarihi, E. Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, E.Ü. Basımevi, Bornova, 144 s.
- Oktay, D.**, 1999. Kentsel Ortak Mekanların Niteliği ve Kent Yaşamındaki Rolü, *Yapı Dergisi*, Sayı 207
- Öncül, D.**, 2001. Kamusal Alanların Dönüştürülmesinde Bir Araç Olarak Kentsel Tasarım Yarışmaları ve Uygulanabilirlikleri. 1. Uluslararası Kentsel Tasarım Buluşması, Küreselleşme Sürecinde Kentsel Tasarım ve Yerel Özellikler, 22 – 29 Eylül 2001, 229–246 s.
- Önder, S., Aklanoğlu, F.**, 2002. Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların İrdelenmesi, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 16(29): 96-106 s.
- Özkan, B., E. V. Küçükerbaş,** 1995. Mimarlık Bilgisi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 513, Peyzaj Mimarlığı Bölümü Ders Kitabı, I. Basım, E. Ü. Ziraat Fakültesi Ofset Atölyesi Bornova-zmir, 56 s.
- Öztürk, A. A.**, 2009. Kentsel Kamusal Alan Olarak Meydanlar: Mekan ve Yaşamla Kurduğu İlişki, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, 83 s.
- Özyazıcı, K., Baran, E., B., Alagöz, N., Varlıklhöz, K., Arslan, Z., Akto, S., Sağlam, M.**, 2021. Duyuların Gelişimi ve Duyu Bütünleme, *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2(4): 209-226 s.
- Piaget, J.**, 1952. The Origins of Intelligence in Children, International Universities Press, New York, 407 p.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Polat, M.**, 2019, Anıtlar ve Anma Mekanlarının Dönüşümü Üzerine Değerlendirmeler, *Megaron*, 14(1): 51-62 s.
- Rapoport, A.**, 1977. Human Aspects of Urban form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design, Pergamon Press, NewYork, 438 p.
- Riegl, A.**, 2015. Modern Anıt Kültü, Daimon Yayınları, İstanbul, 124 s.
- Schulz, N.C.**, 1971. Existence, Space & Architecture, Praeger Publishers Inc., New York, 120 p.
- Serçe, E., Yılmaz, F., Yetkin, S.**, Küllerinden Doğan Şehir, İzmirBüyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 304 s.
- Shiffar, M., Freyd, J.J.**, 1990. Apparent Motion of the Human Body. *Psychological Science*, 1(4): 257-264 p.
- Sitte, C.**, 1979. The Art of Building Cities, Hyperion Press Inc., Connecticut, 146p.
- Sözen, M., Tanyeli, U.**, 2011. Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. Remzi Kitabevi, İstanbul, 360 s.
- Spreiregen. P. D.**, 1965, Urban Design: The Architecrure of Towns and Cities, Mc Graw-Hill Book Company, New York, 243p.
- Tan, N.**, 2011. Doğuştan İdeler Bağlamında Locke ve Leibniz, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(1): 190-198 s.
- Tanaka, J.W., Presnell, L.M.**, 1999. Color Diagnosticity in Object Recognition. *Perception & Psychophysics*, 61(6): 1140-1153 p.
- Tanrıkurt, B.**, 2019, Mekansal Algıyı Etkileyen Tasarım Parametreleri ve Marka Kimliği İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 141 s.
- T.C. İzmir Valiliği**, 2023. İzmir Hakkında, <http://izmir.gov.tr/izmir-hakkinda>, (Erişim Tarihi: 26.04.2023).
- Topal, H.**, 1998. Kordonyolu, Yargı Süreci ve Koruma Kurulu, *Ege Mimarlık Dergisi*, 5-7 s.

KAYNAKLAR DİZİNİ (devam)

- Turgut, N.,** 1999. Meydanlarda Çevresel Zenginlik ve Görsel Uyum Analizi: Sultanahmet Meydanı Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, 107 s.
- Tüfekçioğlu, K., H.,** 2008, Tarihsel Çevrede Görsel Peyzaj Kalite Değerlendirmesi İstanbul Yedikule Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 136 s.
- Unwin, S.,** 1997. Analysing Architecture. Routledge, New York. 208 p.
- Uz, B.,** 2011. Atatürk'ün İzmir'i Bir Kentin Yeniden Doğuşu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 178 s.
- Vardar, A.,** 1990. Meydansız Kentler, *Planlama Dergisi*, 3-4(8): 30-41 s.
- Yetkin, S.,** 2001. Kentsel Bir Sembolün Doğuşu İzmir Saat Kulesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 19 s.
- Yıldız, E.,** 2023. Rönesans Mimarisi 1420–1600, 67 s. https://www.academia.edu/19756465/r%C3%B6nesans_mimarisi (Erişim tarihi: 30.05.2022)
- Yılmaz, F.,** 2003, Tarihsel Süreç İçinde Konak Meydanı, Stil Matbaacılık A.Ş., İstanbul, 41 s.
- Yolar, M.,** 1995, Binoküler Görme Testlerinin Karşılaştırılmalı İncelenmesi, Uzmanlık Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi, Cerrah Paşa Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları Ana Bilim Dalı, 78 s.
- Zengel, R.,** 2007. Dönüştürülmüş Bir Meydan: İzmir Konak Meydanı'na Analitik Bir Yaklaşım, *Mimarlık Dergisi Sayı 334*, <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=52&RecID=1290#>, (Erişim Tarihi: 12.05.2022)
- Zucker, P.,** 1959. Town and Square: From Agora to the Village Green, Columbia University Pres, New York, 287 p.

TEŞEKKÜR

“ANIT VE MEYDANLARDA ORAN VE ÖLÇEK KAVRAMLARININ İNCELENMESİ; İZMİR KONAK İLÇESİ ÖRNEĞİNDE” başlıklı yüksek lisans çalışmamı yakın bir ilgi ve alaka ile yöneten, çalışmalarımı gerçekleştirirken desteğinin hiçbir zaman esirgemeyen, çalışmanın her aşamasına değerli vaktini ayırıp büyük bir destek sağlayan danışman öğretmenim olan Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünü Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Erhan Vecdi KÜÇÜKERBAŞ’a, çalışmalarımı yürütürken sık sık kapılarını çaldığım ve beni hiçbir zaman geri çevirmeyerek ellerinden gelen tüm yardımı sağlayan Sayın Doç. Dr. Hatice SÖNMEZ TÜREL, Prof. Dr. Emine MALKOÇ TRUE ve Doç. Dr. İpek ALTUĞ TURAN öğretmenlerime içten bir şekilde teşekkür ederim.

Ayrıca lisans hayatım dahilinde tanışmış olduğum beraber eğlendiğimiz, üzüldüğümüz, sınavlara çalıştığımız ve projeler yürüttüğümüz Kübra KARASU’ya, Gülsün ÖZDEN’e, Mahmut’un altını çizerek Mert YILGIN’a, Mehmetali AK’a, Recep Tayyip DEYİRMENCİ’ye, Merve Şahin’e, Çağhan SINMAZ’a, Ecem AKBAŞ’a, Berk KOBAZİ’ye ve benim hiçbir zaman sahip olamadığım kız kardeşim gibi gördüğüm Sıla BAYRAKTAR’a ve konudan bağımsız bir şekilde tez yazım sürecime bir katkısı olmasa da ana okulu zamanlarından beri arkadaşlığımızı sürdürdüğümüz Aydın YÖRÜ’ye ve 28 Ağustos günü geldiğinde 2 yaşını dolduracak olan tez yazım sürecim başladığından beri sürekli yanımda bulunan, araştırmalar yaparken sıkılınca gidip darladığım, öpüp koklayınca bütün sinirimi ve stresimi alan kedim **Kürek MİNERVA’ya** sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak doğumumdan itibaren her daim yanımda olup maddi manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen babam Sayın Birol KANER’e ve annem Sayın Bahriye KANER’e ve beni ben yapan insanların başında gelen anneannem Sevim ERTAN’a sonsuz teşekkürlerimi borç bilir ve şükranlarımı sunarım.

04/07/2023

Çağdaş Kaner

ÖZGEÇMİŞ

EĞİTİM DURUMU

1998 – 2003	: Ödemiş Anafartalar İlk Öğretim Okulu
2003 – 2006	: Ödemiş Zafer İlk Öğretim Okulu
2006 – 2010	: Ödemiş Hulusi Uçaçelik Anadolu Lisesi
2011 – 2016	: Dokuz Eylül Üniversitesi İngilizce Matematik Bölümü
2016 – 2020	: E.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü
2020 – 2023	: E.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Y.L.